

Copenhagen Business School

CSR-rapportering

- en konsekvensanalyse af ÅRL § 99 a

Vejledere: Kim Østergaard og Peter Neergaard

Cand.merc.(jur.), 4. semester 2011

Antal anslag: 239563

Camilla Götttsche Rahbek

Maj Calmer Kristensen

Copenhagen Business School

CSR reporting

- a feasibility study of the Danish Financial
Statements Act section 99 a

SUMMARY

Danish businesses are free to choose whether or not they wish to implement Corporate Social Responsibility (CSR) as part of their corporate strategy. However, there is a statutory requirement from 2009 that large businesses in Denmark must include and take a stand on CSR in their annual reports. On December 16th 2009, the Danish Parliament adopted the proposed "Act amending the Danish Financial Statements Act (Accounting for CSR in large businesses)". The aim of this act is to inspire corporations to take an active position towards social responsibility and be able to communicate this, internally and externally. The constitutional requirement is part of the Danish Government's action plan for CSR and the intention is to help improve the international competitiveness within Danish trade and industry.

This legal provision is not traditional, in the sense that Danish companies to some degree still can decide whether or not, they wish to include CSR in their annual reports. This is an issue that draws both negative and positive attention. As CSR is a concept with different approaches, the act has prescribed that companies are allowed to individually define what CSR means to them. Even though the act has not created a common CSR concept, it has given a lot of companies an incentive to include CSR in their annual reports. Not focusing on CSR can potentially result in unfavorable attention and a bad reputation for the companies. Therefore the act is a legal motivation. This includes the companies which are direct subjects to the act, as well as the companies which are indirectly affected by the law. Although there have been violations of the law, there is no sanctions which indicates the consequences of doing so. The Danish Commerce and Companies Agency have announced that future violations of the law will result in financial sanctions.

Equally, subcontractors have to pay attention to the indirect effects of the law, and if the subcontractor violates the Code of Conduct in a contract, it can be a requirement to pay compensation. Furthermore companies have an economic motivation regarding their CSR report. Stakeholder-, legitimacy- and institutional theory indicate reasons why a corporation would be interested in creating a CSR report. It is both to satisfy stakeholders and the pressure from the society that motivates companies to have a CSR report.

When using economic theory, it can be discussed, if the statutory provision is necessary and whether or not such a provision motivates companies to create CSR reports. As the legislation is only two years old, many companies have yet to figure out how to create a proper CSR report. A proper report will mainly draw positive attention. At the current stage it can be argued, that soft law regulation would be more suitable for the majority of the companies. However, in the long run there is a possibility that the conclusion could be different.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Summary	3
Kapitel 1 - Problemstilling.....	6
1.1 Problemstilling.....	7
1.2 Formål med specialet	8
1.3 Problemformulering	9
1.4 Synsvinkel	9
1.5 Afgræsning.....	9
1.6 Teori.....	10
1.6.1 Retsteori	10
1.6.2 Økonomisk teori	12
1.7 Metode	13
Den kvalitative analyse.....	14
1.8 Kildekritik	16
1.9 Struktur.....	16
1.9.1 Disposition	18
Kapitel 2 – Reguleringsinstrumenter	19
2.1 CSR-begrebets mangetydighed	19
2.1.1 Garriga og Melé (2004).....	21
2.1.2 Neergaard (2006).....	21
2.1.3 Carroll (1991)	23
2.2 Hard law med soft law som reguleringsinstrument for CSR	25
2.2.1 Halvhjertet CSR-rapportering	27
2.2.2 Kategorien med Rodekasserapportering.....	27
2.2.3 Kategorien med Telefonbogsrapportering.....	28
2.2.4 Kategorien med Forretningsrapportering	28
2.3 Forholdet til soft law og Corporate Governance.....	32
2.4 Hard law kontra soft law kontra ingen regulering.....	35
2.5 Delkonklusion	39
Kapitel 3 - Interessenter	41
3.1 Investorer	45
3.2 Regeringen.....	46
3.3 Pressen	48
3.4 Forbrugeren.....	49
3.5 Underleverandører.....	51
3.6 Prioritering af interessentforventninger.....	52
3.7 Delkonklusion	54
Kapitel 4 – Motivation for CSR rapportering	55
4.1 Juridisk motivation	55
4.1.2 Det danske lovkrav	56
4.1.3 Internationale principper	59

4.1.4 Sanktioner	64
4.2 Økonomisk motivation	76
4.2.1 Legitimacy teori	77
4.2.2 Institutionel teori	79
4.2.3 Økonomiske sanktioner	82
4.3 Delkonklusion	85
Kapitel 5 – Perspektivering	87
5.1 CSR-rapporter	87
5.2 Interessenter	87
5.3 Lovkravet	89
5.3.1 Hypoteser	90
Kapitel 6 - Konklusion.....	99
Litteraturliste	101
Publikationer	103
Bilag	105
Bilag 1 - Interviewguide	105

KAPITEL 1 - PROBLEMSTILLING

Der var engang, hvor virksomheder alene blev målt på deres finansielle præstation, hvorfor dette også var det primære fokus i den regnskabsmæssige rapportering. Sådan er det langt fra i dag, hvor dialogen med omverdenen omfatter en større gruppe af interessenter end blot ejerne. Dette medfører et større krav til information, som blandt andet inkluderer oplysninger om virksomhedens ikke-finansielle præstationer.

Det er i dag af afgørende betydning for virksomhedens succes at have et godt ry og omdømme, samt at virksomheden ligeledes har evnen til at tiltrække og fastholde interessenter. En virksomhed vil finde det attraktivt at være forsidestof for en god sags tjeneste, fordi dette netop er med til at skabe et godt omdømme. Virksomheder må dog også erkende i forlængelse af globaliseringen og adgangen til international kommunikation og information, at historien om "en god sag" nærmere er undtagelsen end reglen for en forsidehistorie. Kriser og skandaler er langt større blikfang og dermed i højere grad forsidestof, som kan skabe den risiko, at virksomheden tilegner sig et dårligt ry.

Omverdenens opmærksomhed bliver i vid udstrækning mere og mere fokuseret på virksomhedernes samfundsansvar¹ – Corporate Social Responsibility (CSR). Der hersker en forventning om, at virksomhederne er sig deres ansvar bevidst, og at de agerer derefter. I den forbindelse blev der med lov nr. 1403 af 27. december 2008² indført et krav i årsregnskabsloven om, at større virksomheder i regnskabsklasse C og virksomheder i klasse D skal redegøre for deres samfundsansvar.³ Rapporteringskravet fremgår af ÅRL § 99 a, hvor selve samfundsansvaret er formuleret som menneskerettigheder, miljø- og klimamæssige forhold samt bekæmpelse af korruption. Hensigten med lovændringen er, at:

*"motivere danske virksomheder til at forholde sig aktivt til deres samfundsansvar"*⁴

Således skal omkring 1100 af Danmarks største virksomheder rapportere om eventuelt arbejde med CSR i årsrapporten. Dette er ikke blot et incitament til at arbejde med og kommunikere om CSR, men også en

¹ The Copenhagen Centre – for corporate responsibility: *Vagthund eller hyrdehund: Hvordan kommunikerer danske medier om CSR?* side 14.

² Herefter "lovændringen".

³ Defineres af Buhmann 2010: *I fuld overensstemmelse med, at det danske ord »ansvar« i udtrykket virksomheders samfundsansvar stammer fra det engelske (Corporate Social) »responsibility«, er formålet ikke at skabe ansvar, der håndhæves ved domstolene (»accountability«) men at skabe ansvarlighed gennem internalisering af samfundsmæssige forventninger.*

⁴ Erhvervs- og Selskabsstyrelsen: *Redegørelse for samfundsansvar – praktisk vejledning & inspiration.*

potentielt større risiko for at blive udstillet i medierne, såfremt der er forskel på kommunikationen og den reelle handling.

Redegørelsen er stadig frivillig, idet lovændringen således ikke påbyder virksomheder at redegøre for specifikke forhold indenfor samfundsansvar. Det er op til virksomheden at vurdere, hvilke områder som er relevante at redegøre om for det pågældende selskab. Ønsker virksomheden ikke at arbejde med samfundsansvar noteres dette blot i ledelsesberetningen. Loven kræver nemlig ikke, at virksomhederne har en bestemt CSR-strategi, men at der redegøres for, hvorvidt man har én.

Den frivillighed der er i loven, er ikke mere frivillig, end at de virksomheder der vælger ikke at rapportere, indirekte bliver udstillet som uansvarlige, hvorfor lovkravet har betydning for alle de omfattede virksomheders fremtidige strategier. Ligeledes påvirkes mindre virksomheder af lovkravet, da omfattede virksomheders CSR-standarter kun er troværdige, når underleverandører og samarbejdspartnere lever op til samme standarter. Det interessante i denne sammenhæng er, hvor vidtgående ÅRL § 99 a egentlig er.

1.1 PROBLEMSTILLING

Det danske lovkrav om CSR-rapportering er på samme tid fleksibelt og retligt bindende. Idéen om, at CSR er frivilligt, er principielt opretholdt. For de relativt mange virksomheder, som er omfattet af lovens krav, er det dog ikke længere frivilligt, om de vil oplyse omverdenen om, hvorvidt de har CSR-politikker, samt hvordan disse udmøntes.

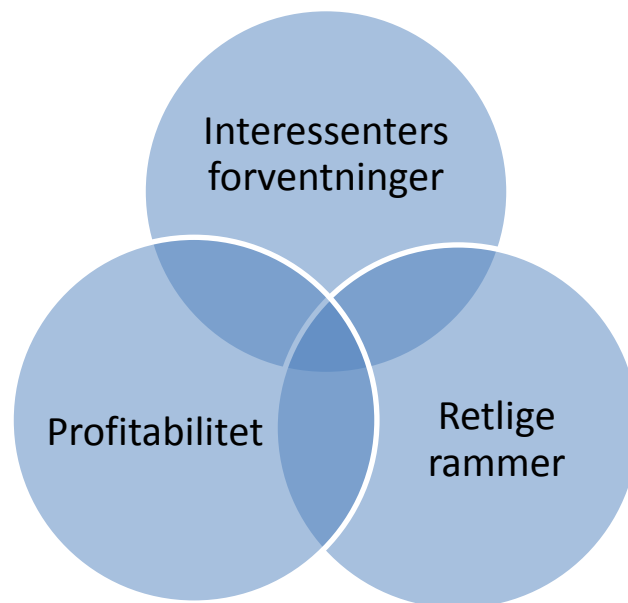
”Formålet med lovforslaget er at tilskynde virksomheder og investorer til at forholde sig aktivt til samfundsansvar. Gennem forretningsdrevet samfundsansvar kan virksomhederne bidrage til at løse samfundsmæssige udfordringer og samtidig skabe bedre forretningsmuligheder for sig selv”⁵

Lovkravet blev vedtaget i 2008, hvorfor det i dag er muligt at analysere betydningen af ÅRL § 99 a. Har lovkravet således tilskyndet virksomheder til at forholde sig aktivt til samfundsansvar, og har virksomhederne egentlig skabt bedre forretningsmuligheder for sig selv? Ved at konkludere herpå kan der argumenteres for, om CSR bør reguleres og i så fald på hvilket niveau.

Problemet der ønskes belyst, er hermed, hvordan virksomhederne skal agere i en verden hvor regulering, uoverenstemmige forventninger og profitabilitet skal spille sammen ved udøvelse af succesrig virksomhed. Virksomheden skal agere i balance mellem disse aspekter for at opnå forretningsmæssig succes. Figur 1

⁵ L 5 (som fremsat): Forslag til lov om ændring af årsregnskabsloven. (Redegørelse for samfundsansvar i større virksomheder).

billedliggør specialets problemfelt. Således illustreres, at overlappet (balancen) mellem disse faktorer er den gyldne middelvej for succesfuld forretning.

FIGUR 1: ANALYSEMODEL

1.2 FORMÅL MED SPECIALET

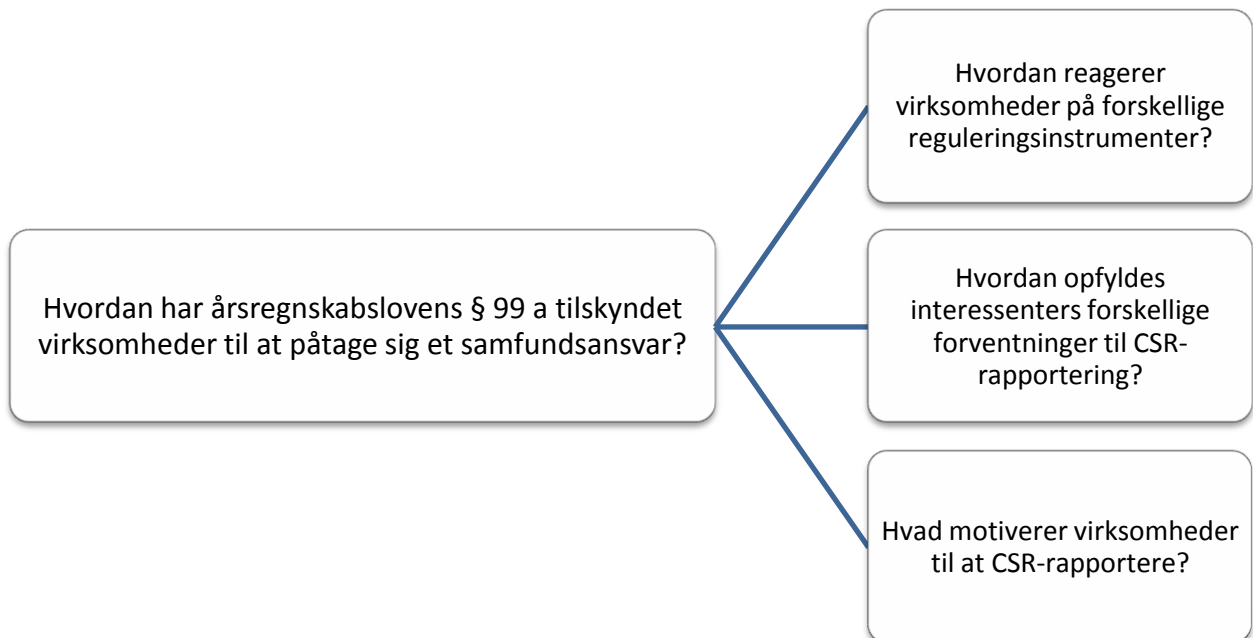
Det er målet at analysere konsekvenser af lovkravet for danske virksomheder, idet de skal optimere i økonomisk henseende og samtidig minimere risikoen for retskonflikter og mediernes søgelys. Således kan det anskues, hvorvidt virksomheders samfundsansvar skal være et krav, frivilligt eller en § 99 a-konstruktion.

Problemstillingen er interessant, da CSR i stigende omfang udgør et element i virksomheders og investorers risikostyring. Det kan derfor forventes, at en virksomhed som alene oplyser, at denne ikke har CSR-politikker, kan få negativ indvirkning på vurderingen af virksomheden som investerings- og handelspartner. Ligesom det kan forventes, at virksomheder anvender rapporteringen for at kommunikere deres bæredygtige forretningsstrategi med øje for gevinst og konkurrencefordele.

Hermed kan der på baggrund af en analyse af rapporteringskravets betydning for danske virksomheder konkluderes på lovkravets indvirkning, tilfredsstillelse af forskellige interessenter med forskellige forventninger og fordele kontra ulemper ved en lovændring.

1.3 PROBLEMFORMULERING

Problemstillingen for denne afhandling udtrykkes i et hovedspørgsmål og dertilhørende nødvendige underspørgsmål:

FIGUR 2: PROBLEMFORMULERING

1.4 SYNSVINKEL

En virksomheds CSR-strategi og motivation til rapportering er påvirket af interessenters forskellige forventninger. Problemformuleringen kan derfor anskues fra flere relevante synsvinkler.

Dette speciale anskues dog fra en virksomhedssynsvinkel, idet det i første omgang er relevant at analysere, hvilken betydning ÅRL § 99 a har haft for virksomheders samfundsansvar.

1.5 AFGRÆSNING

For at sikre et relevant og dybdegående speciale har det været nødvendigt at afgrænse flere ellers interessante og vedkommende problemstillinger i forbindelse med CSR-rapportering. Dette gør ikke specialets fokusområde mindre relevant, men sikre i stedet en dybdegående analyse på noget helt konkret. Den følgende afgræsning er ligeledes et udtryk for problemstillinger ved CSR-rapportering.

Der vil ikke blive behandlet problemstillinger i forbindelse med CSR-rapportering i tilknytning til den offentlige sektor. Denne problemstilling er et speciale i sig selv, hvor man kan stille spørgsmålstejn ved,

hvorfor der ikke kræves CSR-rapportering af de offentlige institutioner eller tiltrædelse af internationale principper, så som Global Compact.

I forbindelse med den juridiske analyse afgrænser vi os fra international privat- og procesret, da fokus udelukkende vil være på dansk ret. Dermed forudsættes det, at der er aftalt dansk lovvalg i de omtalte kontrakter, og at multinationale selskaber reguleres efter dansk ret og danske selskabsstatutter.

1.6 TEORI

Der tages i problemstillingen udgangspunkt i ÅRL § 99 a, som vil analyseres både teoretisk og empirisk. De juridiske og økonomiske teorier, der anvendes i specialet, vil komplimentere hinanden og integreres i specialet. Hvor stakeholder teori er en af grundstenene i den økonomiske teori, der anvendes i specialet, er retsrealismen det teoretiske udgangspunkt for specialets juridiske analyse.

Der vil således anlægges et tværfagligt perspektiv. Den tværvidenskabelige og tværfaglige tilgang er særligt nødvendig i en tid, hvor fagvidenskaberne på en gang bliver mere og mere specialiseret og samtidig i stigende grad konfronteres med fælles problemstillinger og udfordringer, der går ud over den enkelte fagvidenskabs område. Juraen opererer således med én opfattelse af CSR, økonomien med en anden, regnskabslæren og organisationsteorien med en tredje og så videre. Den tværfaglige tilgang kan bidrage til en problemorienteret analyse, der i særlig grad har fokus på juridiske og økonomiske dimensioner af virksomhedens samfundsansvar.

1.6.1 RETSTEORI

Med retsrealismen som det teoretiske udgangspunkt for den juridiske analyse, vil retsvidenskaben anskues. Retsrealismen er den mest accepterede tilgang til juraen i Norden,⁶ og retsrealismens hovedperson er Alf Ross, som analyserer hvad retten *er*,⁷ altså hvad gældende ret er for virksomheder i forbindelse med det offentligretlige rapporteringskrav i ÅRL § 99 a. Samtidig kan man med den juridiske videnskabsteori analysere ÅRL § 99 a retspolitisk, og dermed hvad retten *bør* være. Den retspolitiske analyse vil netop angive forslag til lovgiver om, hvorvidt en lov eller regel skal eller *bør* ændres.

Retsrealismen søger at gøre retsvidenskaben til en mere eksakt videnskab, samtidig med at retsvidenskaben skal kunne anvendes i det praktiske retsliv. Alf Ross opstiller sin retskildelære med

⁶ Nielsen m.fl. (2005), side 305.

⁷ Nielsen m.fl. (2005), side 325.

udgangspunkt i de retskilder, domstolene benytter frem for at angive, hvilke retskilder der bør benyttes.⁸ Ligeledes formulerer Ross retsvidenskaben i forhold til, hvad en dommer vil anvende af kilder og metode til at nå frem til en afgørelse.⁹ Med retsrealismen søges som nævnt at analysere betydningen af retten, som den er på nuværende tidspunkt i form af ÅRL § 99 a.

Den tyske retsteoretiker Gunther Teubner (f. 1944) har analyseret tendenser til udvikling af en reflektiv ret, det vil sige en ret, der kan være rammen for styret selvforvaltning. Teorien om den reflektive ret er netop en teori, der danner basis for et samspil mellem den politiske dagsorden og andre interesser, så som at tilgodese miljøet. Reflektiv ret har baggrund i retssociologi, der som en del af retsvidenskaben undersøger retten ud fra en sociologisk og samfundsvidenskabelig synsvinkel.¹⁰ En af retssociologiens hovedopgaver er at undersøge, hvordan samfundet har påvirket den retlige udvikling, og hvordan retten har påvirket samfundet.¹¹ Retssociologiske undersøgelser analyserer altså, hvordan retsregler i praksis virker i samfundet. De retssociologiske analyser er et vigtigt element i en retspolitisk sammenhæng, idet retssociologi kan bidrage med analyser af, hvordan de tidligere regler har virket og hvilke former for ny regulering, der bedst kan forventes at give ønskede resultater. Retssociologien kan således pege på, at nye regler ikke har den tilsigtede virkning, eller at den har en række utilsigtede negative virkninger.

Teorien om reflektiv ret kan forklare, hvorfor lovgiver vælger soft law i hard law som reguleringsinstrument, og hvilken betydning valget har for virksomhederne.

Specialet har fokus på dansk ret, hvorfor de forskellige internationale standarder indenfor CSR kun vil anvendes som fortolkningsbidrag til dansk ret. Ligeledes vil retspraksis anvendes til fortolkning af gældende ret.

Den almindelige kontraktsret (aftaleretten og obligationsretten) vil finde anvendelse i analysen af leverandørkontrakter. Aftaleloven er kontraktsrettens hovedlov og internationaliseringen af den økonomiske virksomhed øger antallet af kontrakter mellem parter, hvorfor obligationsretten er en uundværlig kilde til at udfinde gældende ret.

⁸ Ross (1953).

⁹ Nielsen m.fl. (2005), side 325.

¹⁰ Nielsen m.fl. (2005), side 25.

¹¹ Nielsen m.fl. (2005), side 25.

1.6.2 ØKONOMISK TEORI

Der findes flere økonomiske faktorer, der får virksomheder til at CSR-rapportere. Det kan både være økonomiske incitamenter samt pres og forventninger fra samfundet. Derfor vil økonomiske teorier anvendes, da disse faktorer er medvirkende til, at en virksomhed vælger at CSR-rapportere. Nærværende afsnit introducerer på et overordnet plan de økonomiske teorier, som bruges til at beskrive og løse afhandlingens problemstilling.

I kapitel 2 anskues CSR som et mangetydigt begreb, og et udvalg af teoretiske definitioner på CSR vil finde anvendelse i analysen. Det begrænsede udvalg af teoretiske tilgange og definitioner på CSR er Garriga, Melé, Neergaard og Carroll. Garriga og Melé's opdeler CSR teorier og søger en fællesbetegnelse, henholdsvis de industrielle, politiske, integrative og etiske teorier.¹² Derudover vil Neergaards seks forskellige CSR-skoler¹³ også inddrages i analysen. I stedet for at dele CSR op i forskellige skoler, forklarer Carroll CSR med udgangspunkt i en pyramide – en CSR-pyramide.¹⁴ Han søger at argumentere for en fælles definition på CSR, hvorfor denne er interessant, især sammen med stakeholder teorien, som vil bære store dele af den teoretiske baggrund for specialet.

Kapitel 3 vil fokusere på virksomhedernes motivation til at CSR-rapportere, ud fra samfundets heterogene forventninger til virksomheden. Interessentanalysen vil blive belyst på baggrund af stakeholder teori. Denne teori beskriver vigtigheden i at identificere de væsentligste interessenter for virksomhedens CSR-rapportering. Således vil stakeholder teorien blive brugt til at forklare, hvorfor nogle virksomheder vælger at udføre frivillig rapportering, ligesom teorien argumenterer for, at en succesfuld virksomhed er i stand til at balancere mellem forskellige forventninger (også konfliktende), herunder informationsforventninger fra forskellige interessenter.¹⁵

En teori alene kan ikke altid forklare en bestemt adfærd, hvorfor der i kapitel 4 vil anskues motiver ud fra nogle alternative teorier. Til forskel fra stakeholder teoriens heterogene forventninger, har teorierne i kapitel 4 tilfældes, at de forklarer motiverne ud fra samfundets homogene forventninger til virksomheden. Alt efter hvilken teori der anvendes, er begrundelsen for frivillig rapportering forskellig. Begrundelsen for

¹² Garriga m.fl. (2004), side 52.

¹³ Neergaard m.fl. (2006), side 21.

¹⁴ Carroll (1991).

¹⁵ Deegan m.fl. (2006), side 267.

CSR-rapportering diskuteres på baggrund af legitimacy- og institutionel teori.¹⁶ Der vil være fokus på institutionel isomorfi, som er en af hovedretningerne inden for institutionel teori.

Disse teorier er valgt, da det danske lovkrav om CSR-rapportering på samme tid er fleksibelt og retligt bindende. Idéen om at CSR er frivilligt, er principielt opretholdt og derfor kan virksomheders bevæggrund analyseres ud fra økonomisk teori.

1.7 METODE

Til besvarelse af problemformuleringen anvendes den erhvervsjuridiske metode.¹⁷ Med denne tværdisciplinære metode vil specialet danne grundlag for en konsekvensanalyse af ÅRL § 99 a og vurdere, hvorvidt lovkravet har tilskyndet virksomheder til at påtage sig et samfundsansvar. Dette kræver, at gældende ret anskues i samspil med økonomiske modeller og teorier. For at finde svar på hovedspørgsmålet med den erhvervsjuridiske metode vil der udarbejdes en juridisk analyse af ÅRL § 99 a, for at synliggøre de rammer danske virksomheder kan agere indenfor i CSR-henseende. Herefter analyseres hvorvidt virksomhederne er motiveret til CSR-rapportering.

For at konkludere på den juridiske del af problemstillingen anvendes den retsdogmatiske metode på kontraktsniveau, mens andre videnskabelige tilgange, så som retspolitik, vil finde anvendelse i besvarelsen af problemstillingens hovedspørgsmål. Retsdogmatikken har til formål at beskrive retten og fortolke denne.¹⁸ Den juridiske analyse vil således indeholde en retsdogmatisk analyse af relevante retskilder indenfor det nationale retssystem. Den retspolitiske analyse forventes derimod gennemført ved at starte i det større perspektiv med en diskussion af soft law og hard law. Forarbejder og baggrunden for ÅRL § 99 a vil analyseres, hvorefter det kontraktretlige niveau vil anskues. Med gældende ret og en retspolitisk analyse vil der konkluderes på de juridiske rammer og muligheder.

Analyseniveauet for den økonomiske analyse er kontraktniveauet. Økonomiske teorier vil anvendes til at forklare og klargøre specialets problemstilling. Til at underbygge dette vil der anvendes empiri fra en kvalitativ analyse i form af interviewcitater. Den induktive metode¹⁹ vil derfor blive brugt til at støtte op om teorien, hvormed der vil blive draget almene, generelle slutninger ud fra empirisk data.

¹⁶ Deegan m.fl. (2006), side 268.

¹⁷ Også kaldet "den integrerede metode", jf. Ruth Nielsen m.fl.: *Retskilder og retsteorier*. I denne afhandling anvendes betegnelsen "den erhvervsjuridiske metode" som beskrevet i *Metode på cand.merc.jur. studiet* af Kim Østergaard.

¹⁸ Nielsen m.fl. (2005), side 28.

¹⁹ Thurén (2006), side 18.

DEN KVALITATIVE ANALYSE

Den kvalitative analyse udarbejdes ved brug af semi-struktureret interviews²⁰ til at belyse problemstillingen. Dette udføres i praksis ved telefon- eller face-to-face interview af cirka 30 minutters varighed med elleve virksomheder, Erhvervs- og Selskabsstyrelsen samt Dansk Industri.

Målet med virksomhedsinterviewene er at afdække virksomheders syn på CSR-rapportering og som redskab hertil anvendes en udarbejdet interviewguide. Interviewguiden²¹ starter ud med et afsnit med indledende spørgsmål, hvorefter den er delt op i afsnit, der dækker problemområderne for underspørgsmålene i problemformuleringen. Det har ikke været hensigten med samtalerne at få virksomhederne til at sige noget direkte sammenligneligt – men i stedet at interviewe en række virksomheder og forstå deres tanker om CSR-rapportering.

Semi-strukturerede interviews²² bliver ofte brugt ved undersøgende studier. Spørgsmålene i interviewene er åbne, hvormed der er dermed mulighed for mange forskellige svar. I interviewene med virksomhederne er spørgsmålene besvaret i forskellig rækkefølge, alt efter hvad der var naturligt i det enkelte interview. Ligeledes har det været nødvendigt at stille ekstra spørgsmål til nogle af virksomhederne, da samtalen har ført en anden retning, som også var interessant for specialet. Samtidig har det i nogle af interviewene været nødvendigt at springe visse spørgsmål over, da dette gav mest mening i forhold til virksomheden. Der er ikke udarbejdet et diagram over samtalerne, men i stedet anvendes citater fra interviewene til at understøtte teorien. Derudover er citaterne anvendt til at støtte op om forskellige CSR-rapporteringsstandarter i kapitel 2.

²⁰ Saunders (2009), side 320.

²¹ Bilag 1.

²² Saunders (2003).

De interviewede virksomheder er fra forskellige brancher. Ligeledes har de interviewede personer forskellige stillinger i de pågældende virksomheder, jf. figur 3.

Virksomhed nummer	Branche	Stilling	
1	Fødevarer	CSR-ansvarlig	Førstegangsrapporterende. Global Compact siden 2007.
2	Fashion & Design	Corporate Communications Coordinator	Førstegangsrapporterende.
3	Fødevarer	Director of Sustainability	CSR-rapporteret siden 2001. Global Compact siden 2003.
4	Finans	CSR Coordinator of Communication	CSR-rapporteret siden 2006. Global Compact siden 2007. Tiltrådt Principperne for Ansvarlige Investeringer.
5	Fashion & Design	CSR-ansvarlig	Førstegangsrapporterende. Global Compact siden 2007.
6	Teknologi	Økonomichef	Førstegangsrapporterende.
7	Transport	CSR-ansvarlig	Førstegangsrapporterende. Global Compact siden 2009.
8	Sport og Underholdning	Corporate Communications Coordinator	Førstegangsrapporterende.
9	Finans	CSR-ansvarlig	Førstegangsrapporterende. Global Compact siden 2010.
10	Finans	CSR-ansvarlig	Førstegangsrapporterende. Global Compact siden 2008. Tiltrådt Principperne for Ansvarlige Investeringer.
11	Ejendomme	Administrerende direktør	Førstegangsrapporterende.

FIGUR 3: OVERSIGT MED VIRKSOMHEDSINTERVIEW

Interviewet med Dansk Industri bliver brugt til at støtte op om teorien og anses som en generel repræsentant for virksomhederne. Interviewet med Erhvervs- og Selskabsstyrelsen bliver anvendt til at

klarlægge kravene til virksomhederne i forhold til korrekt overholdelse af ÅRL § 99 a. Derudover bliver interviewet anvendt i forbindelse med klarlæggelse af de offentligretlige sanktioner.

Den hypotetiske-deduktive metode²³ anvendes i perspektiveringen, hvormed to hypoteser opstilles og analyseres. Empiri og logik er derfor grundsten i perspektiveringen.

1.8 KILDEKRITIK

Ved den induktive metode er det vigtig at fastslå, at man ikke kan være 100 procent sikker på en induktiv slutning, eftersom det bygger på empirisk materiale, som sjældent er fuldstændigt. Ved induktion kan man altså nå frem til større eller mindre sandsynlighed, men man kan aldrig opnå 100 procent vished.

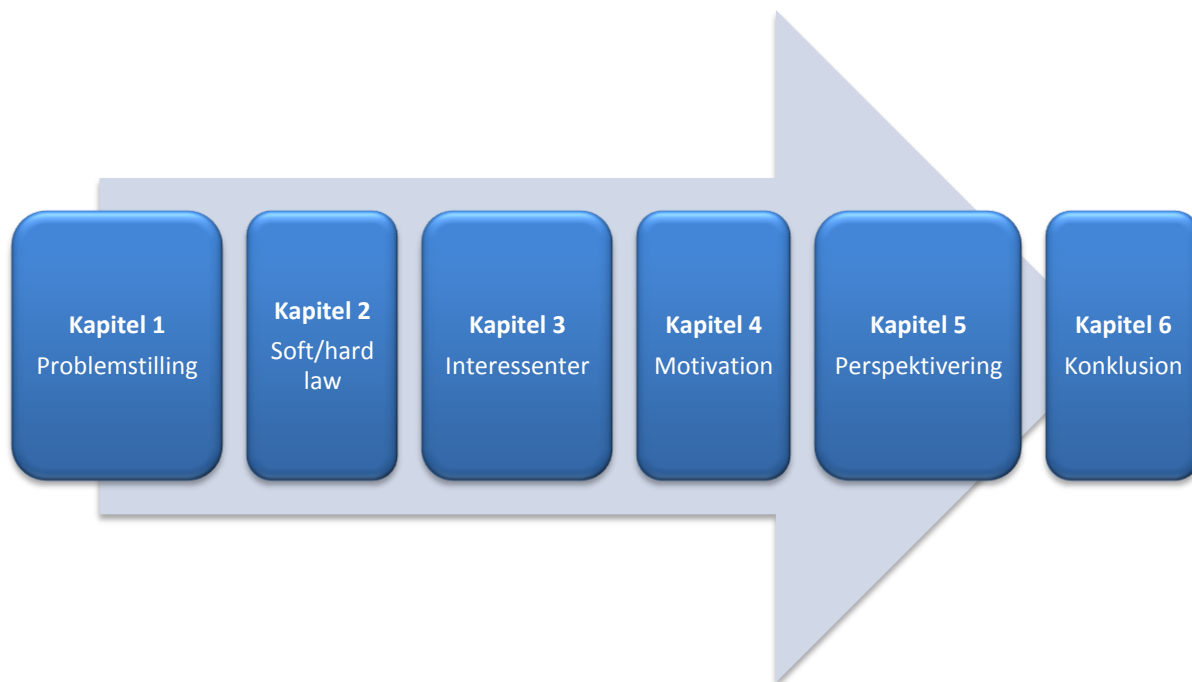
Det er derfor nødvendigt at være kritisk overfor den indsamlede empiri, da der er flere aspekter, som gør sig gældende. Det var hensigten at vælge 11 vidt forskellige virksomheder til virksomhedsinterviewene i form af forskellig branche og størrelse, men det må gøres klart, at det ikke har været et helt tilfældigt og objektivi valg. Det har været påvirket af tilgængelighed og/eller kendskab. Derudover må der tages forbehold ved, at det kun er et meget begrænset antal virksomheder, der er blevet interviewet.

Ydermere må der tages hensyn til, at de interviewedes stilling i virksomheden må formodes at have en betydning for dens pågældendes holdning til CSR-rapportering. Økonomichefen tenderede til at være mere kritisk over for lovkravet end kommunikationschefen. Det må formodes, at økonomichefen har fokus på de omkostninger, der er ved at CSR-rapportere samt ved at udarbejde og forfølge CSR-strategier. Kommunikationschefen hvis job udelukkende er CSR-orienteret, er derimod generelt positiv over for lovkravet og ideen om CSR som grundsten i virksomheden. Det må derfor holdes for øje, at personens holdning til CSR-rapportering kan være påvirket af den pågældendes stilling i virksomheden.

1.9 STRUKTUR

Specialet er udformet og opbygget, så det passer med den erhvervsjuridiske metode, da det er mest naturligt i analysen af problemstillingen. Struktur og opbygning af specialet er skitseret i figur 4 og herefter er de enkelte kapitler memoreret.

²³ Thurén (2006), side 23.

FIGUR 4: SPECIALETS OPBYGNING

Kapitel 1 er således introduktion og indledning til specialet. Problemformulering, metode afsnit og afgrænsning vil skabe en ramme og et overblik over specialet.

I kapitel 2 vil forskellige konsekvenser og muligheder i valg af reguleringsinstrumenter analyseres. En analyse af betydningen af disse instrumenter ved regulering af CSR vil udarbejdes. Det vil løses teoretisk og empirisk ud fra økonomisk og juridisk teori samt de foretagende interviews.

I kapitel 3 vil det analyseres, hvorvidt virksomheden kan tage hensyn til forskellige interessenters vidt forskellige forventninger og anerkende disse i CSR-rapporteringen. Kapitlet vil analyseres både teoretisk og empirisk ved hjælp af økonomisk teori, juridiske bestemmelser og interviews.

Motivationsanalysen i kapitel 4 vil redegøre for virksomhedernes motiver til at CSR-rapportere. Det vil løses både teoretisk og empirisk. Juridisk set vil det anskues teoretisk ved brug af fortolkning af lovbestemmelsen, retningslinjer samt obligationsretlige regler og principper. Økonomisk vil motivationen anfægtes ved brug af forskellige økonomiske teorier samt den indsamlede empiri til at underbygge teoretiske påstande.

Afslutningsvis vil kapitel 5 være en perspektivering, som anskuer, hvorvidt årsregnskabsloven § 99 a tilskynder virksomheder til at påtage sig et samfundsansvar.

Kapitel 6 afrunder specialet ved at konkludere på konsekvensanalysen for danske virksomheder.

1.9.1 DISPOSITION

Kapitel 1: Problemstilling	Hvordan har årsregnskabslovens § 99 a tilskyndet virksomheder til at påtage sig et samfundsansvar? • Hvordan reagerer virksomheder på forskellige reguleringsinstrumenter? • Hvordan opfyldes interessenternes forskellige forventninger til CSR-rapportering? • Hvad motiverer virksomheder til at CSR-rapportere?
Kapitel 2: Reguleringsinstrumenter	• CSR-begrebets mangetydighed • Hard law med soft law som reguleringsinstrument for CSR • Forholdet til soft law og Corporate Governance • Hard law kontra soft law kontra ingen regulering • Delkonklusion
Kapitel 3: Interessenter	• Udvalg af interessenter • Prioritering af interessenternes forventninger • Delkonklusion
Kapitel 4: Motivation for CSR rapportering	• Motivationsoversigt • Juridisk motivation • Økonomisk motivation • Delkonklusion
Kapitel 5: Perspektivering	• CSR-rapporter • Interessenter • Lovkravet
Kapitel 6: Konklusion	

TABEL 1: DISPOSITION

KAPITEL 2 – REGULERINGSINSTRUMENTER

Formålet med dette kapitel er at analysere, hvordan virksomheder reagerer på henholdsvis hard law og soft law som reguleringsinstrument sammenlignet med ingen lovregulering. Således argumenterer, om valget af reguleringsinstrument har betydning for rapporteringen. For at konkludere herpå vil der først redegøres for konsekvenser ved CSR-begrebets mangetydighed. En analyse af konstruktionen af ÅRL § 99 a vil følge, hvorefter virksomheders håndteringen af soft law vil analyseres baseret på viden fra Corporate Governance praksis.

2.1 CSR-BEGREBETS MANGETYDIGHED

CSR er et begreb, som ikke er alment defineret. Forståelse af hvornår en virksomhed udfører troværdigt og legitimt CSR-arbejde, er derfor forskellig, alt efter hvem der ser på det. Dette står i kontrast til traditionelle retsregler, som normalt er præcise og definerede.²⁴ En traditionel retsregel vil ofte i retsanvendelsen være tilstrækkelig præcis til at give løsningen på konkrete sager med stor sikkerhed, idet man uden videre kan henføre et faktum under reglen og se hvad retsfølgen er.²⁵ I det følgende vil de traditionelle retsregler betegnes "hard law", så disse ikke forveksles med retningslinjer og anbefalinger, såkaldt "soft law", der ikke er retligt bindende.²⁶

Det kan argumenteres, at ÅRL § 99 a kan siges ikke at være tilstrækkelig præcis, idet der er indarbejdet et begreb, som ikke er alment defineret. Som det fremgår af Erhvervs- og Selskabsstyrelsens vejledning,²⁷ skal de enkelte virksomheder starte med, at "... *definere hvad din virksomhed mener med virksomhedens samfundsansvar*". Holdes dette sammen med at teorien bugner af CSR-definitioner, gør lovkravet det vanskeligt for interessenter eksempelvis at sammenligne diverse CSR-rapporter og at sikre en vis kvalitet af rapporteringen. Virksomhed X anser for eksempel profitmaksimering som CSR, mens CSR for virksomhed Y er at tage del i samfundsmæssige problemstillinger, så som fedme. Rapporterne er dermed svært sammenlignelige, idet grundstenen er forskellig. Kvaliteten af indholdet kan diskuteres, da de forskellige

²⁴ Nielsen m.fl. (2005).

²⁵ Nielsen m.fl. (2005).

²⁶ Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010, side 4.

²⁷ Erhvervs- og Selskabsstyrelsen: *Redegørelse for samfundsansvar – praktisk vejledning & inspiration*, side 7.

CSR-synsvinkler skaber forskellig opfattelse af, hvad kvalitet er. Votaw²⁸ anskuer CSR's mangetydighed allerede i begrebets tidlige år:

*"Corporate social responsibility means something, but not always the same thing to everybody. To some it conveys the idea of legal responsibility or liability; to others, it means socially responsible behavior in the ethical sense; to still others, the meaning transmitted is that of 'responsible for' in a causal mode; many simply equate it with a charitable contribution; some take it to mean socially conscious; many of those who embrace it most fervently see it as a mere synonym for legitimacy in the context of belonging or being proper or valid; a few see a sort of fiduciary duty imposing higher standards of behavior on businessmen than on citizens at large"*²⁹

Ligeledes anfægtes mangel på fælles CSR-definition i dag af teoretikeren Carroll:³⁰

*"an eclectic field with loose boundaries, multiple memberships, and differing training/perspectives; broadly rather than focused, multidisciplinary; wide breadth; brings in a wider range of literature; and interdisciplinary"*³¹

Disse anskuelser kommer tydeligt til udtryk i de danske virksomheders CSR-rapporter. Rapporterne viser, at indgangsvinklen til CSR er meget forskellig og dermed også resultatet af rapporterne. Da der som anført af Votaw og Carroll ikke er en overordnet definition, anskues her et begrænset udvalg af teoretiske tilgange og definitioner på CSR.

Garriga og Melé³² anskuer for eksempel CSR ved at dele de forskellige teoretiske definitioner og metoder ind i fire grupper af teorier. Henholdsvis de industrielle, politiske, integrative og etiske teorier.³³

²⁸ Dow Votaw (1921-2004), en tidligere dekan og professor ved University of California, Berkeley's Haas School of Business, der var kendt for sit banebrydende arbejde med selskaber og socialt ansvar. Kilde: http://berkeley.edu/news/media/releases/2004/04/01_votaw.shtml

²⁹ Votaw (1972), side 25.

³⁰ Archie B. Carroll er professor i ledelse og indehaver af Robert W. Scherer Chair of Management og Corporate Public Affairs i Terry College of Business. Hans forskning omfatter business ethics, moral leadership, corporate social performance, corporate citizenship, non-profit management og stakeholder theory. Kilde: http://www.assoetica.it/docenti_popup/carroll.htm

³¹ Carroll (1994), side 14.

³² PhD studerende Elisabet Garriga og Professor Domènec Melé fra IESE Business School udviklede en ny teori i artiklen "Corporate Social Responsibility Theories: Mapping the Territory", om forholdet mellem erhvervslivet og samfundet, en teori, som ville kræve en præcis viden om virkeligheden og et sund etisk fundament.

³³ Garriga m.fl. (2004), side 52.

2.1.1 GARRIGA OG MELÉ (2004)

Den industrielle gruppe af teorier ser overordnet virksomheden som et instrument til at skabe velfærd, og dermed er virksomhedens samfundsansvar udelukkende at skabe gode økonomisk resultater.³⁴ Hvorimod de politiske teorier samler sig om virksomhedens magt i samfundet, hvor brugen af denne magt skal være ansvarlig i politisk kontekst. Den integrative skole fokuserer på tilfredsheden ved at blive efterspurgt i samfundet, mens de etiske teorier baserer sig på et etisk ansvar ved virksomhedsudøvelse.

Teorigrupperne har forskellige dimensioner, hvorfor Garriga og Melé ser det nødvendigt at udvikle et fælles CSR-begreb, der kan integrere disse overordnede fire forskellige dimensioner af CSR.³⁵ Garriga og Melé konkluderer, at stort set alle CSR-teorier kan henføres under en af de fire teorigrupper. Mange CSR-teorier har i dag mere eller mindre fokus på alle fire dimensioner.³⁶ Ligeledes konkluderes at et fælles CSR-begreb ville være nyttigt, men at dette kræver en nøjagtigt viden om virkeligheden og dens etiske standpunkt.³⁷ Det kan derfor argumenteres, at CSR er afhængig af den virkelighed virksomheden er i, herunder kultur, velfærd og forventninger. Dermed er eller bliver et fælles CSR-begreb ikke mulig.

På samme måde som Garriga og Melé opdeler CSR i teorigræne, deler Neergaard CSR op i forskellige skoler³⁸ - ikke for at opnå en samlebetegnelse, men for at klassificere de mange skoler, så der kan sondres mere overskueligt mellem dem. Der introduceres seks skoler, der udtrykker forskellig forståelse og definition af CSR-begrebet.

2.1.2 NEERGAARD (2006)

Den første skole der introduceres, er den *dogmatiske* skole.³⁹ Den dogmatiske skole karakteriseres ved, at virksomhedens sociale ansvar forstås, som at virksomhedens indtjening skal øges maksimalt. Aktiviteter der ikke kan relateres direkte til virksomhedens profit, bør anses som tyveri af aktionærernes penge.⁴⁰ Kun gennem profitorienteret virke er virksomheden samfundsansvarlig. Derfor kan denne skole henføres til den industrielle teorigræn af Garriga og Melé.

³⁴ Garriga m.fl. (2004), side 52.

³⁵ Garriga m.fl. (2004), side 52.

³⁶ Garriga m.fl. (2004), side 65.

³⁷ Garriga m.fl. (2004), side 66.

³⁸ Neergaard m.fl. (2006), side 21.

³⁹ Neergaard m.fl. (2006), side 21.

⁴⁰ Neergaard m.fl. (2006), side 168.

Den anden skole der introduceres, er den *filantropiske* skole.⁴¹ Denne skole er nært beslægtet med den dogmatiske, men er særligt karakteriseret ved, at virksomheder bør give en bestemt procentdel af overskuddet til velgørende formål. Denne skole er ikke særligt udbredt i Skandinavien, da velfærdssystemerne her bidrager til de sociale opgaver.⁴² Filantropiske virksomheder i USA tager traditionelt hånd om dette, da der i USA ikke er det samme sociale sikkerhedsnet som i de skandinaviske velfærdssystemer. Der kan derfor tales om forskellige CSR-behov. Når Garriga og Melé konkluderer, at et fælles CSR-begreb ville være nyttigt, men at det kræver en nøjagtigt viden om virkeligheden og dens etiske standpunkt,⁴³ er det netop et eksempel som dette, der er tale om.

Den tredje skole er måske den mest internationalt udbredte opfattelse af CSR. Teorigrenen betegnes den *internationale* skole.⁴⁴ Her lægges der især vægt på det frivillige aspekt i virksomhedens sociale arbejde. I tæt samarbejde med virksomhedens interessenter, leverer virksomheden socialt arbejde, der går udover, hvad lovgivning og internationale aftaler kræver.

Den *dialog-orienterede* skole gør sig forskellig fra den internationale ved, at der i den dialogorienterede skole lægges betydeligt mere vægt på virksomhedens forhold til sine interessenter.⁴⁵ Her drejer CSR sig i høj grad om at kunne identificere interessenternes forventninger til virksomhedens gøren for derved at opbygge et tillidsforhold mellem virksomheden og interessenterne.⁴⁶

Den *danske* skole⁴⁷ er afledt fra Socialministeriets kampagne om Det Rummelige Arbejdsmarked⁴⁸ og er nationalt fokuseret på Danmark. Her iagttages CSR som fastholdelse af medarbejdere på arbejdspladsen selvom sygdom, alder, nedslidning og lignende skulle forhindre medarbejderen i at arbejde på fuldtid. Et andet aspekt i det rummelige arbejdsmarked repræsenterer integration. Her fokuseres der på at integrere minoriteter på arbejdsmarkedet.

⁴¹ Neergaard m.fl. (2006), side 21.

⁴² Neergaard m.fl. (2006), side 21.

⁴³ Garriga m.fl. (2004), side 66.

⁴⁴ Neergaard m.fl. (2006), side 22.

⁴⁵ Neergaard m.fl. (2006), side 22.

⁴⁶ Se kapitel 3 for videre diskussion af dette synspunkt.

⁴⁷ Neergaard m.fl. (2006), side 23.

⁴⁸ Kommunernes Landsforening, Socialministeriet, Finansministeriet: *Det rummelige arbejdsmarked - Kommuneaftaler juni 2000*, juni 2000.

Den sidste skole som Neergaard (samt Garriga og Melé) definerer, betegnes den *etiske* skole.⁴⁹ Her gøres CSR til et spørgsmål om adfærd og beror på, at virksomheder lever op til sædvaner og skikke, der er rigtige og fair i samfundet. Mantraet er her, at CSR er godt, fordi det er etisk rigtigt.

De teorigræne og skoler som Garriga og Melé samt Neergaard deler CSR ind i, er med til at forklare hvorfor udfaldet af CSR-rapportering kan være vidt forskellig fra virksomhed til virksomhed. Det afhænger af, hvad CSR er for det enkelte foretagende. Når Erhvervs- og Selskabsstyrelsen mener, at virksomheden selv skal definere, hvad der er CSR for den enkelte, kan virksomheden vælge det, der er passende for dennes forretning.

I stedet for at dele CSR op i forskellige skoler forklarer Carroll CSR med udgangspunkt i en pyramide – en CSR pyramide.⁵⁰ Han søger modsat Neergaard og Garriga og Melé at argumentere for en fælles definition på CSR. Carroll samler skolerne ved at argumentere for, at total CSR omfavner det økonomiske ansvar, så vel som det juridiske, etiske og filantropiske ansvar. Carroll bygger dette historisk op og skitserer det totale CSR-ansvar ved en pyramide.

2.1.3 CARROLL (1991)

Gennem tiden er CSR gået fra at være et økonomisk anliggende, hvor virksomheders samfundsansvar var at være profitabel, men med tiden har ansvaret taget til og i dag argumenterer Carroll for, at virksomheden kun er samfundsansvarlig ved at integrere pyramiden som helhed.⁵¹ I så fald kan man tale om en fælles CSR-betegnelse.

⁴⁹ Neergaard m.fl. (2006), side 23.

⁵⁰ Carroll (1991).

⁵¹ Carroll (1991), side 40.

FIGUR 5: CSR-PYRAMIDEN

Pyramideformen skal skabe et billede af ansvarets fordeling op gennem tiden. Der er således skoler, der argumenterer for, at virksomhedens samfundsansvar kun er at være profitabel og ikke etisk, mens der ikke er nogen skoler, der argumenterer for et modsat scenarium.

Hvor forventningen før i tiden var, at virksomhedens formål var at være profitabel og skabe arbejdspladser, som den industrielle og dogmatiske skole argumenterer for, er der i dag langt flere forventninger til en virksomhed. Carroll forklarer med pyramiden, hvordan disse forventninger har taget til, og netop hvordan en virksomhed i dag ikke er samfundsansvarlig i lyset af forventninger, medmindre den integrerer hele pyramiden. For at være profitabel skal en virksomhed ifølge stakeholder teorien reagere på de forventninger, interessenter har til den.⁵² Denne tilgang til virksomhedsetikken er især udtrykt i nyere teori⁵³ og kan danne grundlag for strategiske CSR-overvejelser.⁵⁴

Når forventningerne er gået fra at være "business-is-business", til at virksomheder skal være ansvarlige over for den verden, de agerer i, er det også en måde at være profitabel på. Både kunder, medarbejdere med videre har med tiden øget forventninger til virksomheden. Således er det ikke profitabelt, at være en

⁵² Rendtorff (2005).

⁵³ Stakeholder teoriens (interessentteoriens) hovedmand er Dr. Freeman. Han er filosof og en af verdens ledende forskere indenfor business ethics. Han er ophavsmand til den skelsættende bog 'Strategic management: A stakeholder approach' (1984) og dermed til stakeholder teorien, en teori som fortsat udfordrer forståelsen af virksomheder, deres strategier, sociale roller og ansvar.

⁵⁴ Se kapitel 3 for videre diskussion heraf.

virksomhed, der anvender børnearbejde – den dårlige omtale i medierne ville få visse forbrugere til at trække sig og så videre. Man kan således argumentere for, at der er tale om virksomhedernes samfundsreaktion i stedet for samfundsansvar i og med, at virksomheder reagerer på de faktorer, der forventes af dem på grund af de i sidste ende eventuelle økonomiske konsekvenser, der følger med ved undladelse.

CSR er altså mange ting. Det har ikke været muligt, gennem teoriens bagmænd, at komme til en almen accepteret definition. Carroll's pyramide er nok det nærmeste man når en fællesbetegnelse, som integrerer interessenters forventninger i overensstemmelse med stakeholder teorien.⁵⁵

I forhold til den offentligretlige regulering, kan der argumenteres for, at det umiddelbart ikke er problematisk, at CSR-begrebet i ÅRL § 99 a ikke er klart defineret. I og med at virksomhederne i henhold til Erhvervs- og Selskabsstyrelsens vejledning⁵⁶, selv skal definere CSR medfører dette, at virksomhederne hver især skaber de juridiske rammer, der skal ageres indenfor. Den enkelte virksomhed kan derfor kun holdes til regnskab for, hvad denne rapporterer og mener, er CSR, og ikke hvad konkurrenter eller interessenter mener, er CSR.

Der hvor mangetydigheden kan være problematisk, er i forhold til kvaliteten af rapporteringen, herunder om rapporten skaber værdi og gavn for interessenterne. Især i forhold til investorer kan rapporterne miste værdi, hvis de potentielle virksomheders rapporter ikke er sammenlignelige. For en af de interviewede virksomheder er dette netop begrundelsen for valg af internationale principper:

*"Det er ikke Global Compact [der driver rapporteringen], det er blot for at folk har noget genkendeligt når de sammenligner de forskellige rapporter"*⁵⁷

Mangetydigheden er med ÅRL § 99 a forsøgt indarbejdet i en lovregel, hvilket som nævnt står i kontrast til de traditionelle retsregler, der er præcise og definerede. Konstruktionen og resultatet af ÅRL § 99 a analyseres i det følgende.

2.2 HARD LAW MED SOFT LAW SOM REGULERINGSINSTRUMENT FOR CSR

Formålet med ÅRL § 99 a er ikke at skabe grundlag for ansvarsretlige spørgsmål vedrørende virksomheders valg af CSR-initiativer. Formålet med lovkravet er derimod at påvirke virksomheder til at bidrage til at løse

⁵⁵ Det engelske udtryk for interessenter er oversat stakeholders. Udtrykkene vil blive anvendt i flæng, hvorfor der ikke skal skelnes mellem dem i specialeteksten.

⁵⁶ Erhvervs- og Selskabsstyrelsen: *Redegørelse for samfundsansvar – praktisk vejledning & inspiration*, side 7.

⁵⁷ Interview med virksomhed nummer 7.

samfundsmæssige udfordringer og indfri politiske målsætninger.⁵⁸ Det kan derfor diskuteres, hvorvidt samfundsansvar skal reguleres ved hard law, der pålægger virksomheder bestemte handlinger, eller om bestemmelsen nemmere gennemføres ved refleksivretlig regulering og dermed selvregulering, så som konstruktionen af ÅRL § 99 a.

Den refleksivretlige tilgang til rapporteringskravet er et alternativ til den traditionelle regulering. Med teorien om refleksiv ret søger Teubner⁵⁹ en mellemvej mellem deregulering eller øget brug af traditionel lovgivning. Målet med teorien er at skabe ejerskab, således at de der underlægges normerne får ejerskab til dem ved at deltage aktivt i udviklingen. Dermed skabes motivation til at overholde reglerne og normudviklingen, som foregår i direkte samspil mellem de samfundsmæssige aktører, som er berørt af retsreglen. Lovgivers rolle er at skabe de processuelle rammer, som selvregulering finder sted i.

Teorien er interessant i forhold til forståelse af, hvordan rapporteringskravet fremmer virksomheders selvregulering. Samfundet som system er blandt andet bygget op om det politiske, det retlige og det økonomiske undersystem.⁶⁰ Disse undersystemer tilpasser sig på baggrund af signaler fra andre dele af systemet, fordi disse signaler fra andre undersystemer fungerer som forstyrrende elementer og igangsætter interne tilpasningsprocesser.⁶¹ Gennem denne proces styrkes intern refleksion, som kan føre til selvregulering.

Det kan diskuteres, hvorvidt den indarbejdede frivillighed i den danske CSR-bestemmelse kan karakteriseres som egentlig frivillig. Spørgsmålet er, om det er frivilligt, når virksomheden *skal* oplyse, om denne har en CSR-strategi. Man kan således tale om frivillig tvang. Konstruktionen af bestemmelsen har for eksempel betydet, at nogle virksomheder vælger at rapportere for ikke at stilles i dårligt lys. Spørgsmålet er, om det er optimalt set i forhold til ønsket om at virksomheder skal være samfundsansvarlige.

Konstruktionen i ÅRL § 99 a, med en slags soft law integreret i hard law, er efter de foreliggende oplysninger ikke før set i denne form, og resultatet heraf kan opstilles i kategorier af rapportering. Der kan identificeres fire kategorier af rapportering på baggrund af de interviewede virksomheders CSR-rapporter, som er underbygget med udsagn fra de gennemførte virksomhedsinterviews. Kategorierne er ikke udtømmende, men et billede af resultatet af ÅRL § 99 a-konstruktionen.

⁵⁸ Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008.

⁵⁹ Gunther Teubner er en tysk retsteoretiker, som har analyseret tendenser til udvikling af en refleksiv ret, det vil sige en ret, der kan være rammen for styret selvforvaltning.

⁶⁰ Buhmann (2010).

⁶¹ Buhmann (2010).

2.2.1 HALVHJERTET CSR-RAPPORTERING

Kategorien omfatter de virksomheder, der rapporterer så minimalt som muligt, idet virksomheden ikke finder CSR relevant, men samtidig ikke vil skade forretningens renommé ved slet ikke at rapportere.

”Vi har selvfølgelig læst, at nu skal vi forholde os til det [CSR], og det har vi brugt minimal tid på, men da vi ikke vil skrive, at vi ingen politikker har for CSR, valgte vi minimumsløsningen, hvor vi på vores hjemmeside har skrevet et antal ord og holdninger, som siger at vi på nogle meget meget begrænsede områder arbejder med CSR. Virksomheden her er et godt eksempel på, at vi ikke kan forholde os til menneskerettigheder i ”Langbortistan”, for vi har ikke nogen samhandel med ”Langbortistan”, og hvidvaskning af penge er irrelevant for os. Det har ingen relevans for os overhovedet. Det tror jeg, vil gælde langt hovedparten af de danske virksomheder, som i dag er underlagt bestemmelsen. Det er nogle politiske mål, og man har slet ikke kunne overskue relevansen for de virksomheder, som er blevet underlagt ÅRL § 99 a”⁶²

Her er tale om halvhjertet rapportering, hvor virksomheden vælger at rapportere, fordi den vurderer, at det vil være negativt for forretningen at undlade. Hvorvidt denne form for CSR-rapportering vil være gavnlig for virksomheden i sidste ende, kan der stilles spørgsmålstejn ved. I dette tilfælde har ÅRL § 99 a tilskyndet til rapportering, men ikke til et samfundsansvar der er forankret i organisationen.

2.2.2 KATEGORIEN MED RODEKASSERAPPORTERING

Set udefra kan det opfattes som om, at virksomhederne i denne kategori umiddelbart ikke har noget at rapportere om. Dette kan skyldes, at virksomheden enten ikke har arbejdet med CSR før, eller fordi branchen ikke som sådan lægger op til samfundsansvar. Derfor samles alt det sammen, som tangerer bare det mindste til CSR. Fra frugtordningen til sponsoratet af den lokale fodboldklub – fra papirgenbruget til den høje andel af kvinder i ledelsen.

”Det er jo på en eller anden måde en rodekasse, fordi der er så mange forskellige kasser, men sådan mener jeg egentlig også, at det skal være. Vi har ikke rigtig knækket koden omkring terminologien omkring det her samfundsansvar, som ikke er klart defineret, og så længe det ikke er det, kommer der alle mulige ting med”⁶³

⁶² Interview med virksomhed nummer 11.

⁶³ Interview med virksomhed nummer 8.

2.2.3 KATEGORIEN MED TELEFONBOGSRAPPORTERING

Virksomhederne i denne kategori har mange CSR-initiativer i alle størrelser, men laver ikke en prioritering af, hvad der er væsentligt, og hvad der er strategisk vigtigt for den enkelte virksomhed. Således har virksomheden rigtig meget at fortælle og vil gerne fortælle det hele på én gang. Der er givetvis blevet lyttet til interessenters forventninger – men ikke sorteret eller prioriteret. Virksomhederne har dermed samlet en masse temaer og aktiviteter, som den ønsker at kommunikere om, selvom disse ikke er væsentlige for virksomhedens forretning.

”Der er nogle af vores forretningsenheder, der er begyndt selv at rapportere fordi det er relevant i forhold til deres kunder. På sigt vil vi lave flere individuelle rapporter, men en kort samlet [for organisationen], så det ikke er en telefonbog”⁶⁴

2.2.4 KATEGORIEN MED FORRETNINGSRAPPORTERING

Virksomhederne i denne kategori rapporterer for at give en tilbagemelding til interessenterne, om hvordan virksomheden responderer på interessenternes vigtigste krav og forventninger. Virksomhederne rapporterer således om de temaer og aktiviteter, som på en gang er vigtige for virksomhedens interessenter og samtidig væsentlig for forretningen.

”Sidste år var der mange små initiativer med, men i år har vi prøvet at gøre op med dette og i stedet fokuseret på få ting, som er mere væsentlige for forretningen. Det, det handler om, er, at det skal være omkring forretningen og ikke et sted, hvor vi nævner alt som for eksempel isskraberen til kunderne”⁶⁵

Rapporteringskategorierne er resultat af ÅRL § 99 a, og kvaliteten af disse er blevet anfægtet. Ud af de fire kategorier må det formodes, at den fjerde er den eftertragtede både for virksomhederne og regeringen. Forretningsrapportering er den kategori, der giver forretningsmæssig mening i forhold til stakeholder teorien og Erhvervs- og Selskabsstyrelsens holdning:

”Erhvervs- og Selskabsstyrelsens holdning til samfundsansvar er, at samfundsansvar skal gå hånd i hånd med forretning”⁶⁶

Spørgsmålet er, om denne kategori af rapportering opnås bedst ved ÅRL § 99 a, eller om ÅRL § 99 a blot medfører flere halvhjertet-, rodekasse- eller telefonbogsrapporteringer. Dette med begrundelse i, at flere

⁶⁴ Interview med virksomhed nummer 7.

⁶⁵ Interview med virksomhed nummer 9.

⁶⁶ Interview med Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

af virksomhederne ikke har arbejdet med samfundsansvar før og derfor er presset ud i halvhjertet rapportering. For eksempel udmelder en af de interviewede virksomheder:

”Vi var på vej til at rapportere uden lovkravet. Vores første rapportering var en smule kort, fordi vi måtte fremskynde processen på grund af lovkravet”⁶⁷

Det medfører, at kvaliteten af rapporteringen svækkes. Det kan argumenteres, at kvaliteten svækkes på kort sigt, fordi lovkravet endnu er så nyt. Virksomheder som er førstegangsrapporterende har været usikre på omfanget af lovkravet, samt hvordan det skal gribes an. Det kan derfor vise sig, at der på længere sigt vil være mere rapportering indenfor kategorien forretningsrapportering. Med mere rapporteringserfaring er der mulighed for at udvikle en strategisk tilgang til CSR-arbejdet.

Rapporteringskategorierne hænger sammen med den kvalitet interessenterne, herunder regeringen, ønsker med lovkravet. Der er mange aspekter af kvaliteten af CSR-rapportering, alt efter hvem der ser på det. Når der tales om kvalitet af CSR, må det klargøres, hvad der tales om. Der kan ud fra de empiriske data identificeres flere kvalitetsgrene:

1. Kvalitet i forhold til rapporteringens sammenlignelighed mellem virksomheder.

Ses ud fra interessenters, nærmere investorers, interesse. For at vurdere hvilke risici der følger med en investering, kan det være nyttigt at kunne sammenligne virksomheder. Især er der kommet øget fokus på bæredygtighed, og det kan derfor være relevant for investorer, at der er en vis sammenlignelighed mellem CSR-rapporter.

Det er begrænset, hvor meget CSR-interesse de interviewede virksomheder på nuværende tidspunkt har mødt fra deres investorer, men med den øgede opmærksomhed på CSR kan det blive en naturlig følge:

”Jeg er ikke sikker på, at der er særlig mange, der læser de CSR-rapporter, men jeg tror, at vi er ved et skillepunkt, hvor der begynder at være mere fokus på det”⁶⁸

Dog mener flere af de interviewede virksomheder, at det er begrænset hvor mange, der læser årsrapporten, herunder CSR-rapporteringen, samt at investorerne finder grundlag for deres beslutning andet steds:

⁶⁷ Interview med virksomhed nummer 2.

⁶⁸ Interview med virksomhed nummer 5.

*"... man kan sige, at dem der er interesseret i det her [CSR-rapporten], er NGO'er og studerende. Der er ikke særlig mange forbrugere, der er interesseret i det. Det er de færreste forbrugere, der læser en CSR-rapport på 100 sider"*⁶⁹

*"Det er en del af vores natur, at vi gør noget [i forhold til CSR], men at man så et eller andet sted skal til at skrive det i en årsrapport, som ingen læser, det er PHV - direkte oversat; pisse hamrende værdiløst"*⁷⁰

Hvis tendensen er øget fokus på CSR-initiativer fra investorers side, er det relevant, at CSR-rapporterne kan sammenlignes, hvorfor kvalitet i forhold til sammenlignelighed mellem virksomheder er medtaget her.

2. Kvalitet i forhold til rapporteringens sammenlignelighed fra år til år i samme virksomhed.

Der er tale om samme kvalitet som i 1), nemlig sammenligneligheden, hvor en enkelt virksomheds CSR-rapport kan være sammenlignelig fra år til år, så interessenter kan se, hvilken udvikling virksomheden tager i arbejdet med samfundsansvar. Således at virksomheden ikke rapporterer om nye emner fra år til år. En af de interviewede virksomheder udtaler:

*"Vi lægger vægt på, at det skal være sammenligneligt fra år til år, så rapporterne ligner hinanden"*⁷¹

3. Kvalitet i forhold til rapporteringens indhold. Her er der tale om CSR-definitioner: frugtkasser eller miljøansvarlig?

Med hensyn til kvaliteten i forhold til indhold, afhænger det af hvilken definition man tillægger CSR. Det kan for den enkelte medarbejder være rart at vide, hvilke arbejdsforhold der arbejdes under, men for andre interessenter er dette ikke interessant.⁷² Det har ligeledes betydning for kvaliteten, hvor meget man fylder i rapporten:

*"Der er nogen af vores forretningsenheder, der er begyndt selv at rapportere, fordi det er relevant i forhold til deres kunder"*⁷³

⁶⁹ Interview med virksomhed nummer 2.

⁷⁰ Interview med virksomhed nummer 6.

⁷¹ Interview med virksomhed nummer 8.

⁷² Jeppesen (2008).

⁷³ Interview med virksomhed nummer 7.

4. Kvalitet i forhold til troværdighed og risiko.

Der er tale om kvalitet i forhold til troværdighed. Kan man regne med, at de mål der er opsat i rapporterne rent faktisk forfølges? Er der tale om rapportering, der blot udmelder diverse drømme og visioner for virksomheden, men som i praksis ikke udleveres?

*"Jeg tror, at du [Lovgiver] har skabt noget, hvor du [virksomheden], for at være politisk korrekt, siger, jamen vi [virksomheden] forholder os til det, hvilket resulterer i noget mere eller mindre blød lyrik, som virksomheden har kreeret i den gode sags tjeneste og ikke noget, der vejer tungt i den pågældende virksomhed"*⁷⁴

Hvorimod kvaliteten i form af risiko skal ses ud fra regeringens ønske om at synliggøre virksomheders CSR-arbejde. I forhold til dette kommer kvaliteten til at være påvirket af den risiko, der ligger i at CSR-rapportere. Med en CSR-rapport har virksomheden synliggjort strategier, som de kan holdes op på og kontrolleres for. Her er der især tale om mediernes indflydelse og den risiko for dårlig omtale, der medfølger. Således kan virksomheder udelukke at rapportere for væsentlige dele af CSR-arbejdet i ren og skær frygt for den risiko, der ligger i dårlig omtale.⁷⁵

5. Kvalitet i forhold til opfyldelse af lovkravet.

Kvaliteten bygger på Erhvervs- og Selskabsstyrelsens analyse,⁷⁶ der viser, at 63 % af de rapporterende virksomheder efter FY2009 ikke levede op til lovkravets delelement om at redegøre for resultater.

Kvalitet kan altså være mange ting. Det afhænger således også af, hvem den skal være kvalitativ for; virksomhederne, regeringen eller forbrugeren? Således er spørgsmålet, om kvaliteten af rapporteringen havde været anderledes ved anvendelse af traditionel regulering, soft law eller ingen regulering.

Som det vil argumenteres i det følgende, er ÅRL § 99 a udtryk for, at lovgiver har søgt at indarbejde soft law i hard law. Baggrunden herfor er klar med Regeringens Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar⁷⁷ og ønsket om at brande Danmark herpå, men det er ikke klart, hvorfor lovgiver har vurderet, at dette har større effekt end blot at lade CSR-rapporteringen være soft law ligesom Corporate Governance. De nye anbefalinger til god Selskabsledelse fra 2010,⁷⁸ bar visse ændringer med sig, heriblandt anbefalingen om at

⁷⁴ Interview med virksomhed nummer 11.

⁷⁵ Se kapitel 3 for nærmere diskussion af mediernes rolle.

⁷⁶ Erhvervs- og Selskabsstyrelsen: *Samfundsansvar og Rapportering i Danmark - Effekten af rapporteringskrav i årsregnskabsloven*, side 7.

⁷⁷ Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008.

⁷⁸ Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010.

virksomheders centrale ledelsesorgan skal vedtage politikker for samfundsansvar. Således vil forholdet til Corporate Governance diskuteres.

2.3 FORHOLDET TIL SOFT LAW OG CORPORATE GOVERNANCE

Corporate Governance er reguleret gennem retningslinjer fra Komitéen for god Selskabsledelse.⁷⁹ I forbindelse med ændringerne til årsregnskabsloven, herunder § 99 a, blev retningslinjerne revideret og publiceret i april 2010. Retningslinjerne er struktureret som anbefalinger til virksomhederne.⁸⁰ De reviderede anbefalinger har bestyrelsen for NASDAQ OMX Copenhagen A/S (børsen) besluttet at implementere i *Regler for udstedere af aktier*.⁸¹

Anbefalingerne supplerer den selskabs- og børsretlige regulering af selskabers strukturering af ledelse. Den primære retskilde er selskabsloven, mens *anbefalingerne for god Selskabsledelse* har karakter af soft law.⁸² Soft law afspejler en slags "best practice", der er kendetegnet ved frivillighed og selvregulering.⁸³ Det er komitéens holdning, at selvregulering er den bedste reguleringsform, når det drejer sig om god selskabsledelse.⁸⁴ Dette er ligeledes den fremherskende holdning internationalt.⁸⁵

I årsregnskabslovens § 107 b og i børsreglerne er der forankret et "comply or explain"-princip. Princippet betyder, at det enkelte selskab selv afgør, i hvilket omfang selskabet ønsker at efterleve anbefalingerne. Efterlever et selskab ikke en anbefaling, skal det forklare, hvorfor det har valgt anderledes, og hvordan det i stedet har indrettet sig. Manglende efterlevelse af en anbefaling er således ikke et regelbrud, men udtryk for at selskabet har valgt at indrette sig på en anden måde end det, der fremgår af anbefalingen. Interessenterne må afgøre på baggrund af "explain"-delen af princippet, om grunden dertil er acceptabel.

⁷⁹ Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010.

⁸⁰ *Anbefalingerne for god Selskabsledelse 2010* retter sig mod 9 områder:

1. Aktionærernes rolle og samspil med selskabets ledelse
2. Interessenternes rolle og betydning for selskabet samt samfundsansvar
3. Åbenhed og transparens
4. Det øverste og det centrale ledelsesorgans opgaver og ansvar
5. Det øverste ledelsesorgans sammensætning og organisering
6. Ledelsens vederlag
7. Regnskabsaflæggelse (Finansiell rapportering)
8. Risikostyring og intern kontrol
9. Revision

⁸¹ www.corporategovernance.dk: NASDAQ OMX's meddelelse om implementering af 2010 anbefalingerne i *Regler for udstedere af aktier*, 31. maj 2010.

⁸² Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010, side 3.

⁸³ Rose (2011).

⁸⁴ Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010, side 4.

⁸⁵ Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010, side 4.

Soft law sætter typisk en højere standard eller norm end regulering ved lov, som typisk beskriver en minimumstandard.⁸⁶ Det specielle ved soft law er, at det som sagt ikke er juridisk bindende. Det kræver imidlertid, at samfundet, selskaberne og investorerne har en positiv holdning til god selskabsledelse, samt grundlæggende er positive over for at følge anbefalingerne.⁸⁷ Soft law er relevant, hvor der er behov for regulering, men hvor den traditionelle reguleringsform samlet set vil være genstand for negativ indvirkning. Soft law anvendes normalt om ikke-bindende regulering i EU- eller folkeretten i form af for eksempel henstillinger og meddelelser.⁸⁸ Til soft law, som reguleringsinstrument i fællesskabsretten, udtaler Europa-Parlamentet:

*"... at soft law i forbindelse med Fællesskabet alt for ofte er et tvetydigt og ineffektivt instrument, som kan skade fællesskabslovgivningen og den institutionelle balance og bør benyttes med forsigtighed, selv når det sker på grundlag af bestemmelser i traktaten"*⁸⁹

Europa-Parlamentet opfordrer altså til varsomhed i brugen af soft law som reguleringsinstrument.

Det interessante ved ÅRL § 99 a i sammenhæng med soft law og Corporate Governance er, at Komitéen for god Selskabsledelse under punkt 2.2. anbefaler, at god selskabsledelse indebærer at

*"... det centrale ledelsesorgan vedtager politikker for selskabets samfundsansvar"*⁹⁰

Der er altså en "dobbelt op" regulering af politikker for samfundsansvar for børsnoterede virksomheder i form af en hard law bestemmelse og en soft law anbefaling.

Man kan ligeledes tale om soft law i forbindelse med selve ÅRL § 99 a, da der er indarbejdet en "frivillighed" i loven. Lovkravet er altså ikke mere bindende, end at en CSR-strategi for virksomheden kan fravælges. Spørgsmålet er, hvorfor lovgiver har valgt denne frivillighed, når målet er at være en af de førende lande indenfor virksomheders samfundsansvar.⁹¹ Lovgiver havde alt andet lige muligheden for i stedet at kræve, at alle virksomheder skal have CSR-strategier og dermed måske komme tættere på målet med Handlingsplanen – at Danmark og danske virksomheder bliver internationalt kendt for ansvarlig vækst.

⁸⁶ Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010, side 3.

⁸⁷ Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010, side 4.

⁸⁸ Nielsen m.fl. (2005), side 115.

⁸⁹ Den Europæiske Unions Tidende, tirsdag den 4. september 2007.

⁹⁰ Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010, punkt 2.2.1.

⁹¹ Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008.

Hvorfor er det således nødvendigt at indføre et særligt CSR-krav reguleret ved lov, når det ikke har set sig nødvendigt i forhold til andre elementer af god selskabsledelse? Spørgsmålet kan nemt besvares, hvis *anbefalingerne for god Selskabsledelse* ikke har de ønskede virkninger.

Værdien af *anbefalingerne for god Selskabsledelse* afhænger af, i hvor høj grad de børsnoterede selskaber forholder sig til de mange anbefalinger, som Komitéen for god Selskabsledelse har formuleret.

Denne værdi er forsøgt målt i en analyse fra Center for Corporate Governance på Copenhagen Business School.⁹² Her har man kortlagt, i hvor høj grad selskaberne konkret forholder sig til de enkelte anbefalinger. Analysen viser, at danske børsnoterede virksomheder forholder sig aktivt til 70 procent⁹³ af *anbefalingerne om god Selskabsledelse* ved enten at leve op til en given anbefaling eller forklare, hvorfor man har valgt ikke at følge anbefalingen. Caspar Rose⁹⁴ mener, at de 70 procent er et højt niveau,⁹⁵ hvilket kan diskuteres. 30 procent af anbefalingerne må anses som en væsentlig del, men da anbefalingerne har forskellig relevans alt efter virksomhedstype må de 70 procent alligevel indikere, at anbefalingerne har de ønskede virkninger.

Brugen af soft law bliver interessant, når hard law eller ingen lov er ufuldkomne alternativer til at opnå et af lovgiver ønsket mål. Brugen af soft law er altså hensigtsmæssig, når reglerne for eksempel retter sig mod en gruppe af selskaber med forskellige karakteristika. Det er forskelligt, hvad der er optimalt for det enkelte selskab. Flexibiliteten og rummeligheden i anbefalingerne er derfor afgørende, når der ikke er én rigtig løsning på et problem.

ÅRL § 99 a er en offentligretlig regel, hvor det kan argumenteres, at soft law er indarbejdet i hard law. På grund af det karakteristiske frivillighedselement samt selvreguleringen er der tale om en utraditionel brug af soft law og hard law. Fordelene med denne form for regulering er den øgede fleksibilitet, som ligger i det faktum, at virksomhederne har forskellige karakteristika og kan løfte en forskellig samfundsbyrde alt efter branche og ressourcer. Bestemmelsen er dynamisk og tilpasser sig derfor samtidig udviklingen i samfundet.

Anbefalingerne for god Selskabsledelse er i form af soft law ikke juridisk bindende, men ønsker et dansk selskab at blive noteret på børsen, skal selskabet som nævnt overholde "comply or explain"-princippet. Dette indebærer, at det enkelte selskab skal forholde sig til anbefalingerne og i hvilket omfang, det ønsker

⁹² Rose m.fl. (2010).

⁹³ Rose m.fl. (2010), side 7.

⁹⁴ Caspar Rose er professor på CBS. Hans forskningsområder omfatter selskabsret, selskabsledelse (Corporate Governance) samt de finansielle markeder. Caspar Rose har dels en baggrund som cand.jur., cand.merc. og Ph.D. i finansiering. Hans forskning fokuserer på risikostyring, Corporate Governance samt hvordan de finansielle markeder fungerer. Kilde: http://borsen.dk/blogs/alle_blogs/profilvisning/7192172/caspar-rose.html

⁹⁵ Rose (2011).

at følge anbefalingerne. Ønsker et selskab ikke at efterleve en anbefaling, skal det forklares, hvorfor anbefalingen ikke følges, samt hvordan selskabet i stedet har valgt at indrette sig. Forklaringen skal fremgå af selskabets årsrapport, og "comply or explain"-princippet er således forankret i både årsregnskabslovens § 107 b, stk. 1, nr. 1-5 og i børsreglerne. På grund af forpligtelsen af "comply or explain"-princippet har anbefalingerne mere karakter af egentlig regulering dog uden egentlig mulighed for sanktionering.

Efterlever en virksomhed ikke en given anbefaling, er det som sagt hensigten, at virksomheden skal forklare, hvorfor man ikke har valgt at efterleve den pågældende anbefaling. Det er så op til interessenterne at vurdere, om forklaringen er overbevisende. Hvad interessenterne mener om selskabet, afspejles således i kursen på selskabets aktier. Med et øget fokus på virksomheds- og ledelsesetik fra samfundet, er der opstået et naturligt behov, for at virksomheden yder en indsats på dette område. En CSR-rapportering i sig selv kan være med til, at samfundet vil acceptere en virksomheds tilstedeværelse, ligesom det kan være en indikator for, hvor professionel en virksomhedsledelse er.

Anbefalingerne for god Selskabsledelse har en positiv effekt på virksomheders frivillige ledelsesinitiativer. Forskellen er, at anbefalingerne indeholder et "comply or explain"-princip i modsætning til ÅRL § 99 a. Spørgsmålet er, om man egentlig ville have opnået en større motivation fra virksomhedernes side, hvis ÅRL § 99 a i stedet for at være hard law, havde været anbefalinger med et "comply or explain"-princip. Det står således ikke klart, hvorfor lovgiver valgte at regulere CSR-rapportering med hard law, når analyser viser, at værdien af *anbefalingerne for god Selskabsledelse* er høj.

2.4 HARD LAW KONTRA SOFT LAW KONTRA INGEN REGULERING

Hvilken betydning har det, at CSR-rapportering er reguleret ved henholdsvis hard, soft eller ingen regulering? Hvordan skal virksomhederne forholde sig til, at rapporteringskravet indeholder frivillighed /soft law, når elementer i samme lovkrav er omfattet af hard law, så som arbejdsforhold, emissioner til vand, luft, jord med videre? Med juraen som reguleringsinstrument vil disse spørgsmål søges besvaret.

Jura angår som udgangspunkt styring af andre, og andres adfærd søges styret ved regulering.⁹⁶ Der er her tale om alle former for styring, så som samfundsnormer, henstillinger, anbefalinger, lovregler og så videre. Denne brede opfattelse af jura indebærer, at næsten al aktivitet kan styres ved regulering. Traditionelt er der dog en snævrere opfattelse af jura, som kun omfatter den regulering, der kan forventes håndhævet, det vil sige enten opretholdt eller gennemtvunget af domstolene.⁹⁷ Virksomheders CSR-rapportering er

⁹⁶ Hansen (2005), side 51.

⁹⁷ Hansen (2005), side 52.

ligeledes søgt reguleret, i form af en alternativ konstruktion af traditionel regulering og kan ved mangel på korrekt opfyldelse af lovkravet, håndhæves af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen i form af bøde, jf. ÅRL § 164, stk. 1.

Den brede og snævre betegnelse af regulering fører til en sontring mellem ret og moral, hvor ret kan anses for regulering, som kan forventes håndhævet. Sontringen udelukker hverken, at moral kan opleves som forpligtende, eller at der kan være sammenfald. Sammenfaldet kommer til udtryk, når moral anvendes som retskilde ved domstolenes afgørelse, eller når moralen er direkte reguleret ved lov som for eksempel markedsføringsloven § 1, hvormed virksomheder skal agere efter god markedsføringsskik. Det må for eksempelvis forventes, at domstolene vil skæve til *anbefalingerne for god Selskabsledelse* i en afgørelse af ledelsesmæssig karakter. Ligesom det er normalen, at en advokat anvender både ret og moral i sin argumentation.⁹⁸ Begge elementer er vigtige ved beskrivelsen af en virksomheds retsstilling, men de to elementer bør holdes adskilt, når virksomheden skal have klarhed over sin retstilling.

De to hovedreguleringsformer, når det søges at styre virksomheder, er således ex ante regulering og ex post afgørelser. Sontringen knytter sig til, at reguleringsinstrumenter er generelle normer rettet mod flere tilfælde, mens afgørelser retter sig mod et konkret tilfælde. De to styringsinstrumenter er nært forbundne. I henhold til lovregler, kan der træffes afgørelse. Disse afgørelser kan udgøre et mønster, således at denne praksis i sig selv udgør et regelsæt, som kan anvendes som retskilde for nye afgørelser.⁹⁹ Med regulering er det målet at styre virksomhedernes adfærd, inden denne udfoldes. En sådan sanktionering kan have forskellig karakter, men uden sanktionering mister reguleringen styreværdien og dermed den retlige karakter i traditionel forstand.¹⁰⁰ Spørgsmålet er om styreværdien af ÅRL § 99 a i traditionel forstand er risikoen for at blive pålagt bøde? Så længe virksomheden selv danner rammerne for rapporteringens indhold ved at definere, hvad virksomheden forstår som samfundsansvar, må det antages kun at være et meget begrænset antal bøder, der fremover vil udstedes.

Legalitetsprincippet er retsprincippet, der indebærer, at der altid skal være hjemmel i lov.¹⁰¹ Med ÅRL § 99 a og legalitetsprincippet har man til forskel fra *anbefalingerne for god Selskabsledelse* og disses form af soft

⁹⁸ Hansen (2005), side 52.

⁹⁹ Retspraksis som kan danne præcedens.

¹⁰⁰ Det ses dog, at en lov er *lex imperfecta* (ufuldstændig lov), som ikke kan sanktioneres eller gennemtvinges af retlig vej. Eksempelvis § 1 i ægteskabsloven, der siger, at personer under 18 år ikke må indgå ægteskab uden statsamtets tilladelse. Indgået ægteskab i strid med bestemmelsen, kan ægteskabet ikke omstødes. Ligesom overtrædelse af ombudsmandslovens § 30 hverken medfører straf eller ugyldighed af den handling, som er foretaget i strid med loven.

¹⁰¹ www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Kriminalret,_almindelig/legalitetsprincippet

law, skabt mulighed for at sanktionere. Dette er forskelligt fra soft law, hvor interessenterne alene må afgøre, om det stiller sig tilfreds med manglende opfyldelse af anbefalingerne.

I forhold til indholdet i rapporteringskravet og *anbefalingerne for god Selskabsledelse* var CSR og Corporate Governance allerede af retlig betydning for virksomhederne før indførelsen af ÅRL § 99 a og anbefalingerne. Corporate Governance kan nemlig genfindes i den egentligt selskabsretlige lovgivning. Et eksempel er selskabsloven § 111, stk. 1, 4. pkt., hvorefter flertallet af bestyrelsens medlemmer ikke må være direktører i selskabet. Ligesom selskabsloven § 111, stk. 1, 5. pkt. bestemmer, at en direktør ikke må være formand for bestyrelsen. Denne bestemmelse blev indført blandt andre efter skandalen med Nordisk Fjer i 1990,¹⁰² hvor der blev indført stramninger af selskabslovgivningen samt skærpede krav til bestyrelsesansvar. Således vil lovgiver sikre en vis kontrol med bestyrelsen i relation til direktionen. Bestemmelserne er alment accepterede i nordisk selskabsret,¹⁰³ men i udenlandsk ret betragtes sådanne bestemmelser som nyskabelser afledet af Corporate Governance-debatten.

På samme vis indeholder ÅRL § 99 a elementer, som allerede er reguleret ved hard law. Regler med tilknytning til CSR genfindes i mindre grad i den egentlige selskabslovgivning, men mere i andre dele af lovgivningen med betydning for selskabet, for eksempel regulering af arbejdsforhold i arbejdsmiljøloven. Et eksempel herpå er arbejdsmiljøloven § 50, hvor efter ... *Arbejdstiden skal tilrettelægges således, at de ansatte får en hvileperiode på mindst 11 sammenhængende timer inden for hver periode på 24 timer.* Ligesom andre CSR-temaer, så som emissioner til vand, luft, jord med videre, er reguleret ved lov.

Når CSR i teorien er virksomhedsansvar, som går ud over lovgivningen, er det mere bebyrdende at være CSR-ansvarlig i Danmark sammenholdt med de lande, der eksempelvis ikke har reguleret arbejdsmiljøet i virksomhederne. Det vil sige, at multinationale selskaber¹⁰⁴ med hovedsæde i Danmark, som i andre lande anses for samfundsansvarlige, er tvunget til at tage et samfundsansvar, der går ud over det samfundsansvar som allerede er reguleret.

Elementer af CSR og Corporate Governance er altså allerede reguleret ved lov. Lovgiver har hidtil kun i begrænset omfang reguleret virksomhedens ledelseskompetence ved hard law. Dette kan skyldes vanskeligheden ved at beskrive en ønskværdig ledelse i retlige termer. CSR og Corporate Governance vil egne sig til retlig regulering, hvis de to instrumenter, regler og afgørelser, kan anvendes til styring. Det afhænger af, om den ønskede adfærd fra lovgivers side kan beskrives tilstrækkeligt præcist. Det er

¹⁰² UfR 1998.1752 Ø

¹⁰³ Hansen (2005), side 61.

¹⁰⁴ Dansk lovvalg forudsættes, da selskabsstatutter som for eksempel en "koncern" ikke er defineret ens landende imellem.

spørgsmålet, om lovgiver har løst dette i konstruktionen af ÅRL § 99 a, til trods for at CSR er et mangetydigt begreb, som normalt ikke vil anses for egnet til lovregulering. I så fald at lovgiver blot kan identificere den ønskede adfærd, kan der formuleres retningslinjer, som blot agerer som anbefalinger. Kommissionens henstillinger er et eksempel på sådanne retningslinjer, fordi en henstilling ikke er forpligtende for medlemsstaterne, jf. art. 288 EUF.

Det er derfor blevet mere almindeligt at udarbejde anbefalinger, hvor sanktionering således alene beror på muligheden for at overbevise virksomhederne om, at der er økonomisk fordel forbundet med adfærden eller at der er risiko for dårlig omtale ved ikke at agere som anbefalet. Den manglende sanktionering er således i forhold til Corporate Governance søgt opgjort med "comply or explain"-princippet. Anbefalinger anses således, som den rigtige form for virksomhedsledelse og er det, der som udgangspunkt forventes af virksomheden. Det anerkendes dog samtidig, at der kan være situationer, hvor en fravigelse er berettiget – "explain". Fravigelse er således accepteret, hvis den kan forklares og begrundes. Anbefalingerne kommer til at fremstå som det normale og retmæssige, selvom de ikke er juridisk bindende.

I ÅRL § 99 a er frivilligheden anvendt som motivation, hvor det rigtige ikke er direkte udtrykt i lovkravet, men hvor virksomhederne opfordres til at rapportere om de valg, de har truffet på angivne områder.

Det kan tyde på, at regulering af selskabsretlige normer bliver mere og mere en integreret del af virksomhedens retlige rammer, idet der siden de første danske anbefalinger om god selskabsledelse fra 2001, er sket en væsentlig udvikling inden for god selskabsledelse. Således ses det hvordan anbefalingerne siden 2001 er blevet opdateret fire gange:¹⁰⁵

- I 2005, hvor EU-Kommissionens henstillinger om aflønning af ledelse og om ledelsesudvalg blev indføjet i de danske anbefalinger.
- I 2008, hvor aktieselskabslovens regler om incitamentsaflønning gav anledning til skærpelse af anbefalingerne om ledelsens aflønning.
- I 2008, hvor der blev indsat anbefalinger om mangfoldighed i ledelsesafsnittet.

Komitéen har i 2010 foretaget en revision af anbefalingerne i lyset af selskabsloven af 2009, ændrede regler i årsregnskabsloven og revisorloven samt henstillinger fra EU-Kommissionen, herunder om aflønning af medlemmer af ledelsen i børsnoterede selskaber.¹⁰⁶

¹⁰⁵ <http://www.corporategovernance.dk/sw37806.asp>

¹⁰⁶ Kommissionens henstilling til supplerung af henstilling 2004/913/EF og 2005/162/EF for så vidt angår ordningen for aflønning af medlemmer af ledelsen i børsnoterede selskaber.

ÅRL § 99 a bliver som nævnt interessant, hvor lovgiver ikke ønsker at fastlægge en given adfærd fuldt ud, men i stedet ønsker at overlade beslutningen til virksomheden selv med en forventning om, at virksomheden vil vælge en bestemt adfærd – at CSR-rapportere. Det kan argumenteres, at lovgiver har erkendt, at det indenfor CSR ikke er muligt at anvise det ”rigtige”, som det ses i *anbefalingerne for god Selskabsledelse*.

Spørgsmålet er, om retlig regulering af CSR og lignende områder er værd at stræbe efter. Med den retlige regulering tvinger man selskabets aktionærer og ledelse til at følge styringen fra lovgivers side. Hvis lovgiver derimod er af den opfattelse, at CSR er i virksomhedens egen interesse, for eksempel fordi det giver virksomheden en økonomisk fordel, burde det ikke være nødvendigt at søge retlig regulering.

Hvis teorier som CSR ikke har samlet opbakning, vil begrebet som oftest kaldes et modefænomen og kun være på dagsordenen i en begrænset periode. Således vil et uklart CSR-begreb, herunder CSR-rapportering antagelig dø ud, da omverdenen vil miste tilliden og opfatte CSR-rapporteringen som blød lyrik uden indhold. Idet CSR-rapportering er blevet retlig reguleret i form af ÅRL § 99 a, kan det argumenteres, at denne lyrik er gjort mere troværdig og betydelig.¹⁰⁷

Der er med konstruktionen af ÅRL § 99 a mulighed for, at virksomheder udvikler sig hen ad vejen og selv tager beslutning for, hvornår de er klar med CSR-initiativer. Man kan forestille sig, at lovkravet som det er i dag, på kort sigt vil tvinge virksomheder til en tynd rapportering, men på længere sigt giver virksomhederne mulighed for at udvikle strategisk CSR-rapportering.

2.5 DELKONKLUSION

CSR er et mangetydigt begreb uden en alment accepteret definition. Lovgiver har søgt at indarbejde dette i en lovregel, hvilke står i kontrast til de traditionelle retsregler, der er præcise og definerede. Det viser sig, at det umiddelbart ikke er problematisk, at CSR-begrebet er mangetydigt, da virksomhederne hver især selv skaber de juridiske rammer ved selv at definere begrebet i CSR-rapporten. Der hvor mangetydigheden kan være problematisk, er i forhold til kvaliteten af CSR-rapporterne. Der er identificeret fire rapporteringskategorier som resultat af interviewene med de 11 virksomheder. Kvaliteten afhænger af, hvem modtageren er. Således er spørgsmålet, hvilken kvalitet anden reguleringsform vil medføre.

For at forstå betydningen, af valg af reguleringsinstrument for virksomheders rapportering, er ÅRL § 99 a diskuteret i forhold til brugen af soft law. Den traditionelle regulering har tvunget de større virksomheder til at tage stilling. Traditionel regulering får dermed flere virksomheder til at CSR-rapportere, men spørgsmålet

¹⁰⁷ Scheuer (2005).

er om kvaliteten af tilstrækkelig. Corporate Governance er blot soft law, men værdien heraf er høj – virksomhederne følger anbefalingerne, fordi det forventes af dem. Samme argumentation følger for CSR-rapportering. Der er således tale om virksomhedernes *samfundsreaktion* i modsætning til *samfundsansvar*, da virksomheder reagerer på de faktorer, der forventes af dem. Regulering ved soft law er mindre indgribende i virksomhedernes adfærd, hvorfor der kan stilles spørgsmålstejn ved lovgivers valg af reguleringsinstrument.

KAPITEL 3 - INTERESSENER¹⁰⁸

Nogle teoretikere argumenterer for, at virksomheder kun er samfundsansvarlige, hvis det gavner deres profit. Milton Friedman afviser, at virksomheder bærer et samfundsansvar udover at profitmaksimere:

“...shows a fundamental misconception of the character and nature of a free economy. In such an economy, there is one and only one social responsibility of business, to use its resources and engage in activities designed to increase its profits as long as it stays within the rules of the game, which is to say, engages in open and free competition, without deception or fraud”¹⁰⁹

Teoretikere, der støtter Friedman, mener, at hvis alle individer handler ud fra egen interesse i søgen på at maksimere personlig velfærd, vil det komme alle i samfundet til gode. Dermed vil alles forhold i samfundet blive forbedret.¹¹⁰ Det kan derfor argumenteres, at når individer handler ud fra egeninteresse sker CSR-rapporteringen, fordi det er i dennes interesse, idet rapportering vil være profitabel.

De interviewede virksomheder kan ikke se en direkte forbindelse mellem deres CSR-rapportering og den økonomiske bundlinje. Derimod er tendensen for størstedelen af virksomhederne, at de rapporterer på baggrund af risikoen for interessenters sanktioner ved undladelse af rapportering.

Det må derfor formodes, at der er andre mekanismer end egeninteresse, der får virksomheder til at CSR-rapportere, hvorfor stakeholder teori er en gennemgående teori i specialet.

Med et lovkrav om CSR-rapportering skal de omfattede virksomheder kommunikere CSR-strategier ud i årsrapporten. Disse strategier og initiativer har for flere førhen været interne eller rettet sig mod en bestemt gruppe i et hertil egnet medie. For eksempel når særlige arbejdsforhold er kommunikeret på virksomhedens hjemmeside under ”karriere”, mens økonomiske tilskud til lokale sportsforeninger er kommunikeret ud i lokalaviser, alt imens gavekort til naboer måske slet ikke er kommunikeret. Når CSR pludselig bliver en tvungen del af det virksomheden kommunikerer til omverden, skal der tages stilling til de forskellige forventninger, der netop er til CSR. En virksomhed har mange interessenter. Interessenterne er aktører, der påvirker eller påvirkes af virksomhedens beslutninger og handlinger. Interessenterne er grupper af mennesker, som for eksempel kunder, medarbejdere og lokalsamfund, som påvirkes direkte eller indirekte af virksomhedens forretning. Det kan også være aktører, der stiller krav på vegne af andre

¹⁰⁸ Interessenter er oversat til engelsk stakeholder. Udtrykkene vil anvendes i flæng, hvorfor der ikke skal skelnes mellem disse i specialeteksten.

¹⁰⁹ Friedman (1962), side 133.

¹¹⁰ Deegan m.fl. (2006), side 322.

grupper eller miljøet, som ikke selv kan varetage sine interesser, så som Non-governmental organizations (NGO).

FIGUR 6: EN VIRKSOMHEDS STAKEHOLDERS¹¹¹

En virksomheds interesser er forskellige, alt efter hvilken virksomhed man er. Der er dog et stort overlap af interesser mellem virksomheder. Et eksempel på en virksomheds stakeholders kan identificeres i figur 6, men gruppen af interesser er ikke udtømmende og afhænger som sagt af virksomhedstype, størrelse med mere. Edward Freeman definerer interesser som:

*"Any group or individuals who can effect, or is affected by the achievement of the organizations objectives"*¹¹²

Stakeholder adskiller sig fra shareholder ved ikke at være ejere af virksomheden, men alene at være en interessepart, som både direkte og indirekte er påvirket af virksomhedens gøren og laden.¹¹³ De direkte interesser er for eksempel medarbejdere, kunder, leverandører, samarbejdsparter med videre, mens de indirekte kan være interesser er naboer, politikere, NGO'er eller kommende medarbejdere.

¹¹¹ Neergaard m.fl. (2006), side 27.

¹¹² Freeman (1984), side 46.

¹¹³ Neergaard m.fl. (2006), side 203.

Virksomheden har en opgave i at tilfredsstille eller tage hensyn til begge grupper af aktører. Hertil anvendes stakeholder teori til at forklare, hvordan en virksomhed succesfuldt agerer mellem disse interessenter, herunder til at forklare hvorfor en virksomhed vælger frivilligt at rapportere. Stakeholder tankegangen adskiller sig fra shareholder teorien ved, at den ikke kun koncentrerer sig om at profitmaksimere.¹¹⁴

Virksomheden skal kunne begå sig imellem både de direkte og indirekte stakeholders. I praksis er det en udfordring for virksomheden at fastlægge, hvem der egentlig repræsenterer de forskellige stakeholders. Virksomheder kan opleve, at de har flere tusinde stakeholders at relatere sig til, og at der er forskel på, hvordan teorien mener, man skal gribe sin stakeholder relation an.

Der findes forskellige modeller og standarter, som kan hjælpe virksomheder til at identificere samt skabe dialog med de vigtigste stakeholders. Freeman præsenterede i 1984, det der i dag anses som den traditionelle stakeholder model, hvor virksomheden er i centrum og har direkte kontakt til alle sine interessenter.¹¹⁵ Der er gennem tiden kommet mange forskellige bud på interessentmodeller. Freeman og Ramakrishna (2006) argumenterer for eksempel for en model, hvor en virksomhed har et interessentansvar i forhold til blandt andet CSR-rapporten. Freeman og Ramakrishna opstiller ti retningslinjer som kan hjælpe ledelsen til at tænke i interessentrelationer. De argumenterer for, at CSR i stedet står for *Company Stakeholder Responsibility*.¹¹⁶ De ti principper for *Company Stakeholder Responsibility*:¹¹⁷

1. Bring stakeholder interests together over time.
2. Recognize that stakeholders are real and complex people with names, faces and values.
3. Seek solutions to issues that satisfy multiple stakeholders simultaneously.
4. Engage in intensive communication and dialogue with stakeholders not just those who are “friendly”.
5. Commit to a philosophy of voluntarism—manage stakeholder relationships yourself, rather than leaving it to government.
6. Generalize the marketing approach.
7. Never trade off the interests of one stakeholder versus another continuously over time.
8. Negotiate with primary and secondary stakeholders.
9. Constantly monitor and redesign processes to better serve stakeholders.

¹¹⁴ Neergaard m.fl. (2006), side 26.

¹¹⁵ Miles m.fl. (2006), side 84.

¹¹⁶ Freeman m.fl. (2006).

¹¹⁷ Freeman m.fl. (2006).

10. Act with purpose that fulfills commitments to stakeholders. Act with aspiration toward your dreams and theirs.

Principperne fokuserer på, at man skal tilgode alle sine interessenter. De erkender også, at dette ikke altid kan lade sig gøre, men så vidt muligt skal samme interessent ikke ignoreres over længere tid. Derudover argumenteres der for et frivilligt interessentfokus. I forhold til punkt 5 kan det tolkes, at Freeman og Ramakrishna vil argumentere for, at virksomheden kun skal CSR-rapportere, som respons til interessents forventninger og ikke på grund af pres fra regeringen.

Der findes dog endnu ikke en fuldkommen model som kan adskille interessenterne og samtidig tage højde for konflikten ved modsatrettede forventninger.

Således forklarer stakeholder teorien, hvordan virksomheden først skal identificere relevante stakeholders, hvorefter virksomheden skal beslutte i hvilket omfang, de enkelte interessents forventninger skal tilgodeses. Når virksomheden opfylder de enkelte interessents forventninger, argumenterer teorien for, at interessenterne vil støtte virksomheden. Som det billedliggøres nedenfor er der mange interessenter, men ikke plads i puslespillet til dem alle – virksomheden skal altså identificere de vigtigste.

FIGUR 7: HVORDAN SKAL VIRKSOMHEDEN TILGODESE ALLE DENS INTERESSETER?¹¹⁸

Det overordnede motiv for at CSR-rapportere er at opfylde diverse interessents forventninger. Hensynet til CSR betragtes som bestræbelser på at behandle virksomhedens interessenter ordentligt og med omhu,

¹¹⁸ www.ec.europa.eu

lydhørhed og respekt.¹¹⁹ I forbindelse med globaliseringen og den øgede fokus på miljø og sociale standarder, bliver det forventet fra samfundet, at virksomhederne er samfundsansvarlige. NGO'er og fagforeninger bidrager til vedtagelsen af internationale adfærdskodeks og Guidelines for CSR.¹²⁰ Derudover er forbrugere også blevet aktører i CSR-debatten og har en mening om, hvad der er ansvarlig adfærd. I Europa og USA er der for eksempel mange etiske, økologiske og socialt bevidste forbrugere, som har kæmpet for Fair Trade og respekt for miljøet.¹²¹

Forbrugerorganisationer har arbejdet for økologisk og etisk mærkning, så forbrugeren kan sikre sig, at produkterne er produceret med socialt ansvar.¹²² Forbrugerombudsmanden har i den forbindelse udarbejdet en vejledning¹²³ ved brug af miljømæssige og etiske påstande med videre i markedsføringen. Love, vejledninger, kodeks med videre bliver altså ofte udarbejdet på grund af forventningerne fra interessenterne.

Spørgsmålet er, hvorvidt virksomheden kan navigere mellem de forskellige forventninger og dermed opnå en succesfuld forretning. I det følgende er der udvalgt interessenter, som er relevante og magtfulde for langt de fleste slags virksomheder – investorer, regeringen, pressen, forbrugerne og underleverandører. Med udgangspunkt i disse vil det analyseres og forklares, hvorledes virksomheden balancere i mellem de vigtigste interessenters forventninger - især den konflikt der ligger i de forventninger der modstrider hinanden.

3.1 INVESTORER

Begrebet interessant er opstået ud fra en erkendelse af, at der findes grupper og enkeltpersoner, heriblandt investorer og aktionærer, som har en eller anden form for interesse i virksomheden. Det kan være en generel interesse i virksomheden, en rettighed i henhold til loven eller et decideret ejerskab.

Investorer og aktionærer¹²⁴ er kendetegnet ved at være interessenter med interesse koncentreret om stabile afkast og mindsning af risikoen for permanente tab. Investorer forventer at få et rimeligt afkast af deres investeringer, sikker risiko- og krisehåndtering og økonomisk transparens.¹²⁵ De er dermed

¹¹⁹ Buhmann (2005).

¹²⁰ Rendtorff (2005).

¹²¹ Rendtorff (2005), side 25.

¹²² Rendtorff (2005).

¹²³ Forbrugerombudsmanden: *Forbrugerombudsmandens vejledning om brug af miljømæssige og etiske påstande med videre i markedsføringen, januar 2011.*

¹²⁴ Investorer og aktionærer anvendes som synonymer

¹²⁵ Rendtorff (2005).

interesseret i at virksomheden genererer profit, da dette vil gavne dem selv i sidste ende. På grund af samfundets øgede fokus på samfundsansvar, kan der argumenteres for, at der er kommet en tendens i samfundet, hvor der forventes, at større virksomheder CSR-rapporterer. En af de interviewede virksomheder udtaler:

*"Jeg mener helt klart, at det er værdiskabende. Det kan være omkostningstungt, men hvis man vender den om, hvad kunne der så være sket, hvis vi ikke gjorde det"*¹²⁶

En anden af de interviewede virksomheder udtaler:

*"Det er vores omdømme. Vi er jo et aktieselskab, og vi vil gerne have at vores aktionærer rundt om i verden synes, at vi er lækre"*¹²⁷

Selvom investorer ikke kan se en direkte forbindelse mellem virksomhedens CSR-rapportering og den finansielle bundlinje, kan det dog stadig tænkes, at de forventer, at virksomheden CSR-rapporterer. Konsekvenser ved at få et dårligt renommé kan være væsentlig større end omkostningerne ved at CSR-rapportere og dermed skade profitten.

Hvis virksomheden ikke lever op til investorer og aktionærers forventninger, kan den risikere at blive en uattraktiv virksomhed. Dette kan for eksempel resultere i, at aktionærerne sælger ud af deres ejerandele, hvilket signalerer til omverden, at virksomheden ikke er profitabel. Derfor anses investorer som direkte og magtfulde interessenter.

3.2 REGERINGEN

Regeringen forventer som udgangspunkt, at virksomhederne skaber vækst og arbejdspladser og samtidig, at de bidrager til samfundets velfærd, respekterer miljøet og opfører sig som gode statsborgere, der fremmer helheden og sammenhængen i samfundets værdier.¹²⁸

For bedre at kunne klarlægge i hvilket henseende den danske regering er en magtfuld interessant, er det nødvendigt at anskue den politiske baggrund for ÅRL § 99 a.

Baggrunden for lovforslaget kommer særligt til udtryk i Regeringens Handlingsplan fra 2008 i indsatsområderne 1 og 4. Indsatsområde 1 omhandler forretningsdrevet samfundsansvar. Det er regeringens mål at udbrede forretningsdrevet samfundsansvar blandt danske virksomheder. I den

¹²⁶ Virksomhed nummer 4.

¹²⁷ Virksomhed nummer 10.

¹²⁸ Rendtorff (2005), side 28.

forbindelse vil regeringen styrke virksomheders rapportering om samfundsansvar samt give virksomheder viden og redskaber til at arbejde med forretningsdrevet samfundsansvar både i Danmark og internationalt. Et tiltag hertil var indførelse af blandt andet § 99 a i årsregnskabsloven.¹²⁹

Ved at fremme forretningsdrevet samfundsansvar skal virksomhederne søge at kombinere ansvarlighed med deres kerneforretning. Ansvarlighed er ifølge regeringen blevet en konkurrenceparameter, der i mange tilfælde viser, at virksomheder der integrerer samfundsansvar i deres forretning, kan styrke deres position på markedet.¹³⁰ En avisredaktion kan for eksempel vælge, kun at udgive sin avis på miljøvenligt papir og dermed promovere sin politiske korrekthed ud til omverden.

Indsatsområde 4 omhandler markedsføring af Danmark for ansvarlig vækst, således at virksomhederne også bliver bemærket for deres ansvarlighed. Markedsføringen skal skabe et klart og åbent billede af Danmark i udlandet, således at Danmark også fremover står stærkt i den globale konkurrence. Markedsføringen fokuserer på at gøre Danmark internationalt kendt som et ansvarligt og afbalanceret land, hvor ansvarlighed og etik er vigtigt. Derudover vil regeringen markedsføre Danmark for miljøbevidsthed, renhed og energirigtige løsninger.¹³¹ Ved at indføre § 99 a i årsregnskabsloven, kan regeringen måske lettere opnå dette mål. Lovbestemmelsen er med til at få virksomheder til at reflektere over deres samfundsansvar og dermed påvirke flere virksomheder til at arbejde strategisk med det.

Tidligere undersøgelser viser, at dansk erhvervsliv klarer sig godt internationalt. Denne udvikling vil regeringen gerne påvirke positivt ved at promovere Danmark for omverden. Danmark skal markedsføres overfor udlandet gennem et ansvarligt erhvervsliv.¹³²

Regeringen skriver i Handlingsplanen fra 2008, at den væsentligste fordel ved forretningsdrevet samfundsansvar er, at virksomhedens særlige viden og kernekompetencer udnyttes aktivt til gavn for både virksomheden og for samfundet. Samtidig integreres samfundsansvar i hele virksomhedens organisation. På den måde hjælper virksomheden med at imødekomme samfundsmæssige problemstillinger, samtidig med at der skabes nye vækstmuligheder for virksomheden selv. Dette indebærer blandt andet, at virksomheden skal have styr på sin leverandørkæde, udvikle miljørigtige produkter samt have fokus på arbejdsmiljø.¹³³

¹²⁹ Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008.

¹³⁰ Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008.

¹³¹ Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008.

¹³² Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008.

¹³³ Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008.

Regeringen er en direkte interessent, da de har en interesse i at virksomhederne imødekommer samfundsmæssige problemstillinger. Regeringen er en magtfuld interessent, fordi virksomheden er direkte påvirket af lovkravet. Agerer virksomheden ikke i overensstemmelse med lovkravet, kan virksomheden rammes af offentligretlige og sociale sanktioner.

3.3 PRESSEN

Omdømme kan fungere som mekanisme til at få virksomheder til at udvise særlig adfærd. Et godt omdømme kan være et aktiv både i afsætning, indkøb og rekruttering af nye medarbejdere. Virksomhederne har derfor incitament til at investere i dette immaterielle aktiv, blandt andet gennem en adfærd, der lever op til det gode omdømme.¹³⁴

CSR var tidligere et både underprioriteret og flydende stofområde i de danske medier. Det hørte ikke rigtig hjemme nogle steder, hverken på redaktionerne eller i spalterne.¹³⁵ I takt med at der er sat fokus på området, og CSR samtidig har fået større og større politisk bevågenhed, har CSR dog efterhånden en fremtrædende plads på de fleste redaktioner.

Pressen er derfor en magtfuld interessent, da det er dem, der som udgangspunkt kommunikerer positive og negative historier ud om virksomhederne til offentligheden. Da medierne skal sælge deres nyhedsstof, er det ofte den negative omtale, der får mest opmærksomhed fra omverdenen, da skandaler ofte er bedre til at tiltrække læsere. Dermed har pressen stor indflydelse på de forskellige virksomheders renommé. Mediernes kritik kan betyde, at virksomhederne må rette sig efter den, hvad enten den er berettiget eller ej. Der kan for eksempel være gisninger om, at en virksomheds ingrediens i et produkt er sundhedsskadeligt, hvilket kan skabe tvivl om forretningen og dermed få økonomiske konsekvenser. Hvis en virksomhed promoverer, at den har en række CSR-principper, men ikke formår at leve op til disse, kan det have negative følger for dens troværdighed. Andersen og Pedersen (2006)¹³⁶ udtaler:

“One thing is to be socially irresponsible; another is to be a socially irresponsible liar”¹³⁷

Medieomtale er med andre ord af stor betydning for virksomheden.¹³⁸ Tom PR i forbindelse med markedsføring af CSR kaldes ”greenwash”. Greenwash er defineret, som værende kommunikation der

¹³⁴ Kreps (1990).

¹³⁵ The Copenhagen Centre – for corporate responsibility: Vagthund eller hyrdehund: Hvordan kommunikerer danske medier om CSR? side 14.

¹³⁶ Lektor, Ph.d. Esben Rahbek Pedersen og ekstern lektor, Ph.d. Mette Andersen fra Copenhagen Business School.

¹³⁷ Pedersen m.fl. (2006).

¹³⁸ Thomsen (2005).

rummer falske eller stærkt overdrevne påstande om de miljømæssige fordele ved et produkt, en service eller en virksomhed.¹³⁹ En spørgeskemaundersøgelse foretaget af The Copenhagen Centre - for corporate responsibility viser, at store danske virksomheder alt i alt prioriterer CSR højt og agter at gøre det endnu mere fremover. Undersøgelsen viser samtidig, at virksomhederne frygter at blive hængt ud i pressen og derfor indretter kommunikationen efter denne risiko.¹⁴⁰

Ud fra det empiriske materiale er der en enighed om, at det ikke er rapporteringen, der er den vanskelige del. Det er derimod forankring af CSR i organisationen. En af de interviewede virksomheder udtaler:

*"Rapporten er ingenting. Det der tager tid, er at skabe indholdet, at få forretningen til at commit'e sig og følge nogle målsætninger. Det er dér, at alt arbejdet ligger"*¹⁴¹

På grund af risikoen for at blive opfattet som greenwasher, undlader nogle virksomheder at kommunikere til offentligheden. De giver sig selv mundkurv på.¹⁴² En af de interviewede virksomheder udtaler, at den er tilbageholden med at rapportere, da pressen er ivrig efter den gode forsidehistorie. Derudover forklarer virksomheden, at der både er positive og negative "spill over"-effekter ved CSR-tiltag. Til et af virksomhedens CSR-tiltag blev der af pressen spurgt:

*"I gør en masse godt i Bangladesh, hvorfor gør I ikke det samme i Indien?"*¹⁴³

Så selvom CSR-politikker er kommunikeret "rigtigt", kan samfundsansvaret stadig give negativ opmærksomhed. Virksomheden fortæller desuden, at:

"Vi skal have orden i tingene, før vi begynder at informere om det"

Virksomhederne er derfor ofte fanget i et dilemma i forhold til pressen. Samtidig med at de gerne vil have positiv omtale på grund af deres CSR-initiativer, er de varsomme med kommunikation herom, da der er risiko for at blive stemplet som greenwasher.

3.4 FORBRUGEREN

Forbrugere eller kunder er generelt en magtfuld interessant for virksomheder, da de er aftagere af et givent produkt. Forbrugere forventer for eksempel en fair pris, god kvalitet, miljørigtige produkter, samt at

¹³⁹ Laljani m.fl. (2009).

¹⁴⁰ The Copenhagen Centre – for corporate responsibility: Vagthund eller hyrdehund: Hvordan kommunikerer danske medier om CSR?

¹⁴¹ Virksomhed nummer 9.

¹⁴² Laljani m.fl. (2009).

¹⁴³ Virksomhed nummer 5.

virksomheden respekterer samfundets etiske normer og grundlæggende retsregler.¹⁴⁴ Forbrugere er i dag dermed ikke kun pris- og kvalitetsbevidste, men er i ligeså høj grad miljøbevidste. Ved at virksomheden CSR-rapporterer kan den tiltrække forbrugere, idet analyser viser at forbrugere gerne vil agere miljørigtigt. På den baggrund har flere virksomheder brugt omkostninger på at miljømærke virksomhedens produkter, men virksomhederne har ikke oplevet den efterspørgsels- og indtjeningsstigning, der var forventet.¹⁴⁵ Forbrugeren forventer nemlig at produkterne er "miljørigtige", men er samtidig ikke parat til at betale en merpris for produktet.¹⁴⁶ Derfor tyder det på, at der ikke altid er enstemmighed mellem forbrugerens generelle holdning og den faktiske adfærd. Det viser sig nemlig at forbrugerens købevaner ikke matcher forbrugerens generelle holdning til miljørigtige produkter. Forbrugeren går i ligeså høj grad op i pris og tilgængelighed. Dette kan resultere i, at nogle virksomheder kan være fristet til at greenwashe dens produkter.

På grund af den stigende tendens til greenwashing fra virksomhedernes side, har Forbrugerombudsmanden udgivet en vejledning om brug af miljømæssige og etiske påstande med videre i markedsføring.¹⁴⁷ Formålet med vejledningen er at beskytte forbrugerne mod vildledning og uetisk markedsføring. Derudover skal den understøtte en relevant og troværdig information til gavn for forbrugerne. Vejledningen skal være med til at klarlægge, hvornår virksomheder kan markedsføre etiske udsagn om produkters egenskaber og produktionsforhold samt deres øvrige aktiviteter.¹⁴⁸ Fokus i vejledningen er markedsføringslovens § 3 om miljø og etik og skal ses som fortolkningsbidrag til denne bestemmelse.

Ved tom markedsføring over for forbrugere kan virksomheden udover, at miste forbrugernes troværdighed også risikere juridiske konsekvenser. Overtrædelse af markedsføringsloven § 3 stk. 1 og 2 kan straffes med bøde, medmindre højre straf er forskyldt efter anden lovgivning. Forbrugerombudsmanden kan endvidere anlægge retssag med påstand om forbud eller påbud samt meddele administrative påbud, når retstillingen er klar.¹⁴⁹

Med forbrugernes fokus på CSR er virksomhederne nødsaget til at tage hensyn til disse forventninger til trods for at det kan argumenteres, at forbrugeren i sidste ende ikke er parat til at betale for miljøansvaret. I

¹⁴⁴ Rendtorff (2005).

¹⁴⁵ Pedersen (2004), side 33.

¹⁴⁶ Pedersen (2004).

¹⁴⁷ Forbrugerombudsmanden: *Forbrugerombudsmandens vejledning om brug af miljømæssige og etiske påstande med videre i markedsføringen, januar 2011.*

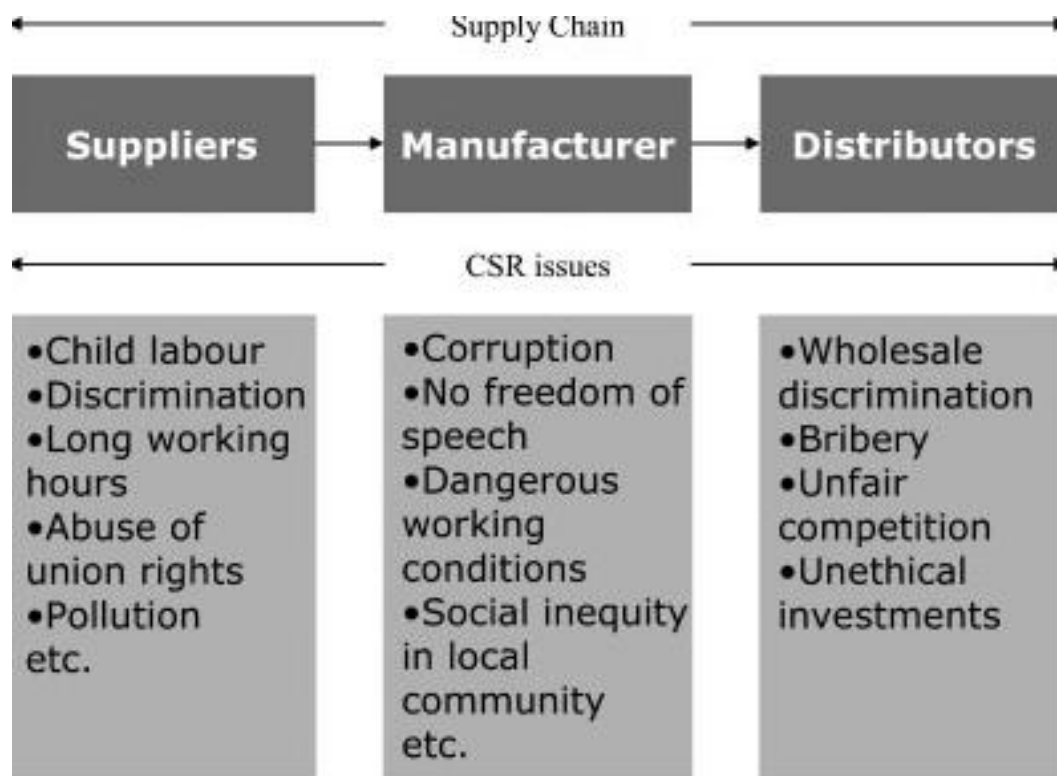
¹⁴⁸ Forbrugerombudsmanden: *Forbrugerombudsmandens vejledning om brug af miljømæssige og etiske påstande med videre i markedsføringen, januar 2011.*

¹⁴⁹ Forbrugerombudsmanden: *Forbrugerombudsmandens vejledning om brug af miljømæssige og etiske påstande med videre i markedsføringen, januar 2011.*

så fald virksomheden ikke kan leve op til forbrugerens forventninger, kan der argumenteres for, at det er mere hensigtsmæssigt slet ikke at være offentlig omkring virksomhedens CSR-strategi, da det i værste fald kan medføre utroværdighed samt juridiske sanktioner.

3.5 UNDERLEVERANDØRER

Underleverandørers adfærd kan være af stor betydning for en virksomheds omdømme, idet en uetisk adfærd fra underleverandørens side kan påvirke virksomheden. Underleverandører er derfor en primær interessent, som virksomheden har interesse i at motivere til at overholde dens CSR-politikker. Virksomhedens CSR-politikker har størst værdi, hvis underleverandører har samme etiske standarder, hvorfor underleverandører er en direkte interessent af stor relevans for virksomheden.¹⁵⁰ Figur 8 skitserer de forskellige CSR-problemstillinger i forsyningskæden.

FIGUR 8:¹⁵¹ CSR-PROBLEMSTILLINGER I FORSYNINGSKÆDEN

Virksomheden skal både selv leve op til deres CSR-politikker, men for at de skal være troværdige, skal deres samarbejdspartnere leve op til samme politikker. Virksomheden kan for eksempel i forhold til dens underleverandører udvikle safegaurds¹⁵² for at få underleverandøren til at argere i dennes interesse.

¹⁵⁰ Forholdet mellem virksomheden og dens underleverandører vil blive uddybet i kapitel 4.

¹⁵¹ Pedersen m.fl. (2006).

Det kan ramme virksomheden med "dobbelt effekt", hvis virksomheden ikke har styr på sin leverandørkæde. Det kan derfor være nødvendigt at bruge ressourcer på sin forsyningskæde, da det ofte kan være omkostningsfyldt for underleverandøren at agere efter en virksomheds CSR-politik. Underleverandøren får nemlig ikke den samme positive omtale på grund af politikkerne, da dette hænger sammen med selve varemærket. Det underleverandøren opnår, er eventuelle ekstra leverancer på grund af mersalg. På den baggrund kan det være fristende for leverandøren, at slække på kravene i politikkerne, for at øge sin egen profit.¹⁵³ Forskellige safegaurds kan anvendes til leverandørstyring, for eksempel "direct sanctions" eller "goal congruence".¹⁵⁴

En *direct sanction* er for eksempel at afslutte samarbejdet, hvis en bestemt aftale ikke overholdes. Dette er ikke altid hensigtsmæssigt, hverken for leverandøren eller virksomheden. Virksomheden kan være afhængig af sin leverandør for eksempel på grund af leverandørens markedskendskab.

I forhold til at motivere gennem *goal congruence* kan virksomheden kompensere leverandøren for ekstra omkostninger der er forbundet med efterlevelse af CSR-politikker, for eksempel ved at virksomheden betaler forskellen mellem en almindelig maskine og en miljøvenlig maskine. Ligesom virksomheden kan give leverandøren eneret til at levere, hvis denne overholder CSR-politikkerne.

Virksomheden kan minimere risikoen for dårlig omtale ved at bruge en eller flere safegaurds over for sine underleverandører. På den måde vil virksomhedens CSR-rapportering være mere troværdig for øvrige interessenter.

3.6 PRIOTERING AF INTERESSENTFORVENTNINGER

Virksomheden kan have svært ved at opfylde alle sine interessenters forventninger på en gang. Derudover kan der være konflikter mellem de forskellige forventninger, som virksomheden skal balancere imellem.

Det moralske perspektiv på stakeholder teori argumenterer for, at alle interessenter har ret til at blive behandlet fair af virksomheden.¹⁵⁵ Normalt taler man om *stakeholder power*, og at virksomheden skal vælge at opfylde forventningerne fra de interessenter, som har mest magt. Det moralske perspektiv argumenterer for, at denne magt ikke er direkte relevant.¹⁵⁶ Virksomheden skal altså leve op til det ansvar,

¹⁵² Pedersen m.fl. (2006).

¹⁵³ Pedersen m.fl. (2006).

¹⁵⁴ Pedersen m.fl. (2006).

¹⁵⁵ Deegan m.fl. (2006), side 286.

¹⁵⁶ Deegan m.fl. (2006), side 286.

den har overfor interessenten. Det afhænger derfor ikke af om interessenten er direkte eller indirekte påvirket af virksomheden, eller om interessenten har (økonomiske) magt. Hasnas argumenterer:¹⁵⁷

*"When viewed as a ethical theory, the stakeholder theory asserts that, regarding of whether stakeholder management leads to improved financial performance, managers should manage the business for the benefit of all stakeholders. ...management must give equal consideration to the interests of all stakeholders and, when these interest conflict, manage the business so as to attain the optimal balance among them. This of course implies that there will be times when management is obliged to at least partially sacrifice the interests of the stockholders to those of the stakeholders. Hence, in its ethical form, the stakeholder theory does imply that business has true social responsibilities"*¹⁵⁸

Den etiske behandling af interessenter bør med dette perspektiv således veje tungere end det økonomiske motiv (at være profitabel), hvis virksomheden skal agere moralsk.

For at bevæge sig strategisk mellem de forskellige stakeholders, må det identificeres, hvem der er de direkte og indirekte stakeholders, eller som Clarkson¹⁵⁹ kalder det - primære og sekundære. En primær stakeholder definerer Clarkson som:

*"...one without whose continuing participation the corporation cannot survive as a going concern"*¹⁶⁰

Mens en sekundær er:

*"those who influence or affect, or are influenced or affected by, the corporation, but they are not engaged in transactions with the corporation and are not essential for its survival"*¹⁶¹

Ifølge Clarkson er primære interessenter dem en ledelse primært skal tage hensyn til, fordi han påstår at en virksomheds succes på lang sigt må ledes til fordel for alle virksomhedens primære interessenter.¹⁶² Clarksons definition af primære interessenter er identisk med de teoretikere, der arbejder med stakeholder teorien i et ledelsesmæssigt perspektiv. Fokus på primære stakeholders udfordrer det etiske perspektiv i

¹⁵⁷ John Hasnas er professor i business fra Georgetown's McDonough School of Business og ekstern professor of law at Georgetown University Law Center in Washington, DC, hvor han underviser i etik og lovgivning.

¹⁵⁸ Hasnas (1998), side 32.

¹⁵⁹ Max Clarkson (1922-1998) var professor fra University of Toronto og grundlægger af the Centre for Corporate Social Performance and Ethics in the Faculty of Management. Kilde:
http://www.valuebasedmanagement.net/methods_clarkson_priciples.html

¹⁶⁰ Clarkson (1995), side 106.

¹⁶¹ Clarkson (1995), side 107.

¹⁶² Deegan m.fl. (2006), side 287.

stakeholder teori, som vil argumentere, at alle interessenter har ret til at være med i ledelsens overvejelser.¹⁶³ Det etiske perspektiv argumenterer for, at alle interessenter har visse minimums rettigheder, som ikke må overtrædes, ligesom alle interessenter har ret til information om, hvordan virksomheden påvirker dem. Gray, Owen og Maunders forklarer:

*"...the role of corporate social reporting is to provide society-at-large with information about the extent to which the organization has met the responsibilities imposed upon it"*¹⁶⁴

At agere mellem stakeholders kan forklares ud fra flere synsvinkler. Med det ledelsesorienterede perspektiv argumenteres der for at opfylde de primære stakeholders forventninger, fordi virksomheden ikke kan opfylde alle forventninger, idet nogle af dem kan være modsatrettede. Det etiske perspektiv taler derimod for, at der er minimumsrettigheder for alle interessenter, som virksomheden skal opfylde. Når disse er modstridende, skal virksomheden for at være etisk ansvarlig ikke altid vælge den stakeholder med mest magt.

3.7 DELKONKLUSION

Med stakeholder teorien kan det forklares, hvorfor virksomheder CSR-rapporterer. En virksomheds interessenter, der er direkte eller indirekte påvirket eller påvirker virksomheden, har betydning for virksomhedens præstation på lang sigt. Derfor er virksomheden interesseret i at leve op til interessenters forventninger. Problemet er, at interessenternes forventninger kan være modstridende, hvorfor virksomheden ikke kan leve op til dem alle. Stakeholder teorien har flere perspektiver, men især er der tale om et etisk og et ledelsesmæssigt perspektiv.

De udvalgte interessenter i dette kapitel, som generelt er primære i de fleste virksomhedsforetagender, er investorer, regeringen, pressen, forbrugerne og underleverandører. Forventningerne fra disse kan være modsatrettede, men ligeledes spille sammen. Regeringen har en forventning om, at virksomheden markedsfører både Danmark og eget foretagende på CSR-rapporteringen, mens kunder forventer, at der er hold i rapporteringen, og at den ikke består af greenwash. Pressen søger forsidestof, der sælger, mens investorer er interesseret i at eliminere risiko for dårlig omtale i pressen, da dette kan påvirke profitten negativt. I balancen mellem de primære interessenter kan der argumenteres for, at disse opfyldes nemmest ved at CSR er en forankret del af virksomheden.

¹⁶³ Deegan m.fl. (2006), side 287.

¹⁶⁴ Gray m.fl. (1991), side 15.

KAPITEL 4 – MOTIVATION FOR CSR RAPPORTERING

I kapitlet belyses, hvorfor virksomheder er motiveret til at CSR-rapportere både fra et juridisk samt økonomisk synspunkt. Ud over det overordnede motiv – at tilgodese interessenter, er der nogle bagvedliggende mekanismer, der motiverer virksomheder til at CSR-rapportere. Figur 9 giver et overblik over motivationsanalysen i kapitel 4.

FIGUR 9: OVERSIGT OVER KAPITEL 4

Det er relevant at belyse, hvilke motivationsfaktorer der ligger til grund for at både større og mindre virksomheder CSR-rapporterer. Dette kan være med til at anskueliggøre, hvordan CSR-rapportering bør reguleres.

4.1 JURIDISK MOTIVATION

Som omtalt i kapitel 3 er regeringen en direkte interessent. For at virksomhederne kan leve op til regeringens forventninger, har regeringen valgt at indføre ÅRL § 99 a. Lovbestemmelsen kan ses som en juridisk motivation eller trussel, for at få virksomheder til at rapportere. Derfor vil ÅRL § 99 a blive anskuet

efterfulgt af en kort introduktion til principperne i Global Compact og Principperne for Ansvarlige Investeringer (PRI). Det vil diskuteres, om der er en juridisk begrundelse for at CSR-rapportere, og analyseres hvorvidt ÅRL § 99 a indirekte påvirker privatretten. Således vil privat- og offentligretlige motivationer, herunder sanktioner der udspringer af denne bestemmelse ansues.

4.1.2 DET DANSKE LOVKRAV

Det er de største virksomheder i regnskabsklasse C samt de børsnoterede virksomheder i regnskabsklasse D, der er underlagt ÅRL § 99 a. De virksomheder, der er omfattet af loven i regnskabsklasse C, skal overskride mindst to af nedenstående tre tærskelværdier:¹⁶⁵

- En balancesum på kr. 143 mio.
- En nettoomsætning på kr. 286 mio.
- Et gennemsnitligt antal heltidsbeskæftigede på 250 personer.

Datterselskaber er fritaget fra at rapportere om samfundsansvar, hvis moderselskabet har påtaget sig at oplyse om samfundsansvar for hele koncernen, jf. ÅRL § 99 a, stk. 6.

Aktører som normalt ikke er underlagt årsregnskabsloven, så som børsnoterede finansielle virksomheder, som for eksempel banker og forsikringsselskaber samt investeringsforeninger, er også underlagt lovkravet. Finanstilsynet har inkorporeret kravet i deres bekendtgørelser.¹⁶⁶

ÅRL § 99 a indebærer, at de virksomheder der vælger at redegøre for deres CSR-strategi, skal redegøre for tre punkter i deres CSR-rapportering.¹⁶⁷

1. Virksomhedens politikker for samfundsansvar.
2. Hvordan virksomheden omsætter sine politikker for samfundsansvar til handling.
3. Virksomhedens vurdering af hvad der er opnået som følge af virksomhedens arbejde med samfundsansvar.

Disse tre delelementer af lovkravet skal udgøre CSR-rapporteringen. Da ÅRL § 99 a er en del af årsregnskabet skal CSR-rapporten forsynes med en revisorpåtegning, jf. ÅRL § 135, stk. 1.

¹⁶⁵ www.samfundsansvar.dk

¹⁶⁶ BEK 1305 af 16. december 2008: *Bekendtgørelse om finansielle rapporter for kreditinstitutter og fondsmæglerselskaber m.fl.*, § 135.

¹⁶⁷ ÅRL § 99 a, stk. 2.

Af årsrapporterne fra FY2009 har det vist sig, at lovkravet ikke har været tilstrækkelig klart, hvilket Erhvervs- og Selskabsstyrelsen i år har forsøgt at rette op på med en revideret vejledning¹⁶⁸ til virksomhederne. Et af lovkravets fortolkningsproblemer har været konsistensen mellem de tre delelementer i loven. Det står ikke klart, at det er de samme initiativer, der skal redegøres for ved hvert delelement. Hertil udtaler Erhvervs- og Selskabsstyrelsen:

*”Den anden ting vi lægger vægt på er, at der er konsistens i rapporteringen, det vil sige, at det er vigtigt, at man rapporterer på de samme CSR-temaer. Nogle virksomheder valgte sidste år at rapportere et CSR-tema under politikker, men så når de skulle rapportere, hvad de havde opnået, var det et andet CSR-tema. Så der var ligesom ikke nogen rød tråd i rapporteringen, og det er ikke meningen”*¹⁶⁹

I modsætning til konsistensen mellem delelementerne i lovkravet, skal der ikke være konsistens i rapporteringen fra år til år. Dette betyder, at virksomheden kan redegøre for noget CSR-arbejde det ene år og for noget andet det efterfølgende år. Det har den konsekvens, at virksomheder helt kan undvige at redegøre for resultater af deres CSR-arbejde. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen bekræfter nemlig, at det er i overensstemmelse med lovkravet, at virksomheden rapporterer, at virksomheden endnu ikke har opnået resultater af CSR:

”Nej, det er ikke noget vi har beskrevet nogen steder[at der skal være konsistens i den enkelte virksomheds rapporteringen fra år til år], og det er der ikke noget i loven, der hentyder til, men man kan sige at det for den enkelte virksomhed giver god mening, da stakeholders så ligesom kan følge udviklingen i virksomheden”

”På sin vis kan man sagtens gøre det [rapportere om forskellige temaer hvert år og skrive at man endnu ikke har opnået resultater]. Det blander vi os ikke i”

Det viser sig fra en analyse udarbejdet i 2009,¹⁷⁰ at 63 procent af virksomhederne ikke redegjorde for resultater af CSR-arbejdet, hvilket kan indikere at flere virksomheder har svært ved at måle netop dette. Dette underbygges ligeledes af virksomhedsinterviewene, som samlet set viser, at resultaterne er vanskelige at måle. Dette skyldes enten mangel på resultater, udfordringer i målbarheden eller risikoen for at data ikke er valid.

¹⁶⁸ Vejledningen er opdateret i december 2010. Den opdaterede vejledning indeholder et nyt afsnit, der præciserer hvordan lovkravet skal efterleves (afsnit 1.6).

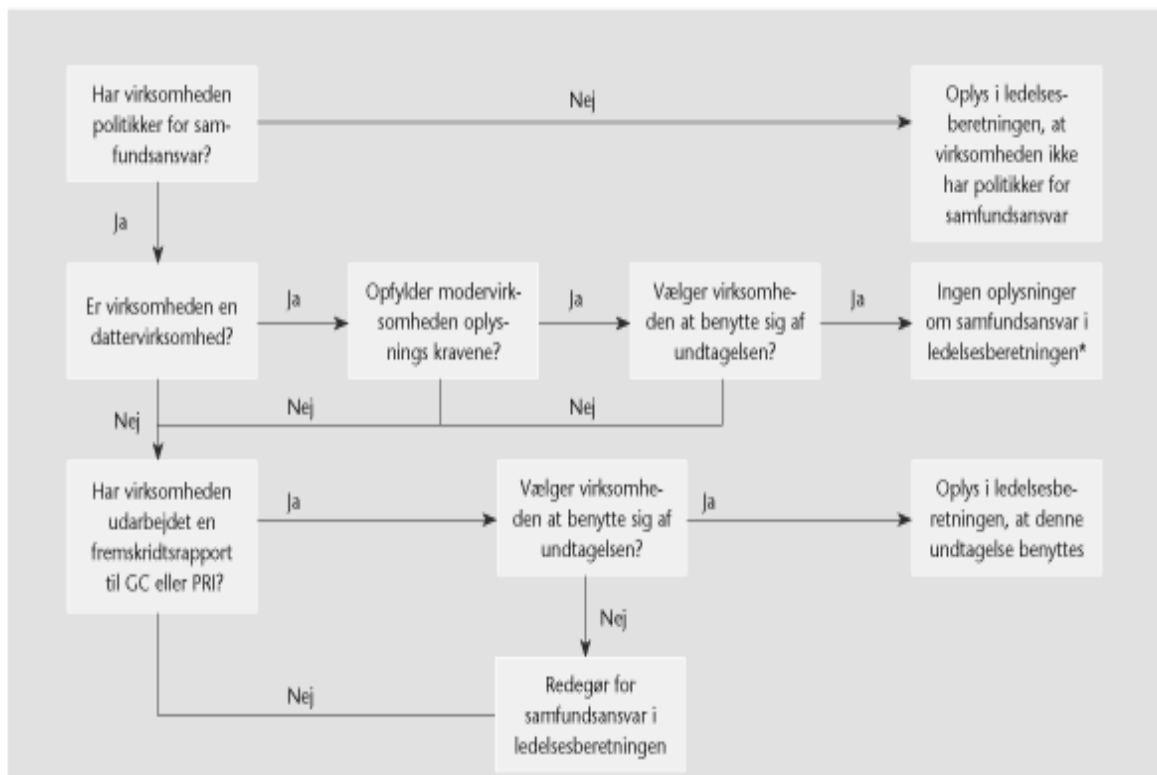
¹⁶⁹ Interview med Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

¹⁷⁰ Erhvervs- og Selskabsstyrelsen: *Samfundsansvar og Rapportering i Danmark - Effekten af rapporteringskrav i årsregnskabsloven*.

Virksomhedernes redegørelse for samfundsansvar skal som udgangspunkt placeres i ledelsesberetningen i årsrapporten. Hvis virksomheden synes, at det giver bedre mening for eksempel at placere CSR-rapporteringen på deres hjemmeside eller i en særskilt rapport, er dette tilladt, så længe en henvisning hertil er oplyst i ledelsesberetningen. Dette kan være hensigtsmæssigt, da virksomheder kan have forskellige målsætninger med deres CSR-arbejde og dermed også forskellige målgrupper at kommunikere ud til. Det er derfor hensigtsmæssigt, at virksomheden selv har mulighed for at vælge, hvor redegørelsen skal placeres.

Hvis virksomheden har tiltrådt Global Compact eller PRI, kan virksomheden nøjes med at henvise til den pågældende fremskridtsrapport, som skal udarbejdes i forbindelse med de enkelte medlemskaber.

Figur 10 giver et overblik over CSR-rapportens placering alt efter om virksomheden har tiltrådt Global Compact, PRI eller ingen af disse. Global Compact og PRI vil ansues nærmere i det følgende afsnit.

FIGUR 10:¹⁷¹ OVERSICHT TIL CSR-RAPPORTENS PLACERING

¹⁷¹ Revision og regnskabsvæsen: *Analyse af udvalgte danske børsnoterede virksomheders oplysning om samfundsansvar i årsrapporten for 2009.*

4.1.3 INTERNATIONALE PRINCIPPER

Der findes en række internationale principper indenfor samfundsansvar, som virksomheder enten kan tiltræde eller lade sig inspirere af. Virksomhedsinterviewene viser, at de virksomheder der har været længe i CSR-verdenen, generelt har tiltrådt sådanne principper. Global Compact består af ti principper. De ti principper bygger på internationalt anerkendte konventioner om menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, miljø og anti-korruption.

De ti principper:¹⁷²

1. Virksomheden bør støtte og respektere beskyttelsen af internationalt erklærede menneskerettigheder.
2. Virksomheden bør sikre, at den ikke medvirker til krænkelse af menneskerettighederne.
3. Virksomheden bør opretholde foreningsfriheden og effektivt anerkende retten til kollektiv forhandling.
4. Virksomheden bør støtte udryddelsen af alle former for tvangsarbejde.
5. Virksomheden bør støtte effektiv afskaffelse af børnearbejde.
6. Virksomheden bør afskaffe diskrimination i relation til arbejds- og ansættelsesforhold.
7. Virksomheden bør støtte en forsigtighedstilgang til miljømæssige udfordringer.
8. Virksomheden bør tage initiativ til at fremme større miljømæssig ansvarlighed.
9. Virksomheden bør opfordre til udvikling og spredning af miljøvenlige teknologier.
10. Virksomheden bør modarbejde alle former for korruption, herunder afpresning og bestikkelse.

Virksomheder, der vælger at tilslutte sig principperne, forpligter sig til at gøre dem til en del af deres forretningsstrategi. I Danmark har 237 virksomheder valgt at tilslutte sig principperne i Global Compact (maj 2011).¹⁷³ Syv ud af de elleve interviewede virksomheder har på nuværende tidspunkt tiltrådt Global Compact.¹⁷⁴

Principperne henvender sig til en meget bred gruppe af virksomheder.¹⁷⁵ Virksomhederne har lov til at fokusere på de punkter, der er væsentlige for dem. Det er forskelligt fra sektor til sektor, hvilke CSR-tiltag der er relevant for den enkelte virksomhed. Det kan derfor argumenteres, at det giver en fleksibilitet, når hver enkel virksomhed kan vælge hvilke af de ti principper, de ønsker at rapportere om. En

¹⁷² www.unglobalcompact.org

¹⁷³ www.samfundsansvar.dk

¹⁷⁴ www.unglobalcompact.org

¹⁷⁵ Virksomheder med over 10 personer kan tiltræde Global Compact, jf. Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008.

produktionsvirksomhed, der har meget aktivitet i udlandet, kan for eksempel have fokus på børnearbejde. Hvorimod dette formentlig ikke er relevant for en servicevirksomhed i Danmark. Virksomhederne er dog forpligtet til at give en begrundelse for, hvorfor netop de valgte punkter er mere relevante for deres forretning.

Hvis danske virksomheder har tiltrådt Global Compact eller PRI, har de mulighed for blot at henvise til deres fremskridtsrapporter. De behøver dermed ikke at leve op til rapporteringskravets tre delelementer, jf. ÅRL § 99 a, stk. 7.

Virksomhederne, er som sagt forpligtet til at udarbejde en fremskridtsrapport, der beskriver hvordan de har arbejdet med de ti principper i det foregående regnskabsår. Derudover skal rapporten indeholde en situationsrapport, der beskriver, hvordan virksomheden vil arbejde med principperne i det forløbne år. Rapporten skal indeholde oplysninger om mulige forbedringer eller fremskridt på de forskellige områder.¹⁷⁶ Fremskridtsrapporten har dermed mange ligheder med det danske rapporteringskrav, da både det danske lovkrav og Global Compact kræver en beskrivelse af CSR, hvordan politikkerne omsættes til praksis samt redegørelse for resultaterne med CSR-arbejdet.

PRI¹⁷⁷ henvender sig til virksomheder med investeringsaktiviteter. Investorer, der er medlem af PRI omfatter blandt andre investeringsbanker og investeringsrådgivere. I dag har 27 danske virksomheder valgt at tiltræde PRI (maj 2011).¹⁷⁸ To af de interviewede virksomheder er medlem af PRI.¹⁷⁹ Disse to virksomheder er ligeledes medlem af Global Compact.

Investorer der har underskrevet PRI, er forpligtet til at følge seks principper¹⁸⁰ og rapportere om deres arbejde. Der er tale om generelle principper, der kan efterleves gennem forskellige strategier. Det er altså op til den enkelte investeringsvirksomhed, hvordan denne vælger at efterleve principperne, samt hvordan

¹⁷⁶ www.unglobalcompact.org

¹⁷⁷ www.unpri.org/principles

¹⁷⁸ www.samfundsansvar.dk

¹⁷⁹ www.unpri.org

¹⁸⁰ De seks principper:

1. Investoren vil indarbejde miljø, sociale forhold samt aktivt ejerskab i investeringsanalysen og beslutningsprocessen.
2. Investoren vil være aktive ejere og indarbejde miljø og sociale forhold i vores politikker vedr. ejerskab og i den praktiske håndtering af investeringerne.
3. Investoren vil søge at opnå åbenhed om miljø, sociale forhold og aktivt ejerskab fra de enheder, vi investerer i.
4. Investoren vil fremme accept og implementering af principperne inden for den finansielle industri.
5. Investoren vil samarbejde med henblik på at øge effektiviteten i implementeringen af principperne.
6. Investoren vil rapportere om vores aktiviteter og fremskridt omkring implementeringen af principperne.

virksomheden vil målrette sin indsats. Virksomhederne bliver rådet til at målrette aktiviteterne mod de områder, hvor problemer eller risici er størst.¹⁸¹

Kravene til rapporteringen i forhold til PRI og Global Compact er meget lig hinanden, men langt flere virksomheder har tiltrådt Global Compact end PRI, hvorfor der vil fokuseres på Global Compact i det følgende. Retstillingen ved det danske lovkrav, jf. ÅRL § 99 a, stk. 2 sammenholdt med retstillingen ved tiltrædelse af Global Compact, jf. ÅRL § 99 a, stk. 7 vil diskuteres.

4.1.3.1 KONSEKVENSER SET I LYSET AF GLOBAL COMPACT

Global Compact bygger på frivillighed, hvor principperne bygger på folkeretlige instrumenter. De ti principper kan opfattes som værende nærmere politiske og moralske programerklæringer end retlig bindende. Principperne er meget brede og vedrører emner, som det før i tide kun var staten der beskæftigede sig med. Derudover indeholder de ikke en egentlig forpligtelse, da virksomheder kun skal rapportere på de principper, som er væsentlig for den enkelte. Principperne er udtryk for selvregulering, ved at virksomheder tilslutter sig og herefter igangsætter initiativer.¹⁸² Principperne er ikke detaljeret beskrevet, som danske lovbestemmelser ofte er. Derudover er der hverken forarbejder eller retspraksis, som kan bruges som fortolkningsgrundlag.

Som udgangspunkt er Global Compact frivilligt. Det må dog forventes, at principperne også er retligt bindende, da ÅRL § 99 a henviser til disse principper.

For at være medlem af Global Compact skal virksomhederne, som omtalt, lave fremskridtrapporter for at bevise, at de opfylder deres politikker. Hvis de ikke offentliggør rapporten, vil deres medlemsstatus blive lavet om til "non-communicating". Hvis virksomheden ikke indenfor et år, efter at denne har fået status som "non-communicating", udarbejder en rapport, som opfylder alle krav, bliver virksomheden frataget sit medlemskab. Dette vil blive offentliggjort på Global Compact's hjemmeside.¹⁸³

Kravene til selve rapporteringsindholdet minder om de tre punkter i det danske lovkrav. Global Compact forventer, at virksomheden rapporterer om deres nuværende samfundsansvar, samt hvilke tiltag de forventer at have i fremtiden. Derudover forventer Global Compact, at virksomhederne laver en vurdering af resultaterne af deres CSR-politikker.¹⁸⁴ Virksomheder, der tilslutter sig Global Compact, skal senest et år

¹⁸¹ www.unpri.org

¹⁸² Buhmann (2004).

¹⁸³ Unglobalcompact.org

¹⁸⁴ Unglobalcompact.org

efter at have tiltrådt Global Compact offentliggøre en fremskridtsrapport. Derefter skal virksomheden rapportere én gang årligt.¹⁸⁵ Dette er også lig dansk lovgivning, da danske virksomheder ligeledes skal udgive en årsrapport.

Figur 11 viser at virksomheder, der rapporterer til tiden, vil blive tildelt statussen "GC Active", hvorimod virksomheder der ikke opfylder mindstekravene, kan tildele sig selv statussen "GC Advanced". Virksomheder der ikke opfylder alle kravene, har et år til at forbedre sig - den såkaldte "Learner grace period". I denne periode kan virksomhederne få assistance fra Global Compact. Hvis virksomheden ikke forbedrer sig i denne periode, får den statussen "non-communicating".¹⁸⁶

FIGUR 11: STATUSOVERSIGT FOR GLOBAL COMPACT

Det danske lovkrav indeholder ikke en "Learner grace period". Det kan derfor argumenteres, at hvis virksomheden tiltræder Global Compact, får den et ekstra år til at forbedre sig. Hvis virksomheden har tiltrådt Global Compact uden efterfølgende at udarbejde en rapport, får virksomheden ligeledes et ekstra år til udarbejdelse. Dette taler for, at virksomheder retligt har friere tøjler ved at tiltræde Global Compact.

¹⁸⁵ Unglobalcompact.org

¹⁸⁶ Unglobalcompact.org

63 procent af virksomheder omfattet af ÅRL § 99 a undlod at rapportere om deres CSR-resultater for FY2009,¹⁸⁷ uden at dette medførte retlige konsekvenser. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen udtaler om virksomheders FY2009 rapportering:

"... så det har man ligesom sagt herinde fra, at første år kan virksomhederne lave fejl"

Dette taler for, at danske virksomheder indtil videre er lige så godt stillet, som hvis de havde tiltrådt Global Compact. Det kan derfor argumenteres, at også ÅRL § 99 a arbejder med en "Learner grace period".

Det bliver interessant at se, hvordan virksomhederne i fremtiden vil blive bedømt. Hvis FY2009 er det eneste år, hvor der forekommer en "Learner grace period" til ÅRL § 99 a, kan det tale for, at de virksomheder der har tiltrådt Global Compact er juridisk bedre stillet i forhold til CSR-rapportering.

Global Compact kan således være et juridisk motiv for virksomheder til at rapportere. Det er dog ikke alle de virksomheder, der er omfattet af lovkravet, der synes de har kapacitet til at blive medlem. En af de interviewede virksomheder, som ikke er medlem af Global Compact, udtaler:

*"[Forholdet til Global Compact og andre internationale principper] Vi har set på det, men vil ikke gøre det her i første omgang, da det er for omfattende. Vi vil løbende kigge på, om det giver mening at følge internationale principper"*¹⁸⁸

Dette kan også tale for, at virksomheder med flest ressourcer er stillet bedre end mindre ressourcerige virksomheder. Dette er dog ikke ensbetydende med, at virksomheden er stillet friere med hensyn til økonomiske sanktioner.¹⁸⁹ På nuværende tidspunkt er konsekvenserne ens, hvad enten virksomheden er tiltrådt Global Compact eller kun rapporterer efter det danske lovkrav.

Regulering, hvad end det er i form af internationale principper eller et dansk lovkrav, skaber altså en juridisk motivation til at CSR-rapportere, idet det anerkendes at ikke-opfyldelse vil medføre sociale og/eller juridiske sanktioner af virksomheden.

¹⁸⁷ Erhvervs- og Selskabsstyrelsen: *Samfundsansvar og Rapportering i Danmark - Effekten af rapporteringskrav i årsregnskabsloven*.

¹⁸⁸ Virksomhed nummer 8.

¹⁸⁹ Analyse heraf følger i afsnit 4.2.

4.1.4 SANKTIONER

Hvis virksomheder, der er underlagt ÅRL § 99 a, ikke lever op til bestemmelsen, kan det få offentligretlige konsekvenser i form af bøde, jf. ÅRL § 164 stk. 1. Ydermere kan der ansues privatretlige problemstillinger foranlediget af ÅRL § 99 a, hvilket kan medføre at virksomheder kan opleve privatretlige sanktioner.

4.1.4.1 OFFENTLIGRETlige SANKTIONER

CSR er ikke klart defineret i litteraturen, dog er de fleste enige om, at CSR er et frivilligt tiltag. Det kan diskuteres hvorvidt den nye lovgivning ændre på denne definition. Da det nu er lovpligtig at tage stilling til CSR, kan det så være frivilligt? Lovgiverne har forsøgt at formulere bestemmelsen, så den giver virksomhederne et forholdsvis frit spillerum med hensyn til omfanget af rapporten, samt hvilke CSR-tiltag rapporten skal indeholde. CSR er et dynamisk begreb, der hele tiden udvikler sig på baggrund af forventningerne fra samfundet.¹⁹⁰

Flere af de virksomheder, der har valgt at rapportere om deres samfundsansvar, har haft problemer med at opfylde alle tre dele af lovkravet. Der hvor rapporteringen har skabt de største problemer er, når virksomheden skal rapportere om opnåelse af resultater. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen udtaler, at der fremover vil være mere fokus på, at lovkravets tre dele bliver opfyldt:

”Det som Erhvervs- og Selskabsstyrelsen vil lægge mærke til i årene frem, er om virksomhederne bliver bedre til at rapportere på alle tre elementer, for som loven skal forstås, så er det at man skal rapportere på alle tre områder. Det lægger vi meget vægt på herinde og derfor har vi lavet en folder, for man skal rapportere på alle tre, hvis man har strategier”¹⁹¹

”Nu har vi lavet en præcisering af hvordan, vi mener, at loven bør opfyldes, og så mener vi ud fra det, at så bør virksomhederne være klædt nok på til at rapportere i henhold til loven”

Derudover mener Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, at det giver mest mening, hvis man rapporterer om de samme emner år fra år, således at interessenter kan følge med i virksomhedens udvikling, men dette er ikke beskrevet i loven. Det er dermed lovligt for virksomheder, at rapportere om et nyt tema hvert år. Der kan dermed være en risiko for, at nogle virksomheder aldrig vil opnå brugbare resultater og dermed vil blive ved med at have mangelfulde rapporteringer.

¹⁹⁰ Buhmann (2010).

¹⁹¹ Interview med Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Flere virksomheder betragter desuden FY2009 som et "fjumreår". Det er på denne baggrund interessant, at se om Erhvervs- og Selskabsstyrelsen håndhæver sanktionen for de virksomheder, der fremover ikke lever op til lovkravet. I undersøgelsen fra 2009¹⁹² har Erhvervs- og Selskabsstyrelsen nævnt, at det anses som en væsentlig mangel, hvis virksomheden enten slet ikke forholder sig til lovkravet eller ikke rapporterer fyldestgørende:

"Med det sagt, forventer vi at virksomhederne fremover efter præciseringen rapporterer, som de bør gøre og hvis det så ikke sker, så falder det ind under årsregnskabsloven, og så kan man blive straffet"

"Ja, det vil jeg tro, at det er [realistisk at virksomheder, der ikke opfylder lovkravet fremover vil få bøde]. Der bliver lavet stikprøver og ja, det mener jeg, at det er. Det er i hvert fald det, at udmeldingen har været"

På baggrund af udtalelsen fra Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, må det formodes, at virksomheders manglende overholdelse af ÅRL § 99 a i fremtiden vil få offentligretlige konsekvenser i form af bøde, jf. ÅRL § 164, stk. 1. Det kan dog diskuteres, hvorvidt dette scenarie er realistisk, da en sådan bødestraf endnu ikke er set for manglende opfyldelse af ledelsesberetningen. Ligesom det kan diskuteres om en bestemmelse uden retlig konsekvens giver retlig mening, jf. diskussionen i kapitel 2

4.1.4.2 PRIVATRETlige SANKTIONER

For at lovkravets omfattede virksomheder kan leve op til egne CSR-politikker, kræver det ofte, at underleverandører samt samarbejdspartnere ligeledes overholder disse politikker. For at underleverandører og samarbejdspartnere kan leve op til en virksomheds CSR-politikker, indebærer det ofte, at leverandører er nødsaget til selv at have samme etiske standarder. Lovkravet indebærer derfor, at små og mellemstore virksomheder bliver indirekte ramt af lovkravet igennem de omfattede virksomheders forsøg på at efterleve egne CSR-mål. ÅRL § 99 a er en offentligretlig regulering, der således indirekte kan påvirke privatretten.

Leverandører og andre samarbejdspartnere, som ikke er underlagt lovkravet direkte, er dermed en interessant, der bliver påvirket af en virksomhed, som er direkte underlagt lovkravet.

Det forventes fra regeringens side, at danske virksomheder forankrer deres samfundsansvar i hele forretningsprocessen. Denne forventning ses blandt andet ud fra Rådet for Samfundsansvars udspil om ansvarlig leverandørstyring. Virksomheders leverandører skal dermed også være CSR-orienterede. Rådet

¹⁹² Erhvervs- og Selskabsstyrelsen: *Samfundsansvar og Rapportering i Danmark - Effekten af rapporteringskrav i årsregnskabsloven*.

for samfundsansvar, som er nedsat af regeringen, har udarbejdet retningslinjer for ansvarlig leverandørstyring.¹⁹³

Rådet anbefaler, at:

1. Virksomhederne udarbejder en strategi for ansvarlig leverandørstyring.
2. Virksomhedernes strategi forankres i ledelse, organisation og indarbejdes i virksomhedens forretningsaktiviteter.
3. Virksomhederne tilrettelægger deres leverandørstyring på baggrund af en vurdering af risikoen for krænkelse af grundlæggende rettigheder og principper i deres leverandørkæde, samt målretter indsatsen og deres indkøb mod områder, hvor den forventes at have størst virkning.
4. Virksomhederne - i lyset af risikovurderingen - stiller krav og etablerer en dialog med deres leverandører om at skabe løbende forbedringer, herunder om nødvendigt gennem monitorering af udvalgte leverandørers aktiviteter, samarbejde, kapacitetsopbygning og/eller uddannelse.
5. Virksomhederne involverer interessenter i arbejdet med sociale og miljømæssige forbedringer.
6. Virksomhederne afbryder samarbejdet ved grove krænkelse af grundlæggende rettigheder, hvis krænkelse trods påbud ikke bringes til ophør.
7. Virksomhederne kommunikerer åbent og troværdigt om indsatsen både om opnåede resultater og fortsatte risici til kunder, forbrugere og andre interessenter.

Der kan argumenteres for, at punkt 6 i retningslinjerne har et privatretligt indhold, da de foreskriver at virksomheder afbryder samarbejdet ved grove krænkelse af grundlæggende rettigheder, hvis krænkelse trods påbud ikke bringes til ophør.

I retningslinjerne står der desuden, at alle virksomheder i princippet uanset størrelse har ansvar for, at deres leverandører lever op til internationale standarder. Der er dog forståelse for, at dette er en meget kompleks og udfordrende opgave, som kan være svær at løse i praksis.¹⁹⁴ I visse tilfælde kan det være nødvendigt for virksomheden at afbryde samarbejdet, hvis leverandøren ikke formår at opfylde de væsentligste punkter i virksomhedens CSR-strategi, da dette kan skade virksomhedens omdømme væsentligt.¹⁹⁵ Mads Øvlisen er formand for Rådet for Samfundsansvar og udtaler til Børsen (marts 2011):

¹⁹³ Rådet for Samfundsansvar: *Retningslinjer for ansvarlig leverandørstyring*, juni 2010.

¹⁹⁴ Rådet for Samfundsansvar: *Retningslinjer for ansvarlig leverandørstyring*, juni 2010.

¹⁹⁵ Rådet for Samfundsansvar: *Retningslinjer for ansvarlig leverandørstyring*, juni 2010.

*"Og hvis man i dag ikke har styr på leverandørkæden, risikerer man at blive kritiseret for det i en grad, der kan være meget skadelig for forretningen"*¹⁹⁶

På baggrund af udspillet fra Rådet for Samfundsansvar, bliver der lagt et pres på de mindre virksomheder. Selvom de ikke er underlagt ÅRL § 99 a direkte, kan de ikke fuldstændig ignorere bestemmelsen. Hvis leverandører ikke tager højde for det øgede fokus på samfundsansvar, vil de blive uattraktive samarbejdspartnere, da større virksomheder formentligt vil være skeptiske i forhold til at indgå samarbejde. Dette ses endvidere ud fra de empiriske data. Størstedelen af de interviewede virksomheder har en eller anden form for leverandørkontrol. Det er meget forskelligt, hvor vidtgående denne kontrol er.

Et fåtal af virksomhederne laver stikprøver, mens andre skriver CSR-betingelserne ind i kontrakterne. En af de interviewede virksomheder udtaler, at de vedlægger deres Code of Conduct i deres kontrakter og bagefter indgår i dialog med leverandøren:

*"Hver gang vi forhandler en ny kontrakt, vedlægger vi et bilag, som definerer deres forpligtelser til at rapportere på CSR. ... Derefter indgår vi i dialog med leverandøren, for at finde ud af hvilke forpligtelser denne har mulighed for at opfylde"*¹⁹⁷

En anden virksomhed udtaler, at de først laver en screening af deres leverandør, før de indgår kontrakt med denne:

*"Leverandøren skal gennemgå en screeningsproces og bliver derefter inddelt i risikogrupper. Det kan være alt efter, hvilket land de er beliggende i, eller hvilken branche de er i. Og så går vi derefter i dialog med dem"*¹⁹⁸

I interviewet med Dansk Industri nævnes desuden:

"Det er noget, mange af de små virksomheder, bliver nødt til at tage stilling til... Mange store virksomheder forlanger, at de for eksempel skal skrive under på, at de følger Global Compact's principper... Så de små virksomheder kommer alligevel stille og roligt ind af bagdøren og skal alligevel tage stilling til mange ting"

De empiriske data viser, at cirka en tredjedel af de interviewede virksomheder mener, at det også burde være lovpligtigt for mindre virksomheder at rapportere om deres samfundsansvar. Dette kan argumentere for, at flere større virksomheder begynder at vægte højt, at deres underleverandører og

¹⁹⁶ Børsen: Danmark er ikke førende på CSR-området, 31. marts 2011.

¹⁹⁷ Virksomhed nummer 9.

¹⁹⁸ Virksomhed nummer 4.

samarbejdspartnere arbejder med samfundsansvar. Der er dog blandt de interviewede forståelse for, at det kan være en vanskelig opgave. Men flere virksomheder mener alligevel, at der er så meget frivillighed i loven, at mindre virksomheder også burde løfte opgaven. Det må dog forventes, at dette er bebyrdende for en enkeltmandsvirksomhed, der har mindre ressourcer til at arbejde strategisk med samfundsansvar.

Det antages i analysen, at en virksomheds Code of Conduct er indskrevet i leverandørkontrakten, som det eksempelvis ses i DSB's Code of Conduct:

Code of Conduct¹

DSB ønsker og fordrer anstændig og god forretningsførelse fra alle parter involveret i samhandel med DSB. DSB er af den overbevisning, at det absolut er i gensidig interesse, at gældende regler og konventioner til enhver tid overholdes.

For at handle med DSB skal leverandøren naturligvis overholde alle internationale konventioner og national lovgivning, som gælder i det land, hvor arbejdet eller serviceydelsen udføres. DSB har tilsluttet sig FN's Global Compact, og vi forventer, at vore leverandører - uanset om de har tilsluttet sig eller ej - også handler i overensstemmelse med disse grundlæggende principper.

Dette betyder i praksis, at DSB stiller følgende krav:

Leverandøren skal:

- overholde alle gældende internationale konventioner og nationale regler omkring børnearbejde.
- følge alle gældende regler omkring sikkerhed og arbejdsmiljø, som gælder i det land, hvor varen produceres eller serviceydelsen udføres. Som minimum skal leverandøren dog, - uanset producentland - overholde "ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work" (inkl. konventioner og guidelines). DSB vurderer individuelt for hvert udbud, hvorvidt det er nødvendigt at stille yderligere krav omkring arbejdsmiljø.
- undlade at diskriminere sine medarbejdere direkte såvel som indirekte på baggrund af race, religion, alder, nationalitet, seksuel orientering eller køn.
- undlade at udøve tvang eller udnytte ufrivillig arbejdskraft.
- undlade korruption og bestikkelse og pålægge sine underleverandører og samarbejdspartnere det samme.
- følge alle gældende regler omkring miljø, som gælder i det land, hvor varen produceres eller serviceydelsen udføres. DSB vurderer individuelt for hvert udbud, hvorvidt det er nødvendigt at stille yderligere krav omkring miljø.

Det er leverandørens ansvar at tage alle relevante og nødvendige initiativer og målninger i brug, for at sikre, at han overholder DSB's Code of Conduct.

Det er ligeledes leverandørens ansvar på DSB's anmodning, og indenfor en rimelig tidsfrist at fremvise al relevant information og dokumentation til DSB. På DSB's anmodning skal leverandøren deltage aktivt i DSB's opfølgning på overholdelsen af DSB's Code of Conduct gennem dialog, spørgeskemaer, systematisk rapportering, besøg på leverandørens adresse(r) eller andre muligheder for bekræftelse og kontrol som DSB ønsker at benytte. Leverandøren er alene ansvarlig for egne omkostninger, der måtte være forbundet med at overholde DSB's Code of Conduct og med at levere den påkrævede information og dokumentation til DSB.

DSB's Code of Conduct vil fra 01.05.2007 være en del af alle DSB's indkøb og samhandelsaftaler og såfremt leverandøren ikke overholder forpligtelserne som beskrevet i DSB's Code of Conduct, forbeholder DSB sig ret til at annullere ethvert samarbejde med leverandøren og ret til at kræve erstatning for det tab DSB måtte have lidt i forbindelse hermed.

Leverandøren er ansvarlig for at eventuelle underleverandører/underentreprenører overholder DSB's Code of Conduct. Leverandøren skal til enhver tid på DSB's anfordring oplyse DSB om leverandørens brug af underleverandører/entreprenører.

Dermed forpligtes underleverandøren til at opfylde det pågældende Code of Conduct. Kontrakter spiller en væsentlig rolle i erhvervsmæssig sammenhæng, fordi kontrakter er bindende, idet de skaber ret og pligt for parterne. De fleste kontrakter angår præstation af en ydelse mod vederlag, og vilkårene herfor er normalt indarbejdet i denne kontrakt. Med aftalefriheden har virksomhederne en frihed til selv at bestemme, med

hvem og hvordan de vil udøve virksomhed. Gyldige aftaler er bindende for parterne, jf. AFTL § 1 og DL 5-1-1:

”En hver er pligtig at efterkomme hvis hand med Mund, Haand og Segl, lovet og indgaaet haver”

Kontrakten er en sikkerhed og et middel, der motiverer til overholdelse af aftalen. Ved brud på en aftale, kan der i kontrakten være aftalt misligholdelsesbeføjelser, hvilket ofte vil have økonomiske konsekvenser for den misligholdende part. Kontraktfriheden giver netop frihed til at indgå kontrakter med hvem man vil og med det indhold, parterne kan enes om.¹⁹⁹ På sammen måde som Code of Conduct kan gøres forpligtende, kan der aftales ansvarsfraskrivelse for flere hændelser fra leverandørens side. En forudsætning for, at sådanne vilkår kan påberåbes er, at det er vedtaget imellem parterne. Kontraktfriheden er helt essentiel på det økonomiske område og et naturligt led i en markedsøkonomi med fri konkurrence.

Når en virksomheds Code of Conduct er indarbejdet i leverandørkontrakten, og begge parter har accepteret kontraktforholdene ved at underskrive, er kontrakten bindende for parterne og skaber ret og pligt i form af de vilkår, der er indarbejdet i kontrakten.

Hvis underleverandøren ikke lever op til den gældende kontrakt, udgør denne ikke-opfyldelse som udgangspunkt en misligholdelse, der kan give grundlag for en eller flere misligholdelsesbeføjelser. Ud fra den betragtning at leverandørens kritisable adfærd (faktum), som først får karakter af en misligholdelse, når den fastslås som sådan i medfør af lov eller aftale (jus), vil fremkalde forskellige retsvirkninger (retsfølgen). En mangel der ikke forringer ydelsens værdi, udløser ikke nogen beføjelser medmindre andet fremgår af kontrakten.²⁰⁰

I den almindelige ansvars- og erstatningslære sonderer man traditionelt mellem ansvar i og uden for kontraktforhold. Culpa er i begge tilfælde det almindelige ansvarsgrundlag, som gælder, medmindre der er særlig hjemmel for andet. Culpanormen er imidlertid forskellig, alt efter om vi taler om ansvar i eller uden for kontraktforhold. Ved ansvar i kontrakt bestemmes agtsomhedsnormen først og fremmest af kontraktforpligtelserne. Ved ansvar uden for kontrakt vil det mere dreje sig om agtsomhed i relation til samfundsgivne adfærdsnormer. Generelt må agtsomhedsnormen i et kontraktforhold betragtes som skærpet i forhold til situationen uden noget kontraktforhold mellem parterne.²⁰¹

¹⁹⁹ Gomard (2009), side 14.

²⁰⁰ Andersen m.fl. (2005).

²⁰¹ Madsen (2005).

4.1.4.2.1 OPHÆVELSE AF KONTRAKTER

Ved væsentlig misligholdelse kan virksomheden vælge at ophæve aftalen med leverandøren medmindre andet er aftalt. Ophævelse er den mest vidtgående misligholdelsesbeføjelse og betragtes derfor som den sidste udvej for et kontraktforhold, med mindre andet er aftalt. Retsvirkningen af en berettiget ophævelse er, at begge parter pligt til opfyldelse ophører. Ophørelsen indtræder, når leverandøren modtager virksomhedens meddelelse om ophævelse. Virksomheden har således et restitutionskrav (genoprettelseskrav) mod underleverandøren. Formålet er at genoprette den tilstand, der bestod før transaktionen blev gennemført. Det vil sige, at virksomheden for eksempel kan forlange at få sine forudbetalte penge til leverandøren tilbage. Hvis der er det fornødne ansvarsgrundlag tilstede, ofte i form af culpa, kan leverandøren ligeledes være forpligtet til at betale erstatning, hvis betingelserne herfor er opfyldt.²⁰² Culpa vil sige, at en leverandør der ved uforsvarlig adfærd forvolder skade på person eller ting, ifalder ansvar herfor, når adfærden kan tilregnes denne som forsætlig eller uagtsom. I denne forbindelse skal der være årsagssammenhæng mellem misligholdelsen og det pågældende tab, og skaden skal være påregnelig som konsekvens af den pågældende adfærd. Derudover skal der være lidt et økonomisk tab, og der må ikke foreligge særlige ansvarsfritagelsesgrunde som for eksempel force majeure.²⁰³

Det kan dog argumenteres, at hvis leverandøren ikke lever op til virksomhedens Code of Conduct, kan virksomhedens renommé komme i fare, hvilket vil forringe ydelsens værdi i sidste ende. Hvis virksomheden selv opdager overtrædelsen, og dermed undgår dårlig omtale i form af negativ omtale i medierne, har virksomheden kun et restitutionskrav, da den ikke har lidt et økonomisk tab.

Ophævelse af en aftale kan have store konsekvenser for parterne. Ud over de spildte omkostninger ved at føre transaktionen tilbage, skal de finde en ny medkontrahent. Derfor kræves der en kvalificeret omstændighed for at kunne hæve. Dette kan for eksempel være i form af særlig aftale eller lovhjemmel.²⁰⁴ Det kan dermed argumenteres, at misligholdelsesbeføjelsen skal være indskrevet i kontrakten. Således at det er kendeligt for leverandøren, at manglende opfyldelse af Code of Conduct vil være væsentlig for virksomheden.

Ifølge punkt 3 og 4 i retningslinjerne for ansvarlig leverandørstyring har virksomhederne ansvar for at lave en risikovurdering af deres leverandør, inden de indgår et samarbejde med denne. Derudover skal virksomheden indgå i dialog med sin leverandør om eventuelle forbedringer. Ifølge retningslinjerne bliver

²⁰² Andersen m.fl. (2005).

²⁰³ Dahl (2010), side 260.

²⁰⁴ Andersen m.fl. (2005).

virksomheder anbefalet til at afbryde samarbejdet ved grove krænkelse af grundlæggende rettigheder, hvis krænkelse trods påbud ikke bringes til ophør.²⁰⁵

Det kan diskuteres hvorvidt en leverandørs brud på Code of Conduct er hævebegrunder, hvis denne misligholdelsesbeføjelse ikke er skrevet klart ind i kontrakten. På baggrund af retningslinjerne for ansvarlig leverandørstyring, må det antages at brud på en virksomheds Code of Conduct, kan anses som en væsentlig mangel og dermed hævebegrunder, jf. punk 6 i retningslinjerne for ansvarlig leverandørstyring, selvom denne hævebeføjelse ikke er eksplicit aftalt mellem virksomheden og dens underleverandør.

Ifølge retningslinjerne for ansvarlig leverandørstyring, forventes det, at virksomheden indgår i dialog med leverandøren om mulige forbedringer. Det kan derfor argumenteres, at der skal søges afhjælpning førend en virksomhed kan gøre brug af hævebeføjelsen.

Afhjælpning kan for eksempel komme til udtryk ved, at leverandøren får to år til at forbedre forholdene. Hvis leverandøren derimod ikke viser interesse i at opfylde kravene, kan samarbejdet ophøre. Virksomheden kan også selv have incitament til afhjælpning, da denne kan være afhængig af sin leverandør, blandt andet på grund af mangel på leverandører med samme markedskendskab.

4.1.4.2.2 ERSTATNING

For at en virksomhed skal kunne kræve erstatning af sin underleverandør på grund af brud på dens Code of Conduct, skal der foreligge et ansvarsgrundlag. At misligholdelsen skyldes underleverandørens culpa, vil i mangel af leverandørens gyldige fraskrivelse skabe et sådant grundlag. Leverandøren har enten ikke optrådt i relation til kontraktens opfyldelse, som man normalt ville forvente af en leverandør i den givne situation. En anden mulighed er, at leverandøren har afgivet en garanti, der indebærer løfte om at betale erstatning. Derudover kan lovgiverne have knyttet erstatningspligten til selve misligholdelsen.²⁰⁶

I forhold til brud på Code of Conduct, kan der formuleres erstatningsforpligtelse ved misligholdelse, jf. DSB Code of Conduct, hvilket vil danne ansvarsgrundlaget.

Udgangspunktet i dansk ret er ligefrem bevisbyrde. Virksomheden skal kunne dokumentere, at leverandøren ikke har opfyldt dens Code of Conduct fyldestgørende. Derudover skal virksomheden kunne dokumentere, at den har lidt et økonomisk tab, da der kun kan kræves erstatning for dette medmindre

²⁰⁵ Rådet for Samfundsansvar: *Retningslinjer for ansvarlig leverandørstyring*, juni 2010.

²⁰⁶ Andersen m.fl. (2005), kapitel 5.

andet er aftalt.²⁰⁷ Ved brud på en virksomheds Code of Conduct, kan virksomheden som tidligere nævnt, opleve et indirekte økonomisk tab på grund af dårlig omtale. Det er dermed ikke et direkte tab, men en følgeskade.

Det kan argumenteres, at tab på grund af dårlig omtale kan sidestilles med kundetab. Kundetab kan opdeles i fire kategorier:²⁰⁸

1. Tab der skyldes, at én bestemt slutforbruger ikke længere vil aftage *ydelser af samme art* fra virksomheden i samme omfang som før i tiden.
2. Tab der skyldes, at én bestemt slutforbruger ikke længere vil aftage *ydelser af anden art* fra virksomheden i samme omfang som hidtil.
3. Tab der skyldes, at flere slutforbruger ikke fremover vil aftage *ydelser af samme art* fra virksomheden som før i tiden.
4. Tab der skyldes, at flere slutforbruger ikke fremover vil aftage *ydelser af anden art* fra virksomheden som hidtil.

Tab af kategori 3 og 4 vil kunne opstå, hvor virksomhedens forretningsmæssige omdømme har lidt en sådan skade, at andre forbrugere også vil ophøre med at handle med virksomheden. Tab af denne karakter vil betegnes, som at virksomheden har mistet goodwill eller er blevet påført badwill.²⁰⁹ Det kan derfor argumenteres, at brud på en virksomheds Code of Conduct kan sidestille med kundetab, da misligholdelsen ikke vil ramme én bestemt forbruger, men vil give virksomheden dårlig omtale generelt i hele dens kundekreds.

Hvorvidt kundetab i forhold til kategori 3 og 4 kan medføre erstatningsansvar er uklart i dansk ret, da det kan være vanskeligt at bevise hvorvidt tabet er adækvat. I ældre retspraksis, jf. JD 1945.244, er der opgjort erstatning for indirekte kundetab. Mængden af retspraksis på dette område er dog særdeles begrænset, hvorfor der kan stilles spørgsmålstegn til nævnte doms præjudikatværdi. Torsten Iversen argumenterer dog for, at det ikke er fuldstændigt udelukket at tilkende en virksomhed erstatning for kundetab. Dog erkender han også, at virksomheden vil have overordentlige vanskeligheder med at trænge igennem med krav om erstatning for kundetab. Disse vanskeligheder beror på de almindelige regler om adækvans, tabsbegrænsning samt bevis for tabet.²¹⁰

²⁰⁷ Andersen m.fl. (2005), kapitel 5.

²⁰⁸ Iversen (2000), side 579.

²⁰⁹ Iversen (2000), side 579.

²¹⁰ Iversen (2000), side 586.

Der kan dog argumenteres for, at samfundets fokus på samfundsansvar bliver mere og mere almindeligt, hvorfor det kan tænkes, at en virksomhed kan bevise, at den har mistet kunder på grund af misligholdelse af dens Code of Conduct. Det vil derfor argumenteres, at erstatning som følge af misligholdelse af Code of Conduct er en mulighed.

Det må dog også her erkendes, at selvom det er leverandøren, der er ansvarlig for det fulde tab og dermed også for samtlige følger af misligholdelsen, kan det i det konkrete tilfælde forekomme usikkert, om der består den fornødne årsagsforbindelse mellem misligholdelse og skade. Ved et erstatningskrav for tabt fortjeneste, kan man stille spørgsmålet, om den forventede indtjening ville være indvundet, hvis det ikke havde været for leverandørens misligholdelse.²¹¹ Det kan eventuelt tænkes, at virksomheden alligevel ikke ville have afsat sine produkter, selvom den havde undgået dårlig omtale.

Leverandøren skal kun erstatte virksomhedens adækvate tab. Det vil sige, at kontraktsansvaret som udgangspunkt kun omfatter skader, som den "fornuftige" leverandør ved aftalens indgåelse rimeligvis kunne regne med og tage i betragtning.²¹² Det er derfor væsentligt, at virksomheden har kommunikeret vigtigheden af dens Code of Conduct til underleverandøren. Det kan tænkes, at mindre leverandører ikke er bevist om det øgede fokus på samfundsansvar. Code of Conduct er ikke specifikke krav, som man normalt ser i en kontrakt. Det er brede retningslinjer, jf. for eksempel DSB's Code of Conduct hvoraf leverandøren skal *følge alle gældende regler omkring miljø, som gælder i det land, hvor varen produceres eller serviceydelsen udføres. DSB vurderer individuelt for hvert udbud, hvorvidt det er nødvendigt at stille yderligere krav omkring miljø.* DSB kan for eksempel vurdere at en specifik leverandør skal være *"forpligtet til at bruge miljøgodkendte maskiner, så vidt det er muligt"*. Her kan det være svært at dokumentere, hvornår det for eksempel er muligt at bruge miljørigtige maskiner, og hvornår det ikke er. Hvorimod hvis der er skrevet direkte, at man kun acceptere miljøgodkendte maskiner, og leverandøren alligevel gør brug af ikke-miljøgodkendte maskiner, kan en misligholdelse af virksomhedens politikker dokumenteres. Code of Conduct vil dermed kunne omdannes til egentlige kontraktbetingelser med klare retsvirkninger.

Da politikkerne ofte er bredt formuleret, kan det tænkes, at leverandøren i god tro ikke tillægger dem nogen værdi, og dermed ikke kender til betydningen, at manglende opfyldelse kan skade køberens omdømme og dermed forretning. Ved indirekte tab er det svært at bevise det reelle tab. Som tidligere

²¹¹ Andersen m.fl. (2005), kapitel 5.

²¹² Andersen m.fl. (2005).

nævnt må det formodes, at brud på en virksomheds Code of Conduct vil kunne medføre erstatningspligt. Virksomheden skal dermed stilles, som om der var sket rigtig opfyldelse²¹³ (positiv opfyldelsesinteresse).²¹⁴

I forhold til kundetab kan det dog være problematisk med en præcis opgørelse af erstatningen. I tidligere retspraksis er erstatningen fastsat efter et frit skøn og uden nogen reel redegørelse for skønsgrundlaget, jf. den omtalte dom JD 1945.244. I samme dom bliver der foretaget en nedsættelse af det krævede beløb uden nogen begrundelse herfor, hvorved erstatningen bliver opgjort til et mindre beløb.

Hvis virksomheden er blevet fanget af mediernes søgelys, på grund af underleverandørens misligholdelse af deres Code of Conduct, vil dette formentlig medføre et erstatningskrav over for deres underleverandør. Som tidligere nævnt kan både misligholdelse af politikkerne samt det indirekte økonomiske tab være svært at bevise. Jævnfør ovenstående kan der dog argumenteres for, at hvis beviserne er klare nok, vil en leverandør kunne ifalde erstatningsansvar.

4.1.4.2.3 KONVENTIONALBOD

Ved aftale om misligholdelsesbeføjelser sker der ofte en økonomisk afbalancering. Sanktionen skal helst stå i forhold til det eventuelle økonomiske tab.²¹⁵ Ved misligholdelse af en virksomheds Code of Conduct er det vanskeligt at opgøre det reelle tab. Det kan derfor være vanskeligt at kræve erstatning, hvorfor konventionalbod kan være en mulighed.

En virksomhed har mulighed for at skrive et krav om konventionalbod ind i dens kontraktbetingelser. En konventionalbod er et vilkår, der fikserer en erstatningsbeføjelse til et bestemt beløb, uanset om virksomheden har lidt et tab, der svarer hertil. Klausulen kan blandt andet fastslå, at der betales en fast dagbod så længe misligholdelsen varer.²¹⁶ Hvis en leverandør ikke opfylder en virksomheds Code of Conduct, vil denne for eksempel blive pålagt en dagbod, så længe den ikke har forbedret sin opfyldelse af det pågældende Code of Conduct tilstrækkeligt.

Hvis leverandøren ikke kan risikere at betale anden økonomisk kompensation, kan konventionalboden skabe klarhed over en eventuel erstatning. Parterne ved dermed med stor sikkerhed, hvad misligholdelsen koster og slipper dermed for besværlige tabsopgørelser.²¹⁷ Da brud på Code of Conduct medfører indirekte

²¹³ Dahl (2010), side 269.

²¹⁴ Positiv opfyldelsesinteresse som erstatning udgør: *PO-erstatning = tabt værdi + andre tab – sparede udgifter – afværget tab*. Andersen m.fl. (2005), side 256.

²¹⁵ Andersen m.fl. (2005), kapitel 5.

²¹⁶ Andersen m.fl. (2005), kapitel 5.

²¹⁷ Andersen m.fl. (2005), kapitel 5.

tab for virksomheden, som er vanskeligt at værdisætte, kan det argumenteres, at boden vil kunne skabe klarhed for begge parter. Der skal dog tages højde for det aftaleretlige ligevægtsprincip, for at aftalen ikke må anses for ugyldig i form af en urimelig aftale, jf. AFTL § 36. Dette bekræftes i retspraksis, jf. for eksempel U 2004.2400 H, som angik en aftale om levering af elementer til en samlet kontraktsum på 257.929 SEK. I tilfælde af forsinkelse skulle sælgeren betale en konventionalbod på 50.000 SEK pr. dag. Dette medførte en samlet bod på 1.434.000 SEK. Højesteret tilsidesatte aftalen i medfør af AFTL § 36, og boden blev nedsat betydeligt.

Der kan sondres imellem to slags klausuler. Der er klausuler, der overvejende har en pønål karakter, jf. ovenstående dom. Det vil sige, at boden er større end det formodede erstatningsbeløb, som virksomheden ellers kunne have gjort gældende efter de almindelige erstatningsregler. Disse klausuler kan være i fare for, at blive underlagt en ugyldighedsregel, jf. AFTL § 36. Derudover findes der klausuler, der søger at finde en løsning på vanskelige erstatningsopgørelser, ved at lade en firkantet udmålingsregel træde i stedet for de almindelige erstatningsopgørelser. Ifølge Bryde Andersen²¹⁸ er der i almindelighed større sympati ved domstolene for disse klausuler.²¹⁹

På baggrund af ovenstående kan der argumenteres for, at virksomheder kan anvende konventionalbod som misligholdelsesbeføjelse i kontrakten for misligholdelse af Code of Conduct. Dog igen er der den grundlæggende usikkerhed om, hvornår det kan bevises, at virksomhedens Code of Conduct er blevet misligholdt. Det kan dog argumenteres, at omdømmetab er vanskeligt at beregne, hvorfor det er en udfordring for virksomheden at få fuld erstatning ved positiv opfyldelsesinteresse. I disse tilfælde er en konventionalbod hensigtsmæssig.

4.1.4.3 HVIS DER IKKE FORELIGGER EN KLAR KONTRAKT

Hvis virksomhedens Code of Conduct ikke er indskrevet i leverandørkontrakten eller er lagt som bilag hertil, vil der være en vedtagelsesproblematik. Som tidligere nævnt skal leverandøren kun erstatte køberens adækvate tab. Hvis virksomhedens Code of Conduct ikke er skrevet ind i kontrakten, kan det diskuteres hvorvidt en leverandør kan ifalde erstatningsansvar ved at bruge for eksempel ikke-miljøgodkendte maskiner, fordi virksomheden har et overordnet Code of Conduct, der siger, at de kun bruge miljøgodkendte maskiner.

²¹⁸ Mads Bryde Andersen (f. 1958) er tidligere advokat og har siden 1991 været juridisk professor ved Københavns Universitet. Han har skrevet en lang række bøger og artikler om formueretlige og it-retlige problemstillinger. Kilde: www.gadsforlag.dk

²¹⁹ Andersen m.fl. (2005), kapitel 5.

Det kan argumenteres, at et Code of Conduct bliver mere og mere almindelig på grund af de øgede forventninger fra interessenter og samfundet. Det er dog ikke ensbetydende med, at der er dannet sædvane. Det kan argumenteres, at det ikke kan forventes, at en mindre virksomhed skal undersøge hvorvidt en samarbejdspartner har et Code of Conduct. Hvis en virksomhed ikke har skrevet dens Code of Conduct ind i kontrakten eller vedlagt det i et bilag, har virksomheden ikke nogen misligholdelsesbeføjelser over for leverandøren. Misligholdelse af en virksomheds Code of Conduct vil derfor ikke være adækvat for leverandøren, hvorfor denne ikke kan ifalde erstatningsansvar ved manglende kontraktindgåelse i forhold til Code of Conduct.

På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at virksomheder som er underlagt ÅRL § 99 a direkte i teorien vil kunne ifalde bødeansvar ved overtrædelse af lovbestemmelsen. Mens virksomheder der ikke er underlagt lovkravet, kan blive påvirket indirekte, ved indgåelse af kontrakter med virksomheder der er omfattet af lovkravet.

På samme måde som der er juridiske motivationsfaktorer til at CSR-rapportere, er der ligeledes økonomiske motivationsfaktorer der gør sig gældende. Ud over at skulle indfri de forskellige interessenters forventninger, er der nogle bagvedliggende mekanismer, der får virksomheder til at CSR-rapportere.

4.2 ØKONOMISK MOTIVATION

Det danske lovkrav om CSR-rapportering er på samme tid fleksibelt og retligt bindende. Idéen om at CSR er frivilligt, er principielt opretholdt. Derfor kan virksomheders bevæggrund for at CSR-rapportere analyseres ud fra økonomisk teori. Man kan stille spørgsmålstejn ved, at virksomheder vælger på frivillig basis at offentliggøre information om virksomhedens interne strategier og forretningsplaner. Motivet til "frivillig" rapportering kan forklares ud fra økonomisk teori. Begrundelsen for CSR-rapportering vil diskuteres på baggrund af legitimacy- og institutionel teori, der er alternative perspektiver til stakeholder teorien.²²⁰ Disse teorier arbejder ud fra den overbevisning, at virksomheder bliver påvirket af og samtidig påvirker, det samfund de opererer i.²²¹

Der findes flere økonomiske faktorer, der får virksomheder til at CSR-rapportere. Det kan både være økonomiske incitamenter samt pres og forventninger fra samfundet. Nedenfor vil økonomisk teori samt økonomiske sanktioner blive gennemgået, da disse faktorer er medvirkende til, at en virksomhed vælger at CSR-rapportere.

²²⁰ Deegan m.fl. (2006), side 268.

²²¹ Deegan m.fl. (2006), side 268.

Det kan diskuteres hvorvidt det er økonomiske incitamenter mere end reel omsorg for omverden, der får virksomheder til at rapportere frivilligt om samfundsansvar. For at virksomheden skal få succes, er den nødsaget til at stræbe efter at efterleve forskellige interessenters forventninger. Som diskuteret i kapitel 3 skal virksomheden blandt andre tage hensyn til aktionærer, investorer, pressen, forbrugerne samt samarbejdspartnere. Økonomisk begrundelse kan derfor være strategiske overvejelser, image, markedsføring og Corporate Governance.²²²

De økonomiske incitamenter kan give svar på, hvorfor nogle virksomheder CSR-rapporterer, herunder virksomheder som slet ikke er underlagt lovkravet. Nedenfor vil det argumenteres, at det ikke kun er et profitorienteret rationale men også pres fra samfundet, der får virksomheder til at rapportere "frivilligt".

4.2.1 LEGITIMACY TEORI

Legitimacy teorien hævder at virksomheder opererer indenfor de rammer og normer, som er gældende i det samfund, de udøver virksomhed i. Det er hensigten, at udestående anser virksomhedens aktiviteter som legitime, og det er med baggrund heri, at virksomheden laver strategier med videre. Teorien gør gældende, at disse normer og rammer ikke er faste, men ændrer sig over tid, og virksomheden derfor er ansvarlig for at leve op til det nutidige samfunds etik og moral.²²³ Man taler om en samfundskontrakt, mellem virksomheden og samfundet det opererer i. Virksomheden kan operere i samfundet, hvis forventningerne fra samfundet følges. Samfundskontrakten giver altså et billede af den mængde af interne og eksterne forventninger, der er til virksomheden. På grund af de interne og eksterne forventninger skal virksomheden leve op til den standard for virksomhedsledelse, som samfundet tillægger denne. Udvikling i teorien har betydet, at denne standard for udøvelse af virksomhed er gået fra, at ren maksimering af bundlinjen ses som det optimale, til at virksomheders optimale ageren ligeledes er at tage hensyn til samfundsmæssige problemstillinger. Legitimacy teorien forklarer, hvordan samfundet i dag har større og større forventninger til at virksomheden reparerer og forebygger samfundsmæssige problemstillinger.

Teorien foreskriver konsekvenser ved ikke at leve op til de forretningsmæssige forventninger i samfundskontrakten. Det kan udmønte sig i forbrugerboykot, manglende investorer, dårlig omtale med videre.²²⁴ Således går retten til at udøve virksomhed og legaliteten hånd i hånd og kan ikke adskilles uden problemer. Det er i lyset af teorien, ikke en mulighed ikke at leve op til samfundskontrakten taget de potentielle omkostninger i betragtning. En af de interviewede virksomheder udtaler:

²²² Neergaard m.fl. (2006).

²²³ Deegan m.fl. (2006), side 271.

²²⁴ Deegan m.fl. (2006), side 272.

*"Foretagendet har altid arbejdet med samfundsansvar - man kan ikke være et stort foretagende uden at arbejde med det"*²²⁵

En anden virksomhed udtaler omkring motivation til rapportering:

*"Et meget diplomatiske svar er, at det er nok en blanding af begge dele [økonomiske incitamenter og lovkravet], da det bliver forventet af en stor virksomhed som vores"*²²⁶

For at vende tilbage til spørgsmålet om hvorfor virksomheder vælger at rapportere om deres CSR-strategier, hævder teorien, at da samfundets normer og etik er i konstant forandring, må virksomheden kommunikere ud, at den følger den forandring og lever op til samfundskontrakten. CSR-rapporteringen er således en "license to operate". Virksomheder rapporterer altså for at opretholde et godt omdømme og for at legalisere virksomhedens aktiviteter. Hermed går CSR-rapportering fra at være et socialt og miljømæssigt ansvar, til at være et finansielt anliggende der kan måles på bundlinjen, idet dårlig omtalte og hermed omdømme vil kunne afspejle sig. En af virksomhederne udtaler:

*"Jeg mener helt klart, det er værdiskabende. Det kan være omkostningstungt, men hvis man vender den om og siger, hvad kunne der være sket hvis vi ikke gjorde det"*²²⁷

Stakeholder teorien har mange ligheder med legitimacy teorien, idet den hævder vigtigheden af at leve op til betydningsfulde interessenters forventninger til virksomheden. Forskellen er, at legitimacy argumenterer for, at virksomheden lever op til homogene forventninger, da samfundets ses som en helhed, mens stakeholder teori fokuserer på udvalgte interessenter med heterogene forventninger.

Begge teorier argumenterer altså for, at CSR-rapportering sker på baggrund af et ønske om at informere henholdsvis samfundet og interessenter om, at der leves op til disse forventninger. Dette ses blandt andet hos en af de interviewede virksomheder:

*"Rapporteringen i sig selv viser bare, at vi står til regnskab for hvad vi gør, og at vi gerne vil være transparente om det... men jeg kan ikke sige, at det genererer en vis procentdel af overskuddet"*²²⁸

²²⁵ Virksomhed nummer 1.

²²⁶ Virksomhed nummer 4.

²²⁷ Virksomhed nummer 4.

²²⁸ Virksomhed nummer 7.

*"Vores rapport kom sidste år, men det var ikke prompte på grund af lovgivningen... Og så kom lovkravet, så det var lidt hip som hap for os... Det giver dog et internt pres, da den allerede skal være færdig samtidig med årsrapporten... Lovgivningen har ikke haft nogen konsekvenser andet end tidsperspektivet"*²²⁹

Legitimacy teorien argumenterer for, at virksomheden får succes ved at indfri disse forventninger fra samfundet. Med ÅRL § 99 a og en generel tendens i medierne, kan der argumenteres for, at forventninger til virksomheden er gået fra at være ren forretning, til at der tages et samfundsansvar.

4.2.2 INSTITUTIONEL TEORI

Den institutionelle teori²³⁰ forklarer, at rapportering sker på grund af pres fra omverdenen, som for eksempel konkurrenters og køberes ageren. En af grundene til at virksomheder CSR-rapporterer, er for at fremstå mindst lige så ansvarlige som konkurrenter. I den institutionelle teori arbejdes der med en "sneboldeffekt", der billedliggør teorien. For eksempel kan en underleverandør presses til at arbejde med samfundsansvar, idet virksomheden har politikker som kun er valide, hvis underleverandøren lever op til disse.

Teorien støtter op om forståelsen for, hvordan organisationer forstår at respondere på forskellige sociale pres og forventninger fra samfundet.²³¹ Virksomhedens adfærd følger dermed normerne og værdierne i samfundet.

En af hovedretningerne inden for institutionel teori er isomorfi. Denne retning referer til en organisations tilpasning på grund af en institutionel praksis, så som at indføre ÅRL § 99 a. Isomorfi er den proces, hvor den frivillige rapportering tilpasses og ændres i organisationen. Der er tre forskellige processer:²³²

- Coercive isomorphism
- Mimetic isomorphism
- Normative isomorphism

4.2.2.1 COERCIVE ISOMORPHISM

Coercive isomorphism²³³ er når virksomheden kun vil ændre sin rapporteringspraksis på grund af eksternt pres fra interessenter, som virksomheden er afhængige af. Da regeringen er en interessent, vil

²²⁹ Virksomhed nummer 7.

²³⁰ Deegan m.fl. (2006).

²³¹ Deegan m.fl. (2006).

²³² DiMaggio m.fl. (1991), side 67.

²³³ DiMaggio m.fl. (1991), side 67.

virksomheder der er underlagt lovkravet ændre deres rapporteringspraksis, da de ellers kan risikere at blive mødt med sanktioner fra denne. Virksomheder kan vælge ifølge lovkravet ikke at rapportere, men det kan argumenteres, at dette ikke er hensigtsmæssigt i forhold til virksomhedens øvrige interesser.

To af de interviewede virksomheder er direkte modstandere af loven, men har alligevel en CSR-rapport. På den baggrund kan det tænkes, at der ikke ses positivt fra omverden på virksomheder, der vælger ikke at have nogen form for CSR-rapportering. En af de interviewede virksomheder mener desuden, at ÅRL § 99 a og CSR intet har med hinanden at gøre. CSR er noget som skal være forankret i virksomheden, og det er ikke loven, der driver det:

*"CSR er en del af vores natur, og at man så skal skrive det ind i årsrapporten som ingen læser, er så PHV - direkte oversat: pisse hamrende værdiløst"*²³⁴

*"Det, at der er den lovgivning, er bare pain in the ass og gør, at vi skal hyre nogle dyre konsulenter, for at opfylde vejledningen... Vi får en over næsen af vores revisor, hvis vi ikke gør det"*²³⁵

En anden af virksomhederne mener, at virksomheder generelt kun skal overholde de love, der er i de pågældende lande:

*"andet kan du ikke forlange af dem... det er politisk opfindsomhed"*²³⁶

Virksomheden mener desuden ikke, at det er virksomhedens formål at udvikle samfundet. Det er det, man derimod har regeringen til. Endvidere udtales, at det er:

*"dybt uhørligt at gøre det til et lovkrav... Det er en del af virksomhedens recepter, som man arbejder med internt, og som man bestemt ikke ønsker at dele med offentligheden"*²³⁷

Virksomheden mener, at CSR-rapportering er et konkurrenceparameter. De mener, at produktudviklings-, markedsførings-, samt investeringsstrategier er noget man kommunikerer meget begrænset. De er ikke interesseret i, at offentligheden skal have kendskab til overvejelser af forskellige strategier.

Ud fra udtalelserne kan det argumenteres, at ÅRL § 99 a har været med til at øge samfundets forventninger, hvor nogle virksomheder føler sig tvunget til at CSR-rapportere.

²³⁴ Virksomhed nummer 6.

²³⁵ Virksomhed nummer 6.

²³⁶ Virksomhed nummer 11.

²³⁷ Virksomhed nummer 11.

Virksomheder vil dermed CSR-rapportere, for at afkræfte eventuel tvivl omkring de økonomiske, sociale, miljømæssige samt etiske værdier, som deres vigtigste interessenter kunne have interesse i. Mindre virksomheder, der ikke er underlagt lovkravet direkte, kan derfor tænkes alligevel at være offentlige omkring deres CSR-strategier, for at kunne leve op til større samarbejdspartners forventninger. Dansk Industri udtaler blandt andet:

”Mange af de små virksomheder bliver nødt til at tage stilling... Mange store virksomheder forlanger, at de skal skrive under på, at de følger Global Compact’s principper... så de små virksomheder kommer alligevel stille og roligt ind af bagdøren og skal alligevel tage stilling til mange ting”²³⁸

Dette stemmer også overens med stakerholder teorien. På grund af visse interessenters indflydelse, er virksomheden motiveret til frivilligt at rapportere. Virksomheden må tilpasse rapporteringen, så den passer til interessenternes forventninger.

4.2.2.2 MIMETIC ISOMORPHISM

Mimetic isomorphism²³⁹ er, når virksomheden prøver at efterligne andre virksomheder i dette tilfælde deres CSR-rapporter. Efterlignelse af andre virksomheder forekommer, når det er usikkert hvad der forventes af denne. Efterlignelse er en respons til uvisheden. Virksomheden tilpasser sig standarder, som de ledende virksomheder har i deres sektor. Ud fra virksomhedsinterviewene ses det, at de fleste virksomheder prøver at hæve standarden for deres CSR-rapportering. Hvilket kan tænkes at være på baggrund af, at de gerne vil ligne de virksomheder, som er førende inden for CSR-rapportering. En af virksomhederne udtaler, at den vil forbedre rapporten:

”Flere emner på forskellige områder og et mål om, at gøre den trykte rapport mindre og i stedet mere på hjemmesiden”²⁴⁰

Virksomheder der er direkte underlagt lovkravet, vil ofte prøve at hæve standarden for at skildre sig positivt ud i deres sektor. Ved ikke at tilpasse sig de samme innovative politikker og procedure, kan virksomheden miste anerkendelse og retmæssighed i dens sektor. Virksomhederne vil dog kun hæve standarden til det niveau, som de mener, deres interessenter vil synes er minimum acceptabelt. De fleste interviewede virksomheder nævner desuden, at det er et økonomisk rationale, der får dem til at

²³⁸ Interview med Dansk Industri.

²³⁹ DiMaggio m.fl. (1991) side 69.

²⁴⁰ Virksomhed nummer 7.

rapportere. De fleste nævner dog også, at deres CSR-rapportering er drevet af en blanding af lovkrav, forventninger og økonomi.²⁴¹

4.2.2.3 NORMATIVE ISOMORPHISM

Normative isomorphism²⁴² opstår som følge af udvikling af professionelle normer og regler. ÅRL § 99 a er med til at udvikle normerne. Derudover kan Copenhagen Business School for eksempel ses som en professionel institution, der er med til at udvikle CSR-begrebet til at være en norm/regel i samfundet. Ved at institutionen tilbyder flere og flere kurser, der omhandler CSR, er den med til at udvikle professionalisme omkring samfundsansvar. Det kan dermed argumenteres, at der ses professionelt på en virksomhed, der CSR-rapporterer.

Ud fra virksomhedernes udtalelser ses det, at der er en blandet motivationsbaggrund for at rapportere. Størstedelen af virksomhederne vil rapportere, ligegyldigt om der er et lovkrav eller ej. Derudover mener størstedelen af de rapporterende virksomheder, at CSR er værdiskabende, selvom de ikke kan se en direkte forbindelse mellem deres CSR-arbejde og den finansielle bundlinje. To af de interviewede virksomheder er skeptiske overfor lovkravet, men har alligevel en CSR-rapport. Det kan argumenteres, at det især er et institutionelt pres, der får virksomhederne til at CSR-rapportere. Det bliver forventet fra samfundet, at de forholder sig offentligt til CSR. Dette taler for, at mange virksomheder tilpasser deres rapportering til værdierne og normerne i samfundet, hvilket også stemmer overens med de tre ovenstående institutionelle isomorfier samt legitimacy teorien.

4.2.3 ØKONOMISKE SANKTIONER

Virksomheder, der ikke lever op til deres egne CSR-politikker, kan opleve økonomiske sanktioner fra omverden. Dette opleves blandt andet ved forbrugerboykot og mistillid blandt samarbejdspartnere. David Hess argumentere for en reguleringsform, hvor risikoen for disse sanktioner kan minimeres.

4.2.3.1 DAVID HESS (2008)

For at undgå økonomiske sanktioner, skal virksomheden være transparent omkring sin forretning og søge at proforme socialt bedst muligt. David Hess argumenterer for en regulering af virksomhedens adfærd, som han kalder "New Governance". Ifølge Hess, skal virksomheden være transparent og tage et

²⁴¹ Se nærmere herom i kapitel 4.

²⁴² DiMaggio m.fl. (1991) side 71.

samfundsansvar, for at undgå sanktioner fra omverdenen. I forhold til New Governance er virksomheder forpligtet til at rapportere om alle dens CSR-tiltag og resultater, både de positive og negative.

New Governance regulering skal få virksomheder til at leve op til deres egne CSR-rapporter. Således at virksomheden ikke kun rapporterer om ansvarlighed, men i virkeligheden også er samfundsansvarlige:

*"These interrelated requirements—disclosure of material information, dialogue with stakeholders, and the moral development of the corporation—from the three pillars supporting effective use of social reporting as a New Governance regulatory mechanism"*²⁴³

De tre søjler omhandler rapportering af væsentlig information, dialog med interessenter og moralsk udvikling i virksomheden. Søjlerne skal være med til at gøre en virksomheds CSR-rapport troværdig. New Governance påstås at være skræddersyet til den enkelte virksomhed og dens interessenter. Hvilket står i modsætning til traditionel hard law, som regulerer alle virksomheder ens. Virksomheden skal være transparent omkring sine tiltag og hele tiden opdatere sine interessenter, når ny information bliver tilgængelig.

Hvis virksomheden rapporterer om alle tiltag, både de succesfulde og de mindre succesfulde, vil virksomheden opleve respons fra interessenterne i forhold til begge dele. Virksomheden kan dermed lære af dens egen ageren og kan rette ind derefter:

*"In this cycle, the corporation discloses new information, stakeholders take in and process the information, the stakeholders then decide to alter their behavior based on the new information, and then corporations identify those changes and respond appropriately. A new set of disclosures reflecting the changed corporate behavior starts the process over again"*²⁴⁴

Det kan diskuteres, hvorvidt dette er en realistisk adfærd for virksomheder. Virksomheden vil prøve at tilfredsstille sine interessenter bedst muligt. Det må dog også erkendes, at der er andre mekanismer end tilfredsstillelse af interessenter, der påvirker CSR-rapporteringen. Som nævnt er pres fra samfundet ligeledes medvirkende til, at virksomheden følger en bestemt adfærd. Da samfundet forventer at virksomheden er samfundsansvarlig, kan det tænkes, at virksomheden vil være mindre tilbøjelig til at rapportere de mindre succesfulde tiltag, og dermed vil virksomheden ikke "lære" af sin rapportering.

²⁴³ Hess (2008), side 449.

²⁴⁴ Hess (2008), side 458.

Den anden søjle repræsenterer vigtigheden i at have dialog med sine interessenter. Virksomheden skal konsultere sine interessenter, forventningsafstemme samt lade sig evaluere af disse. Virksomheden skal dermed reflektere over dialog og udvikle en strategi herefter:

“Not only should this process help companies decide what information is material but it also should influence the values and priorities of the firm”²⁴⁵

Det kan argumenteres, at virksomheden vil proforme bedre, hvis den har et kendskab til dens interessenter. Det kan dog være vanskeligt for virksomheden at identificere de interessenter, der er væsentlig for denne. Derudover kræver det, at virksomheden har kapacitet til at identificere og gå i dialog med dens interessenter. Selvom det er værdiskabende for virksomheden på længere sigt, kan det argumenteres, at mindre virksomheder ikke har kapacitet hertil.

Den tredje søjle repræsenterer det ultimative mål i forhold til at CSR-rapportere. Målet er at få organisationen til faktisk at ændre adfærd, således at rapporteringen lever op til virksomhedens ageren. Dette kan ske på baggrund af virksomhedens selv-kritiske refleksion, som dermed vil resultere i dens moralske udvikling. CSR-rapportering kan være med til at udvikle denne refleksion:

“The report serves as a motivating mechanism to put in place the changes necessary for the company to meet its sustainability goals”²⁴⁶

Hvorvidt CSR-rapportering kan motivere virksomheder, til at udvikle samfundsansvar, vil være forskelligt fra organisation til organisation. Der kan være kulturelle forskelle, der gør, at virksomheder i nogle kulturer har større ansvarsfølelse og mere velvilje til at ændre eksisterende normer, end virksomheder har i andre kulturer.²⁴⁷

Det kan argumenteres, at virksomheder kan formindske risikoen for økonomiske sanktioner ved at leve op til New Governance regulering. Der er dog flere faktorer der gør, at denne efterlevelse bliver vanskelig for mange virksomheder. Både kultur, kapacitet og samfundspres påvirker virksomheden, hvorfor det kan være vanskeligt at agere efter New Governance. Det kan argumenteres, at New Governance kan sammenlignes med ÅRL § 99 a, da alle der er underlagt loven skal rapportere. Dette er samtidig med, at det er forholdsvis frivilligt, hvad der bliver rapporteret om. Virksomheder vil på nuværende tidspunkt formentlig have vanskeligt ved at leve op til hensigten med ÅRL § 99 a og dermed ved at undgå økonomiske sanktioner.

²⁴⁵ Hess (2008), side 459.

²⁴⁶ Hess (2008), side 461.

²⁴⁷ Hess (2008), side 461.

David Hess erkender dog også, at tendensen er, at virksomheder kun rapporterer positive tiltag og resultater. Jo større pres der er på virksomheden til at rapportere – jo mindre rapporterer virksomheden.²⁴⁸

“The greater the public intolerance for corporate irresponsibility, the greater the costs to the firm if it discloses negative information. This leads to the ironic result that the more stakeholders want information and tend to act upon it, the less willing firms are to disclose such information”²⁴⁹

ÅRL § 99 a med til at øge et samfundspres i forhold til virksomheders CSR-rapportering. Hensigten fra lovgivers side er paradoks, da presset kan resultere i, at virksomheder vælger at rapportere minimalt.

4.3 DELKONKLUSION

Der kan tales om en henholdsvis juridisk og økonomisk motivation for at CSR-rapportere. Juridisk set bliver reguleringen anvendt som motivation mens sanktionen som trussel. Der er dog endnu ikke udstedt bøder fra Erhvervs- og Selskabsstyrelsen ved manglende opfyldelse af lovkravet, men Erhvervs- og Selskabsstyrelsen mener, at det fremover er realistisk med bøder ved ikke-opfyldelse.

Den øgede fokus på samfundsansvar, påvirker i højere grad mindre virksomheder som ikke er underlagt lovkravet. På grund af pres fra samarbejdspartnere, er de nødsaget til at forholde sig til CSR. Mindre virksomheder, der forpligter sig i en kontrakt til at følge en virksomheds Code of Conduct, bliver juridisk forpligtede og kan ifalde erstatningsansvar ved misligholdelse.

Økonomiens teoretiske begrundelse for at CSR-rapportere kan forklares med forskellige økonomiske teorier. Stakeholder tankegangen har været det økonomiske udgangspunkt som begrundelse for rapporteringen gennem specialet, men også andre teorier kan forklare motivation, så som legitimacy- og institutionel teori.

Ud fra virksomhedsinterviewene ses det, at det både er økonomiske incitamenter og forventninger fra samfundet, der får virksomheder til at rapportere. Otte ud af de elleve virksomheder har enten CSR-rapporteret før lovkravet eller planlagde offentlighed omkring CSR-arbejdet.

Visse ulemper ved rapportering kan forfølges. Der er risiko for, at de der rapporterer udsættes for kritik i medierne med videre. Interne strategier er synlige for alle, hvilket betyder, at virksomheden kan hænges op på korrektheden og overholdelsen af deres CSR-politikker. Det kan argumenteres, at samfundets øgede

²⁴⁸ Hess (2008), side 462.

²⁴⁹ Hess (2008), side 463.

CSR-fokus medvirker til, at virksomheder rapporterer minimalt på grund af frygt for sociale sanktioner. De interviewede virksomheder rapporterer af flere forskellige grunde, men det må anses, at de vægtende grunde er pres fra samfundet samt økonomiske incitament. ÅRL § 99 a er med til at øge dette samfundspres. Det kan derfor argumenteres, at økonomisk teori og formålet med ÅRL § 99 a modarbejder hinanden.

KAPITEL 5 – PERSPEKTIVERING

På baggrund af de tre foregående kapitler vil en perspektivering skabe grundlag for en konklusion på analysen og dermed besvare problemstillingens hovedspørgsmål: Hvordan har årsregnskabslovens § 99 a tilskyndet virksomheder til at påtage sig et samfundsansvar?

5.1 CSR-RAPPORTER

Som nævnt i kapitel 2 er der flere forskellige definitioner på CSR. CSR defineres blandt andet som et mangetydigt begreb, der udvikler sig i samme tempo som forventningerne fra samfundet udvikler sig. Samfundet kræver, at der bliver taget hånd om miljøet, og at de sociale standarder stiger.

Før lovkravet var udviklingen positiv med hensyn til CSR-rapportering. Der kom flere rapporteringstyper, men disse rapporter var vanskelige at sammenligne. Der kan argumenteres, at der opstod et institutionaliseringsbehov.²⁵⁰ Regeringen har indført ÅRL § 99 a, men der kan stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt dette behov er blevet opfyldt.

Fra kapitel 2 ses det, at man kan tale om fire forskellige slags rapporteringer: halvhjertet-, rodekasse-, telefonbogs- og forretningsrapportering. Derudover har regeringen bestemt, at virksomhederne selv må definere, hvad CSR er for den enkelte. Det kan dermed argumenteres, at ÅRL § 99 a ikke har imødekommet noget institutionaliseringsbehov. Hvorvidt, der er brug for et sådan behov, vil blive diskuteret i nærværende kapitel.

5.2 INTERESSETER

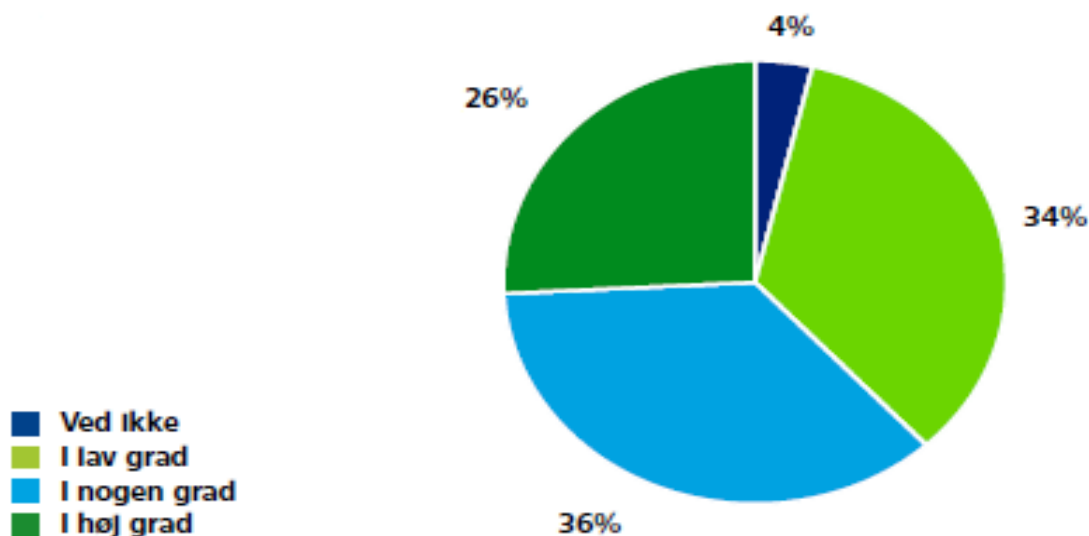
For at tilgodese interessenterne og indfri forventningerne til samfundet, føler de fleste virksomheder sig nødsaget til at CSR-rapportere. Hvis de ikke gør dette, vil interessenterne blive utilfredse, hvilket vil få økonomiske konsekvenser.

Dette pres kan motivere nogle virksomheder til at CSR-rapportere, selvom CSR-strategien ikke er forankret i organisationen. Dette kan medføre flere scenarier, for eksempel at der rapporteres mindst muligt for at opfylde lovkravet, samt at det rapporterede ikke er nøje overvejet. Således at det i sidste ende kan skade virksomheden, hvis denne ikke kan leve op til det rapporterede. Virksomheden kan i den forbindelse risikere både juridiske og økonomiske konsekvenser.

²⁵⁰ Scheuer (2005).

Aktionærerne vil gerne have at virksomheden profitmaksimerer, samtidig med at den skal være samfundsansvarlig. Det er ikke omkostningsfrit at ændre organisationen til at være CSR-orienteret. Dette sammenholdt med at værdien ikke kan afspejles direkte på bundlinjen, hvilket kan medføre et ambivalent forhold til CSR-rapporteringen. Hvor meget tid skal man bruge på at forankre CSR? Hvor lang tid vil aktionærerne vente på positive resultater? Hvad sker der, hvis man slet ikke CSR-rapporterer?

På grund af den øgede fokus fra pressen er det vanskeligt for virksomhederne at leve op til Regeringens Handlingsplan, da de skal være varsomme med at melde deres politikker ud til offentligheden. Hvis politikkerne ikke er forankret i virksomheden, er der større risiko for greenwashing. Forbrugernes tillid bliver dermed svækket. Samtidig bliver virksomheden presset fra myndighedernes side til at have CSR-politikker. Det kan derfor tænkes, at virksomheder rapporterer, for at opfylde regeringens forventninger, selvom det kun er få tiltag der er fuldt forankret i organisationen. Figur 12 viser, i hvor høj grad virksomhederne har forankret deres CSR-strategi i den overordnede forretningsstrategi. De kvalitative data er udarbejdet af Deloitte i forbindelse med en analyse om forankring af CSR i danske virksomheder fra april 2011.²⁵¹

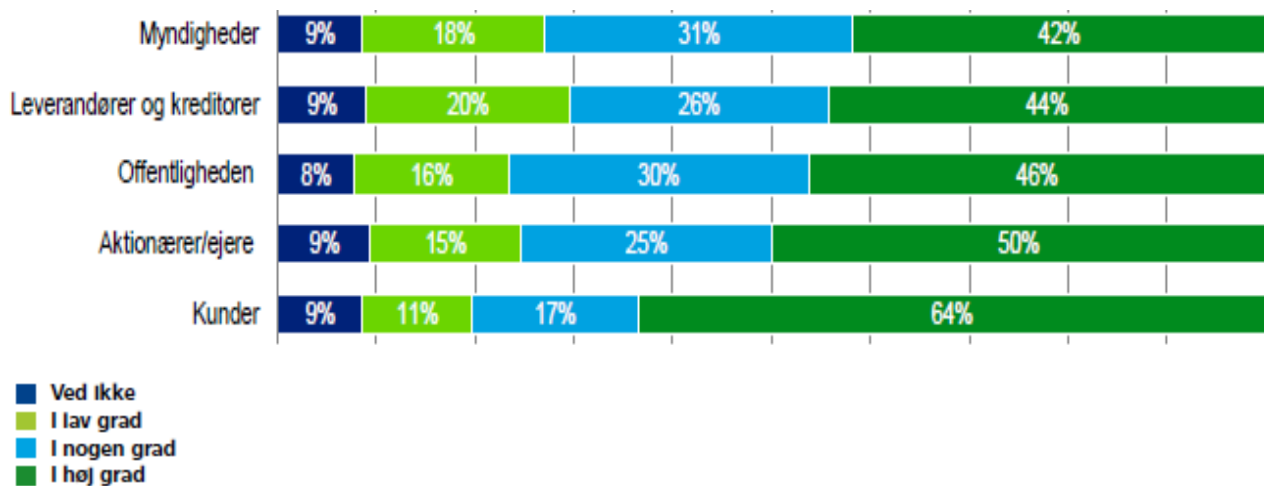
FIGUR 12:²⁵² VIRKSOMHEDERNES FORANKRING AF CSR STRATEGI I DERES FORRETNINGSPROCESSER

²⁵¹ Deloitte analysen er baseret på svar fra 250 virksomheder med over 200 ansatte og er udarbejdet i forbindelse med en høring om CSR, der blev afholdt på Christiansborg den 27. april 2011.

²⁵² Deloitte: *CSR forankring i danske virksomheder*, Generel rapport 2011.

Virksomhederne i Deloitte's undersøgelse har alle CSR-strategier. Ud fra figur 12 kan det ses, at kun 26 procent af virksomhederne har forankret deres CSR-strategi i høj grad i deres organisation. 34 procent af virksomhederne har kun forankret deres CSR-strategi i lav grad. Der kan argumenteres for, at en stor gruppe virksomheder kan risikere at blive udsat for beskyldninger om greenwashing i deres søgen på at opfylde forskellige interessenters forventninger.

Figur 13 viser, i hvilken grad visse interessenter er væsentlige for virksomhedernes CSR-strategier.

FIGUR 13:²⁵³ VIRKSOMHEDERS VÆSENTLIGSTE INTERESSETER

Det er således kunderne, som er de væsentligste interessenter for virksomheden. Kunder kan både være slutforbrugeren eller være en større virksomhed, der er kunde i forhold til sin leverandør. På baggrund af diskussionen i kapitel 4 om leverandørrelationer stemmer dette overens, da virksomheder helst vil samarbejde med ansvarlige leverandører. Derudover er det slutforbrugeren der skal købe produktet i sidste ende, hvorfor denne er en primær interessent. Derefter kommer aktionærene, dernæst pressen og i sidste ende leverandører og myndigheder. Det kan argumenteres, at virksomheden er mere interesseret i at brande sig over for forbrugere og kunder end at bruge energi på at opfylde forventningerne fra myndighederne. I det følgende vil niveauet i ÅRL § 99 a anskues.

5.3 LOVKRAVET

Det kan diskuteres hvorvidt selve konstruktionen af lovkravet er hensigtsmæssigt. Som det er nu, er det kun de ca. 1100 største danske virksomheder, der er omfattet af lovkravet. Spørgsmålet er, om det giver mening at udvide lovkravet. Således at små og mellemstore virksomheder også er omfattet. I følgende

²⁵³ Deloitte: *CSR forankring i danske virksomheder*, Generel rapport 2011.

afsnit vil først de interviewede virksomheders holdning til niveauet beskrives, hvorefter det vil sammenlignes med to hypoteser for rapportering:

- Konsekvenser ved CSR-rapportering, hvor det er et lovkrav for alle danske virksomheder.
- Konsekvenser ved CSR-rapportering uden et lovkrav.

5.3.1 HYPOTESER

Virksomhedernes holdning til hvorvidt CSR skal være reguleret ved lov:

- Tre af de interviewede virksomheder synes, at ÅRL § 99 a er en god bestemmelse.
- Seks af virksomhederne mener, at CSR-rapportering burde være fuldstændig frivillig.
- To af virksomhederne har ingen holdning til, hvorvidt CSR skal være reguleret ved lov.

Der er altså vægtende holdning til, at CSR-rapportering bør være frivillig. Derudover udtaler to af virksomhederne, at hvis CSR var fuldstændigt frivilligt, ville kvaliteten forbedres. Visse virksomheder CSR-rapporterer på nuværende tidspunkt, da de frygter dårlig omtale ved at undlade. I stedet for at undlade, vælger de at rapportere det absolutte minimum, der er krævet.

Virksomhedernes holdning til niveauet af et potentielt lovkrav:

- Tre af virksomhederne mener, at lovkravet bør gælde for alle.
- Syv af virksomhederne synes, at det nuværende niveau er tilstrækkeligt.
- Én virksomhed mener, at lovkravet kun bør omfatte de største globale virksomheder i Danmark.

De fleste virksomheder mener således, at det nuværende niveau er passende. Dog mener tre af de interviewede virksomheder, at lovkravet bør gælde for alle, da små og mellemstore virksomheder også skal være med til at løfte samfundsbyrden. Da der er så meget frivillighed i loven, burde det ikke være et problem for mindre virksomheder. Andre af de udspurgte virksomheder mener dog, at det må være meget omkostningsfyldt for mindre virksomheder.

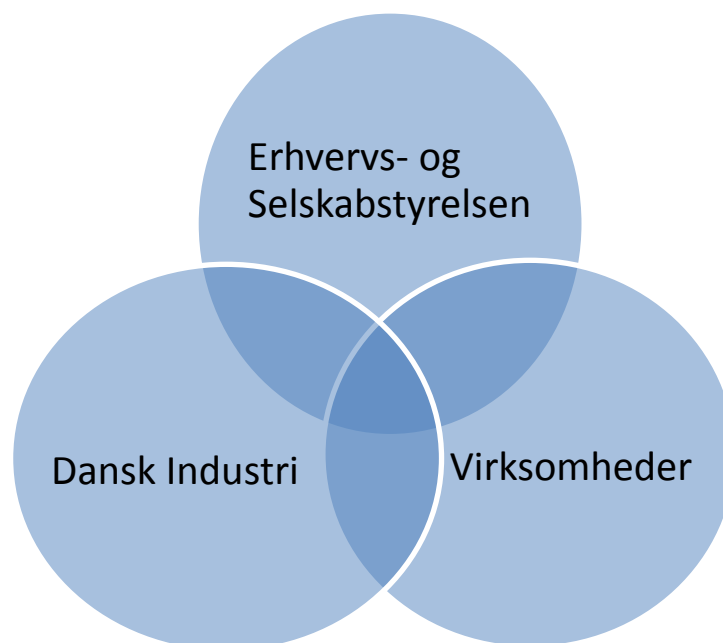
De fleste virksomheder mener, at loven får nogle virksomheder til at reflektere over deres forretningsprocesser og er på den baggrund positive over for lovkravet. De virksomheder, der mener, at der ikke skal være et lovkrav, er dog positive overfor frivilligheden i loven og mener ikke at dette skal ændres. På grund af frivilligheden kan virksomhederne vælge, i hvilket omfang de vil rapportere og dermed også styre de forbundne administrative omkostninger i en vis grad.

Dansk Industri er imod lovkravet, men nu hvor det er her, er de tilfredse med det niveau loven har. De mener ikke loven skal strammes, så den bliver direkte forpligtende for mindre virksomheder. Dansk Industri udtaler:

”Det skal være virksomhedsdrevet, og de skal kunne se en kommerciel fordel ved deres arbejde med dette. ... Vigtigt for dem, at der ikke blev sat strenge retningslinjer for, hvad der skal rapporteres om, det skal være ud fra virksomhedernes individuelle behov”²⁵⁴

Dansk Industri mener ikke, at virksomhederne skal pålægges ekstra forpligtelser, eller at de skal løfte en samfundsbyrde. Virksomheder skal tjene penge.

Ud fra den indhentede empiri, må det formodes, at det har været vanskeligt for regeringen både at opfylde egen, Dansk Industri's samt virksomhedernes forventninger til regulering af CSR-rapportering. Der er splittede holdninger til, hvorvidt der skal være et lovkrav, der regulerer CSR-rapportering. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt ÅRL § 99 a er et godt kompromis. Der kan argumenteres for, at overlappet mellem parternes forventninger til regulering af CSR-rapportering, er det mest hensigtsmæssige reguleringsinstrument. Hvorvidt dette er ved ingen regulering, soft law, traditionel hard law eller en ÅRL § 99 a-konstruktion, kan diskuteres.

FIGUR 14: SPECIALETS HOVEDAKTØRERS FORVENTNING TIL REGULERING AF CSR-RAPPORTERING

²⁵⁴ Interview med Dansk Industri.

Ud fra de empiriske data er der gennemgående enighed om, at strategisk CSR-arbejde kræver ekstra omkostninger. De interviewede virksomheder er alle underlagt lovkravet og er derfor større virksomheder. På den baggrund må man formode, at det kan være vanskeligt for mindre virksomheder, at finde kapacitet i deres virksomhed til strategisk CSR-arbejde. Nogle af de større virksomheder synes, at det er en administrativ byrde. På den baggrund må man formode, at det er en endnu større byrde for mindre virksomheder. Dansk Industri udtaler, at mange små virksomheder kontakter dem, fordi de har vanskeligt ved at gennemskue, hvad der forventes af dem. Dansk Industri udtaler:

”Små virksomheder har svært ved at håndtere det – hvor langt skal vi gå tilbage i vores leverandørkæde? Hvordan skal vi forholde os til menneskerettighedskonventionerne? ... de har ikke ressourcer og personale til at sidde fuldtid og arbejde med de her ting”²⁵⁵

Danmark er frontløber med hensyn til at regulere samfundsansvar ved lov. Konstruktionen er efter de foreliggende oplysninger ikke set i andre lande. Dette kan tale for, at mindre danske virksomheder vil tabe konkurrencefordele i forhold til udenlandske mindre virksomheder. I forvejen har Danmark høj standard inden for lovgivning om miljø og arbejdsforhold, som mindre virksomheder ligeledes er underlagt. Det kan virke som en urimelig byrde, at de skal hæve standarden.

Det kan tænkes, at de mindre danske virksomheder på kort sigt bliver sat tilbage i konkurrencen, men på længere sigt vil få en konkurrencefordel, som kan skabe værdi for virksomheden. På baggrund af den omfattende udvikling af internationale principper og kodeks, peger udviklingen i retning af, at CSR er et område, hvor der kommer øget fokusering. Det kan formentlig forventes, at flere lande begynder at skærpe kravene til virksomhedernes samfundsansvar.

På baggrund af overstående kan det argumenteres, at lovkravet også indirekte har økonomiske konsekvenser for virksomheder, der ikke er direkte underlagt lovkravet.

ÅRL § 99 a er både værdiskabende og omkostningskrævende. De fleste af de adspurgte virksomheder mener, at det er omkostningskrævende at have CSR højt på dagsordenen. Dog mener de fleste, at CSR på længere sigt er værdiskabende.

²⁵⁵ Interview med Dansk Industri.

5.3.1.1 LOVKRAV FOR ALLE

Som tidligere nævnt er der en tendens til at mindre virksomheder, som ikke er underlagt ÅRL § 99 a, alligevel bliver indirekte påvirket af lovkravet. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt lovkravet bør gælde for alle.

CSR er blevet en del af god ledelse, jf. punkt 2.2. i *anbefalingerne for god Selskabsledelse*. Man kan argumentere for, at der er kommet en tendens i samfundet, der forventer en aktiv indsats for samfundsansvar. Transparens angår dermed ikke blot god ledelse, men ligeledes det sociale og miljømæssige forhold.

Umiddelbart virker CSR-rapportering som et fornuftigt tiltag, da det alligevel bliver forventet af samfundet. Men er det ensbetydende med, at der skal være et lovkrav på dette område for alle virksomheder? Som tidligere nævnt er der omkostninger forbundet med forankring af CSR i organisationen. Selv om det virker som et positivt tiltag, kan det tænkes, at det ikke er lige hensigtsmæssigt for alle virksomheder.

Ole Kirkelund²⁵⁶ argumenterer for, at virksomheder har et samfundsansvar udover at skabe profit:

"Virksomhedernes sociale ansvar handler som sagt om deres rolle i samfundet i bred forstand. Der ligger heri en implicit antagelse eller forventning om, at virksomhederne og erhvervslivet i det hele taget kan og bør være med til at løfte sociale opgaver og målsætninger. Det gælder ikke bare indirekte "Friedman'sk"²⁵⁷ forstand ved at skabe profit"²⁵⁸

Han mener desuden, at virksomheder i det hele taget skal lette de sociale byrder for det offentlige. Han udtaler ikke, hvorvidt det er alle virksomheder eller kun de største. Men det må antages, at han går ind for, at virksomheder skal tage et samfundsansvar udover det at skabe profit.

Mads Øvlisen, der er formand for Rådet for Samfundsansvar, mener, at mindre virksomheder skal blive bedre til at kommunikere deres samfundsansvar, da der er mange små virksomheder, der arbejder med det. Han udtaler til Børsen (marts 2011):

"Hvis vi kigger på de undersøgelser, der er lavet, siger 80 procent af virksomhederne, at de arbejder med samfundsansvar, men det er altså kun omkring 25 procent, der kommunikerer om det. Det er ganske enkelt

²⁵⁶ Ole Kirkelund er chefkonsulent i Center for Samfundsansvar.

²⁵⁷ Friedman argumenterer for, at virksomheder kun skal være ansvarlige, hvis det skaber profit. Se citat side 41.

²⁵⁸ Kirkelund (2005).

for lidt, for hvad hjælper det at gøre en fremragende indsats på området, hvis man ikke fortæller nogen om det? Det giver ikke nogen konkurrencefordel i hvert fald”²⁵⁹

Mads Øvlisen mener, at mindre virksomheder skal blive bedre til at arbejde strategisk med samfundsansvar. Dog mener han ikke, at det skal gøres lovpligtigt for mindre virksomheder, da det vil *”blive set som endnu et bureaukratisk tiltag”*.²⁶⁰ Da mange små virksomheder i forvejen arbejder med samfundsansvar, taler det for, at loven kan være et skub til at få dette kommunikeret til omverdenen.

Det empiriske materiale viser, at virksomheder er overvejende positive over for den refleksion som ÅRL § 99 a medfører. En af virksomhederne udtaler, at den kan se fornuften i at få en markedsføringsfordel, da:

”Danmark er i verdenssammenhæng en nation af spejderdrenge”²⁶¹

Derudover udtaler Peter Neergaard, fra Center for Corporate Social Responsibility på Copenhagen Business School, til DJØF (marts 2010), at:

”Danske virksomheder løfter faktisk et stort samfundsansvar allerede, men er til gengæld dårlige til at fortælle omverdenen om det. Derfor udnytter de i dag slet ikke den positive konkurrenceeffekt, der kan være i at brande sig på sin sociale ansvarlighed. Baggrunden for loven er derfor mere at gøre danske virksomheder bedre til at kommunikere om deres CSR-indsats end at gøre dem mere socialt ansvarlige i sig selv. Og derfor synes jeg, at det her er et fornuftigt tiltag”²⁶²

Det kan derfor argumenteres, at danske virksomheder skal blive bedre til at kommunikere deres CSR-tiltag. Det er derfor ikke hensigten, at det skal medføre væsentlige økonomiske omkostninger, da virksomhederne i forvejen er CSR-orienterede. Dette kan tale for, at lovkravet skal gælde for alle.

Selvom regeringen samt andre mener, at Danmark i forvejen har et højt CSR-niveau, er Mads Øvlisen dog her af en anden mening:

”Danske virksomheder er ikke globalt førende på samfundsansvar. Hvis vi kigger på de forskellige indekser, som bedømmer virksomheder efter deres indsats på CSR-området – eksempelvis Dow Jones Sustainability eller Sustainable Asset Management (SAM) - så er der ikke noget index, hvor Danmark ligger i spidsen. Der er fire, fem danske virksomheder, som en gang i mellem ligger højt, men det berettiger ikke til at kalde os

²⁵⁹ Børsen: Danmark er ikke førende på CSR-området, 31. marts 2011.

²⁶⁰ Børsen: Danmark er ikke førende på CSR-området, 31. marts 2011.

²⁶¹ Virksomhed nummer 9.

²⁶² Djøfbladet: CSR i Årsrapporter: Varm luft eller sund fornuft? 24. marts 2010

førende. Danmark er en gennemsnitsperformer, til trods for at vores selvforståelse på området er meget høj”

Dette taler for, at virksomheder ikke kun har et arbejde i forhold til kommunikationen, men også et arbejde i forhold til selve CSR-udførelsen.

Hvis det blev et lovkrav for alle, ville det betyde større omkostninger for de mindre virksomheder. Selvom mange af dem i forvejen bliver indirekte ramt af lovkravet, vil en udvidelse af lovkravet formentligt skabe et større pres. Hvis CSR-rapportering er et lovkrav for alle, vil CSR-standarten samt forventningerne fra samfundet hæves. Det vil formentlig være vanskeligt for en virksomhed at forsvare, hvis denne ikke har CSR-politikker. Det er ikke i alle sektorer, hvor CSR har en kommerciel værdi, hvilket taler for, at lovkravet ikke skal gælde for alle.

Det kan diskuteres, hvorvidt en stramning af lovgivningen er hensigtsmæssig, hvor man for eksempel ikke kun udvider lovkravet, men også laver flere retningslinjer. Selvom større virksomheder forventer, at deres samarbejdspartnere er CSR-orienteret, kan der dog mangle økonomiske incitamenter, før en mindre virksomhed vil ændre sin organisation.²⁶³ Det kan argumenteres, at ÅRL § 99 a ikke er tilstrækkelig, før der er bevis for, at strategisk arbejde med CSR giver plus på bundlinjen. Svend Hylleberg²⁶⁴ udtaler til DJØF (marts 2010):

”Før der kommer klar dokumentation for, at det kan betale sig på bundlinjen at løfte et socialt ansvar, tror jeg, at man må indstille sig på, at der skal rigtig lovgivning til”²⁶⁵

Denne argumentation taler for en skærpelse af loven. Der er dog risiko for, at skarpe retningslinjer på området kan hægte for mange virksomheder af. Birgitte Mogensen, partner i PricewaterhouseCoopers (PwC) og leder af PwC's CSR-services, udtaler til Børsen (august 2010):

”En stramning af lovgivningen omkring CSR-rapportering kan føre til, at man vælger den laveste fællesnævner og sætter barren for lavt i stedet for at lade virksomhederne selv bestemme, hvor højt deres ambitionsniveau på CSR-området skal være”²⁶⁶

I denne situation bliver man nødt til at sætte standarden efter laveste fællesnævner. Da vi i forvejen har lovgivning på mange områder, så som miljø og arbejdstagerrettigheder, vil dette formentligt ikke bidrage

²⁶³ Djøfbladet: *CSR i Årsrapporter: Varm luft eller sund fornuft?* 24. marts 2010.

²⁶⁴ Professor ved Det Samfundsvidenskabelige Fakultet på Aarhus Universitet.

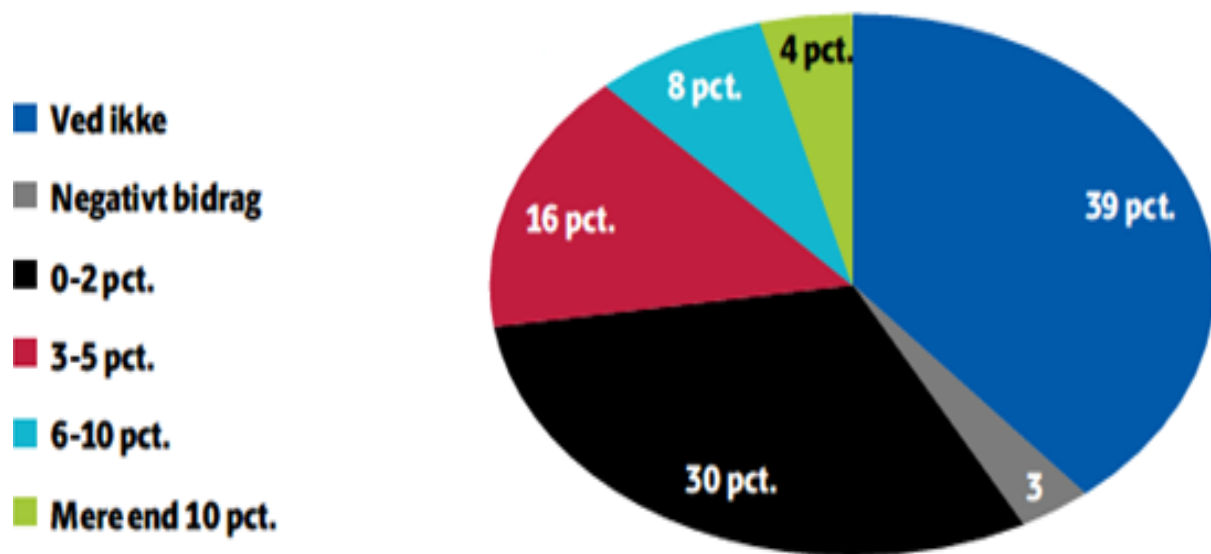
²⁶⁵ Djøfbladet: *CSR i Årsrapporter: Varm luft eller sund fornuft?* 24. marts 2010.

²⁶⁶ Børsen: *Frivillighed er vejen frem*, 20. august 2010.

med noget nyt. Med lovgivningen er man interesseret i, at virksomhederne selv ad frivillighedens vej hæver standarden. Nogle vil derfor mene, at ÅRL § 99 a er mere hensigtsmæssigt på dette område.²⁶⁷ Hvilket taler imod en skærpelse af loven.

5.3.1.2 INTET LOVKRAV

Uden § 99 a i årsregnskabsloven er virksomheder ikke tvunget til at tage stilling til samfundsansvar. Som beskrevet tidligere er et økonomisk incitament, en af de største driver ved CSR-rapportering. Hvis virksomheden ikke kan se en økonomisk fordel ved rapporteringen, vil det kun være en administrativ omkostning. Undersøgelsen fra revisionsfirmaet Deloitte²⁶⁸ viser, at 39 procent af virksomhederne ikke ved, om deres CSR-tiltag bidrager til virksomhedens overskud. Derudover mener 30 procent af virksomhederne, at deres CSR-tiltag kun bidrager med 0-2 procent af overskuddet. Dette taler for, at virksomheder måske føler sig presset fra samfundet til at have en CSR-rapport, selvom de ikke kan se nogen særlig kommerciel værdi i det. Figur 15 viser, hvordan virksomheder mener, at CSR bidrager til deres overskud.

FIGUR 15:²⁶⁹ CSR'S BIDRAG TIL VIRKSOMHEDERS OVERSKUD

Selvom de empiriske data viser, at størstedelen af de interviewede virksomheder mener, at CSR på længere sigt er værdiskabende, taler undersøgelsen fra Deloitte dog for det modsatte. Eftersom de empiriske data bygger på udtalelser fra elleve virksomheder i forhold til Deloitte's undersøgelse af 250 virksomheder, må

²⁶⁷ Djøfbladet: *CSR i Årsrapporter: Varm luft eller sund fornuft?* 24. marts 2010.

²⁶⁸ Deloitte: *CSR forankring i danske virksomheder*, Generel rapport 2011.

²⁶⁹ Deloitte: *CSR forankring i danske virksomheder*, Generel rapport 2011.

det antages, at Deloitte's undersøgelse er mere valid og derfor kan tillægges større vægt. Undersøgelsen viser, at størstedelen af virksomhederne ikke ved om CSR-rapportering skaber værdi. Hvis de mener, at det skaber værdi, er det minimalt. 3 procent af virksomhederne mener desuden, at CSR-rapportering bidrager direkte negativt til overskuddet. Det kan argumenteres, at det i højere grad er forventninger fra samfundet der får virksomhederne til at rapportere. Undersøgelsen er dog kun baseret på FY2009 og FY2010, det kan derfor tænkes, at virksomhederne for eksempel svare anderledes om ti år, hvor de har mere erfaring med strategisk CSR-arbejde. For eksempel Novo Nordisk som har arbejdet med CSR i mange år, kan måle værdien af deres CSR-aktiviteter.²⁷⁰ Det kan derfor argumenteres, at en ny strategi i en virksomhed, ikke altid er synlig på den økonomiske bundlinje i de første par år.

STRATEGI & LEDELSE

Værdien af CSR-initiativer kan måles

Novo Nordisk har udviklet en metode, som virksomheden bruger til at opgøre nytten af sine kinesiske CSR-aktiviteter i kroner og ører - for samfundet og for Novo Nordisks bundlinje.

Text: Jonathan Campbell

Danske 1100 største virksomheder har siden 2009 skullet afleverer, om de har en CSR-strategi, og hvad den i så fald består af. Den mest almindelige forfatning, hvordan ordene omsættes til handling, og hvilke resultater det er opstået. Det er allerede klar nok bare at sige, at man vil forberede sig. Men skal også sige, hvordan man vil gøre det - og i hvor høj grad det lykkes. At gå i gang med CSR-arbejde kan i begyndelsen virke som et stykke teoretisk arbejde, der bare koster resourcer uden at give værdi for pengene. En grund til at det kan virke teoretisk er, at det kan være vanskeligt direkte at måle effekten af de forskellige CSR-aktiviteter på bundlinjen.

Men CSR-arbejde kan faktisk bringe den samlede værdi som en vej til bedre indtjening. En undersøgelse, som Danske Erhvervs 2010 gennemførte blandt sine medlemsselskaber viser, at 20 procent af de virksomheder, der arbejder med CSR, tjener penge på det. Det næste skridt er at vise, hvordan man har skabt denne værdi dels for virksomheden og dels for samfundet. En vellykket CSR-strategi og -praksis, er integreret i virksomhedens forretningsgrundlag. Det vil sige, at det skaber sociale og miljømæssige fordele for interessenter samtidig med, at virksomheden opbygger værdi i virksomheden.

Novo Nordisk værdiansætter systematisk

Novo Nordisk har i mange år været blandt de førende virksomheder inden for bæredygtighed og har eksempelvis også i år vundet "Gold Class" af S&P, en international investerings-aktør, der laver en årlig opgørelse af virksomheders bæredygtighed. Deres opgørelse er grundlag for Dow Jones' årlige Indeks over bæredygtige virksomheder.

Program Director i Global TIL Management Ole Kjerfvegaard Nielsen fortæller, at de hos Novo Nordisk sætter langsigtede mål med udgangspunkt i princippet om den tredobbelte bundlinje (Triple Bottom Line), og derigennem driver deres bæredygtigheds- og CSRindsats. På det seneste er Novo Nordisk gået i gang med mere systematisk at måle værdien af investeringer og beslutninger, som er baseret på princippet om den tredobbelte bundlinje.

"Vi driver forretning baseret på den tredobbelte bundlinje, fordi vi mener, det er den rigtige måde at drive virksomhed på, men også fordi, det er god forretning og skaber samfundsmæssig værdi. For eksempel er energiforbruksreduktion både en god forretning og godt for miljøet. Det er denne 'Tilfælde værdi' vi gerne vil blive bedre til at vise og kommunikere," siger han.

Bæredygtighed som drivkraft

Ifølge Ole Kjerfvegaard Nielsen har mange virksomheders CSR-aktiviteter traditionelt været drevet af et fokus på at reducere omkostninger og optimere etableret (se boks side 38). Eksempelvis er fokus på at reducere energiforbrug og procesforbruget, der minimerer

Konkrete initiativer

Novo Nordisks succes i Kina er baseret på en langsigtet forretningsstrategi med fokus på at styrke sundhedssystemet, ændre holdningen til diabetes i Kina og opbygge stærke relationer til lokale interessenter ved bl.a. investering i lokal R&D og produktion og leverancer. Novo Nordisk har styrket det lokale sundhedssystem blandt andet ved at udbetale og implementere generelle guidelines for behandling af diabetes og gennemføre oplysningskampanjer, der skal forebygge diabetes. Novo Nordisk har også en diabetes-bus i Kina, der rådgiver allerede diagnosticerede patienter om, hvordan diabetes indvikler på deres liv. I dag er Novo Nordisk markedsleder på insulinmarkedet i Kina målt på såvel markedsandel som omsætning.

40 | CSR - Corporate Social Responsibility

BILLEDE 1: ARTIKEL I SPECIALTILLÆG TIL BØRSEN VEDRØRENDE NOVO NORDISK'S CSR-INITIATIVER

²⁷⁰ Børsen: Værdien af CSR-initiativer kan måles, 31. marts 2011.

Hvis virksomheden ikke kan se en kommerciel værdi i at CSR-rapportere, kan man formode, at CSR-rapportering kun er en omkostning for virksomheden. Dette taler for, at CSR-rapportering skal være frivilligt for alle.

Hvis der ikke er et lovkrav, kan det tænkes, at nogle virksomheder, som har rapporteret de to sidste år, ville undlade dette. Dermed er der virksomheder, der ikke ville reflektere over deres CSR-tiltag og dermed ikke anvende det i deres markedsføringsstrategier. Dansk Industri oplyser desuden, at selvom der har været skeptiske meninger over for lovgivningen, er der virksomheder, der har set positivt på den, da det har fået dem til at reflektere over deres forretningsprocesser. Dog mener Dansk Industri, at det skal være frivilligt.²⁷¹ Det kan argumenteres at de virksomheder, som kan se en kommerciel værdi i at CSR-rapportere, formentligt også vil CSR-rapportere, selvom der ikke er et lovkrav.

Det må forventes, at det institutionelle pres vil være mindre uden lovkravet. Dermed vil presset på de virksomheder, der er omfattet af lovkravet, mindskes. Det kan derfor tænkes, at kvaliteten af CSR-rapporterne bliver bedre, da virksomhederne formentlig kun vil rapportere, hvis de kan se en værdi i dette. De små virksomheder vil formentligt også opleve mindre krav fra deres samarbejdspartnere og leverandører.

²⁷¹ Interview med Dansk Industri.

KAPITEL 6 - KONKLUSION

Hvorvidt, årsregnskabslovens § 99 a har tilskyndet virksomheder til at påtage sig et samfundsansvar, kan diskuteres. CSR er et mangetydigt begreb, hvor der ikke er en fælles definition. Virksomheder har deres egen opfattelse af CSR, hvilket de forskellige CSR-rapporter bærer præg af. Dette medfører usammenlignelige rapporter, hvilket ikke er hensigtsmæssigt i forhold til virksomhedens interesser. ÅRL § 99 a har dermed ikke skabt mere klarhed over begrebet, men har derimod medført, at flere virksomheder tager stilling til CSR. Resultatet af at flere virksomheder rapporterer, kan identificeres til fire hovedkategorier, hvoraf det viser sig, at der er forskel på kvaliteten, alt efter hvordan denne defineres.

ÅRL § 99 a kan ses som en juridisk motivation for virksomheder til at CSR-rapportere. Dette gælder både virksomheder, der er direkte underlagt lovkravet og for virksomheder, som er indirekte påvirket af lovkravet. Der er endnu ikke set bødestraf ved manglende opfyldelse af ÅRL § 99 a. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen udmelder at virksomheder, der ikke lever op til lovkravet, fremover kan ifalde offentligretlige bøder i henhold til ÅRL § 164, stk. 1. Underleverandører skal være opmærksom på de privatretlige konsekvenser, som ÅRL § 99 a indirekte kan medføre. Ved manglende overholdelse af en virksomheds Code of Conduct, der er indskrevet i leverandørkontrakten, kan leverandøren ifalde et erstatningsansvar.

Der findes flere motivationsfaktorer for en virksomhed i forhold til at CSR-rapportere. Virksomhedens interesser har stor indflydelse på denne motivation. Virksomheden skal både balancere mellem regeringens ønske om at markedsføre Danmark som værende samfundsansvarlig, samtidig med en virksomhed for eksempel ikke må miste forbrugernes troværdighed i form af greenwashing. En virksomhed, der anser CSR som en inkarneret del af organisationen, kan aldrig 100 procent gardere sig mod risikoen for negativ omtale. For at minimere denne risiko bør virksomheder som overordnet mål leve op til egne CSR-politikker. Legitimacy og institutionel teori argumenterer for, at virksomheden er motiveret til at CSR-rapportere på grund af pres og forventninger fra samfundet. De foretagende virksomhedsinterviews støtter op om disse teorier. Alle 11 interviewede virksomheder har valgt at CSR-rapportere, herunder de to interviewede virksomheder, der er modstandere af loven.

Danmark er via lovkravet blevet brandet på ansvarlig vækst, og regeringens formål med lovændringen er opnået. Der er dog en gennemgående holdning til, blandt virksomhederne og Dansk Industri, at CSR-rapportering bør være frivillig. Frivillig fordi CSR bør være en inkarneret og naturlig del af virksomheden. Optimal regulering må være i det rum, hvor flest interesser bliver tilgodeset, herunder virksomheden selv. Spørgsmålet er derfor, om det er nødvendigt med et lovkrav som ÅRL § 99 a for at tilskynde

virksomheders samfundsansvar. En synliggørelse af regeringens forventning kan opnås ved brugen af soft law, som det ses af Corporate Governance. Lovkravet har på nuværende tidspunkt ikke tilskyndet virksomheder til at tage et reelt samfundsansvar. På længere sigt må det dog erkendes, at konklusionen kan være en anden.

LITTERATURLISTE

- Andersen, Mads Bryde m.fl. *Lærebog i obligationsret I*, Thomson Reuters, 2005.
- Bergen, Mark m.fl. *Agency Relationship in Marketing: A Review of the Implications and Applications of Agency and Related Theories*, Journal of Marketing, Vol. 56: 1-24, 1992.
- Born, Asmund m.fl. *Refleksiv ret*, Nyt for samfundsvidenskaberne 1988.
- Buhmann, Karin *CSR-rapportering som refleksiv ret*, Juristen nr. 4, 2010.
- Danske lovkrav om CSR-rapportering: Folkeretlige standarders påvirkning af selskabsretlige krav til virksomheder*, NTS 2009:3.
- Virksomhedens samfundsansvar*, Juristen nr. 4, 2006.
- CSR: Frivillighed, lovydighed eller midt mellem?* K O M Magasinet nr. 8, september 2005.
- Corporate Social Responsibility: Et bud på nogle retlige aspekter*, Center for Værdier i Virksomheder, Institut for samfundsvidenskab og erhvervsøkonomi, 2004.
- Carroll, Archie B. *The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders*, Business Horizons, July-August 1991.
- Clarkson, M.B.E *A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance*, Academy of Management Review, 1995, side 106.
- Hess, David *The three pillars of corporate social reporting as new governance regulation: Disclosure, Dialogue, and development*, Business Ethics Quarterly, 2008, Volume 18, Issue 4, pp. 447-482.
- Dahl, Børge *Erhvervsjura*, Handelshøjskolens Forlag, 11. udgave, 2010.
- Deegan, Craig m.fl. *Financial Accounting Theory*, McGraw-Hill Education, 2006.
- DiMaggio, Paul m.fl. *The new institutionalism in organizational analysis*, University of Chicago Press, 1991.
- Freeman, R. Edward *Strategic Management: A Stakeholder Approach*, Pitman Publishing, 1984.
- Freeman, R. Edward m.fl. *Company Stakeholder Responsibility: A New Approach to CSR*, Business Roundtable Institute for Corporate Ethics, 2006.
- Friedman, Milton *Capitalism and Freedom*, The University of Chicago Press, 1962.

- Garriga, Elisabeth m.fl. *Corporate social responsibility theories: Mapping the territory*, Journal of Business Ethics, Vol. 53, No 1-2, August 2004, side 51-71
- Gomard, Bernhard *Almindelig kontraktsret*, Kbh. Jurist- og Økonomforbundet, 2009
- Gray, R. m.fl. *Accountability, corporate social reporting and the external social audits*, Public Interest Accounting, 1991, side 15.
- Hansen, Anders Christian *Uden for hovedstrømmen*, Roskilde Universitetsforlag, 2007
- Hansen, Jesper Lau *CSR og Corporate Governance fra en juridisk synsvinkel* i bogen *Virksomheders ledelse og social ansvar – Perspektiver på Corporate Governance og Corporate Social Responsibility*, redigeret af Karin Buhmann & Jacob Dahl Renctorff, DJØF's forlag, 2005
- Hasnas, John *The normative theories of business ethics: a guide for the perplexed*, Business Ethics Quartely (BEQ), 1998, side 32.
- Iversen, Torsten *Erstatningsberegning i kontraktforhold*, Forlaget Thomson A/S, 2000
- Jeppesen, Lotte Schrøder *Grønne regnskaber og CSR*, Publiceret 2008, www.schroder-okonomi.dk
- Jørgensen, A. S. *CSR i Årsrapporter: Varm luft eller sund fornuft?* Djøfbladet nr. 6, 2010.
- Kirkelund, Ole *Corporate Governance og CSR set i et velfærdsøkonomisk perspektiv* i bogen *Virksomheders ledelse og social ansvar – Perspektiver på Corporate Governance og Corporate Social Responsibility*, redigeret af Karin Buhmann & Jacob Dahl Renctorff, DJØF's forlag, 2005
- Kreps, David M. *Corporate Culture and Economic Theory I Perspectives on Positive Political Economy*, Cambridge University Press, 1990, side 90-143
- Laljani, Narendra m.fl. *Bæredygtig Kommunikation*, Gyldendal Business, 2009
- Madsen, Palle Bo *Fuldmægtigansvar – rundt om aftalelovens § 25 med start i U 2001.2538 V*, Nordsteds Juridik, Stockholm 2005, side 111-130.
- Miles, Samantha m.fl. *Stakeholders: Theory and Practice*, OUP Oxford, 2006
- Neergaard, Peter *De gode og de andre: Store danske virksomheders erfaringer med CSR-rapportering*, Børsen Ledelseshåndbøger
- Neergaard, Peter m.fl. *Social ansvarlighed*, Forfatterne og Academica Århus, 2006
- Nielsen, Ruth m.fl. *Retskilder & Retsteorier*, Jurist- og Økonomforbudets Forlag, 2005
- Olsen, Birgitte Egelund *Virksomheders redegørelse for samfundsansvar*, Juristen nr. 7, 2009
- Pedersen, Esben R. m.fl. *Safeguarding Corporate Social Responsibility (CSR) in Global Supply Chains: How Codes of Conduct are managed in Buyer-Supplier Relationships*, Journal of Public Affairs, 6[3-4], 2006, 228-240.

- Pedersen, Esben R. m.fl. *Miljømærkningens pris – en analyse af gevinster og omkostninger ved miljømærkning*, Miljøstyrelsen, 2004
- Rendtorff, Jacob Dahl *Corporate Governance og CSR I lyset af virksomhedsetik og Stakeholderteori* i bogen *Virksomheders ledelse og social ansvar – Perspektiver på Corporate Governance og Corporate Social Responsibility*, redigeret af Karin Buhmann & Jacob Dahl Rendtorff, DJØF's forlag, 2005
- Rose, Caspar *Anbefalinger om god Selskabsledelse følges*, Børsen 4. januar 2011
- Rose, Caspar m.fl. *Oversigt over Corporate Governance i danske børsnoterede selskaber*, Center for Corporate Governance på CBS, september 2010
- Ross, Alf *Om Ret og Retfærdighed*, Nyt Nordisk Forlag, 1953
- Saunders, Mark m.fl. *Research methods for business students*, fifth edition, Pearson Education Limited, 2009
- Employee Relations: Understanding the Employment Relationship*, Financial Times Press, 2003
- Scheuer, Steen *Fashion or Fit? Corporate Governance og Corporate Social Responsibility* i bogen *Virksomheders ledelse og social ansvar – Perspektiver på Corporate Governance og Corporate Social Responsibility*, redigeret af Karin Buhmann & Jacob Dahl Rendtorff, DJØF's forlag, 2005
- Thomsen, Steen *Corporate Social Responsibility - en økonomisk vinkel* i bogen *Virksomheders ledelse og social ansvar – Perspektiver på Corporate Governance og Corporate Social Responsibility*, redigeret af Karin Buhmann & Jacob Dahl Rendtorff, DJØF's forlag, 2005
- Thorsten, Niels *Rapportering om samfundsansvar – en strategisk mulighed (Del 2)*, Tidsskrift for revision, økonomi og ledelse, nr. 12, 2010
- Thurén, Torsten *Videnskabsteori for begyndere*, Rosinante forlag, 1. udgave, 16. oplag 2006
- Votaw, Dov *Genius Became Rare: A comment on the Doctrine of social Responsibility Pt. I*, California Management review 15(2), 1972, side 25-31

PUBLIKATIONER

Deloitte: *CSR forankring i danske virksomheder*, Generel rapport 2011

Erhvervs- og Selskabsstyrelsen: *Redegørelse for samfundsansvar – praktisk vejledning & inspiration*.

Erhvervs- og Selskabsstyrelsen: *Samfundsansvar og Rapportering i Danmark - Effekten af rapporteringskrav i årsregnskabsloven*

Forbrugerombudsmanden: *Forbrugerombudsmandens vejledning om brug af miljømæssige og etiske påstande med videre i markedsføringen*, januar 2011.

Komitéen for god Selskabsledelse: *Anbefalinger for god selskabsledelse*, april 2010

Kommunernes Landsforening, Socialministeriet, Finansministeriet: *Det rummelige arbejdsmarked - Kommuneaftaler juni 2000*, juni 2000.

Regeringen: *Handlingsplan for virksomheders samfundsansvar*, maj 2008

Revision og regnskabsvæsen: *Analyse af udvalgte danske børsnoterede virksomheders oplysning om samfundsansvar i årsrapporten for 2009*

Rådet for Samfundsansvar: *Retningslinjer for ansvarlig leverandørstyring*, juni 2010

The Copenhagen Centre – for corporate responsibility: *Vagthund eller hyrdehund: Hvordan kommunikerer danske medier om CSR?*

BILAG

BILAG 1 - INTERVIEWGUIDE

Denne interviewguide er et redskab til brug ved interviews med ti tilfældigt udvalgte virksomheder, som er omfattet af ÅRL § 99 a samt Erhvervs- og Selskabsstyrelsen og Dansk Industri. Interviewene skal sammen skabe grundlag for en kvalitativanalyse af ÅRL § 99 a.

På baggrund af den samlede analyse, vil der konkluderes på hvorvidt CSR-rapportering skal være et krav, helt frivilligt eller om der skal være regulering, der tilskynder CSR-rapportering, som for eksempel ÅRL § 99 a.

Interviewguiden starter ud med et afsnit med indledende spørgsmål, hvorefter den er delt op i afsnit der dækker problemområderne for underspørgsmålene i problemformuleringen.

ÅRL § 99 a – Virksomhedsinterview

Målet med virksomhedsinterviewene er at belyse fordele og ulemper for de omfattede virksomheder. For hver virksomhed vil der forberedes et memo af virksomheden, den interviewede m.m.

A. Indledende spørgsmål

1. Hvad er din stilling? I hvilken afdeling?
2. Hvor længe har I arbejdet med samfundsansvar? Hvordan – forklar
3. Har I rapporteret jeres samfundsansvar?
4. Hvis ja, har I fået hjælp udefra? Af hvem?
5. Har I fået inspiration til jeres CSR-rapportering ved at undersøge hvad andre virksomheder gør, eller ved at se på internationale principper for CSR? Hvorfor/Hvorfor ikke?
6. Rapporterede I om jeres arbejde med samfundsansvar i 2009?
7. Hvis ja, har I gjort det anderledes i år? Hvorfor?
8. Hvor mange arbejdstimer har I cirka anvendt på udarbejdelsen af rapporteringen i forhold til sidste år? Samme, mindre, mere?
9. Har I CSR-rapporteret på grund af loven eller ville I have gjort det alligevel?

B. CSR-rapportering som krav og niveauet heraf

10. Med de erfaringer I har gjort jer, mener du så at CSR-rapportering skal være et lovkrav?
11. I så fald er CSR-rapportering et krav, hvilket niveau skal det så være på? Skal det være lovpligtigt for alle, skal det være frivilligt m.m.

12. Hvilken betydning har ÅRL § 99 a haft for jeres virksomhed? Store omkostninger, nye samarbejdsmuligheder eller? Beskriv
13. Hvordan sikrer I at underleverandører overholder jeres CSR-politikker?
14. Hvordan sikrer I at datterselskaber overholder jeres CSR-politikker?
15. Hvordan giver CSR-rapportering forretningsmæssig mening?

C. Kvaliteten af CSR-rapportering

16. Hvordan sikrer I en kvalitet af CSR-rapporteringen?
17. Er CSR blot en rodekasse med oplysning om alt fra kvinder i ledelse til frugtordning?
18. Hvor stor en betydning har juridiske konsekvenser for jeres CSR-rapportering?
19. Er det et økonomisk rationale eller lovkravet der får jer til at lave en CSR-strategi?
20. Er CSR-rapportering en byrde for virksomheden? Eller er det værdiskabende?
21. Hvilke planer har I for den fremtidige rapportering? Samme niveau, mindre eller mere?
22. Mener du, at lovbestemmelsen er klar nok?
23. Er vejledningen fra E&S anvendelig? Har det på den baggrund været nemmere at rapportere?
24. Er der brug for flere retningslinjer?
25. Undlader I at redegøre for resultater af jeres CSR-arbejde? Hvis ja, hvorfor?
26. Hvis ja, hvordan kan dette problem løses?

ÅRL § 99 a – Interview med Dansk Industri

1. Hvad er DI's holdning til ÅRL 99 a?
2. På hvilket niveau skal CSR-rapportering være? Frivillighed, som det ses i ÅRL § 99 a?
3. Hvad er DI's holdning til, at virksomheder skal være med til at løse samfundsmæssige problemer?
4. Hvordan tror DI, det vil påvirke virksomheder, der vælger ikke at have CSR-politikker?
5. Mener DI, at virksomheder der vælger at CSR-rapportere, har en fordel i forhold til de virksomheder der fravælger CSR-politikker?
6. Tror DI at lovkravet vil påvirke virksomheder, som ikke er underlagt lovkravet?
7. Hvordan får man virksomheder til at rapportere med en vis kvalitet?

ÅRL § 99 a – Interview med Erhvervs- og Selskabsstyrelsen

B. CSR-rapportering som krav og niveauet heraf

1. Hvordan vurderer ES virksomhedernes modtagelse af ÅRL § 99 a?
2. Hvilke erfaringer har ES gjort sig om CSR-rapportering efter to år med ÅRL § 99 a?
3. Fungerer frivilligheden i ÅRL § 99 a?

4. Hvorfor er det kun større virksomheder, som er omfattet af ÅRL § 99 a?

5. Mener ES at formålet med lovkravet er opnået?

C. Kvaliteten af CSR-rapportering

6. Hvordan får man virksomheder til at rapportere på et vist niveau?

7. Hvilke retlige konsekvenser har det ikke at opfylde ÅRL § 99 a?

8. Sidste år manglede 63 % af de omfattede virksomheder at redegøre for hvad de havde opnået med CSR-arbejdet (ÅRL § 99 a, stk. 2, nr. 3). Hvorfor var der ingen retlige konsekvenser ved dette? Vil der i år være retlige konsekvenser herfor?

9. Hvordan opfylder virksomhederne ÅRL § 99 a, nr. 3 tilstrækkeligt ved mangel på CSR-resultater? Hvordan defineres et resultat?

10. Hvordan defineres CSR?

11. Hvordan sikres ligebehandling af alle virksomheder, når der ikke er specifikke krav til CSR-rapportering?

12. Hvordan kan det kontrolleres af virksomheden forfølger sine CSR-mål?